المملكة العربية السعودية
٧٠٧
وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد

پناهگاه مسلمان

اذکار ودعا از کتاب وسنت

تأليف
د. سعيد بن علي بن وهف القحطاني

وكالة المطبوعات والبحث العلمي
info@islam.org.sa

پناهگاه مسلمان

اذکار ودعا از کتاب وسنت

مؤلف:
سعید بن علی بن وهف القحطانی

مترجم:
دکتر یونس یزدان‌پرست

مراجعه و تصحیح:
اسحاق دبیری رحمه الله

ⓒ وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد، ١٤٢٧هـ
فهرسة مكتبة الملك فهد الوطنية أثناء النشر
القحطاني، سعيد بن علي
حصن المسلم. / سعيد بن علي القحطاني – الرياض، ١٤٢٧هـ
١٤×٢١سم
ردمك: ٤-٥٥٢-٢٩-٩٩٦٠
(النص باللغة الفارسية)
١– الأدعية و الأوراد أ. العنوان
ديوي:٩٣، ٢١٢ ١٤٢٧/٤٦٨١

رقم الإيداع : ١٤٢٧/٤٦٨١
ردمك : ٤ ـ ٥٥٢ ـ ٢٩ ـ ٩٩٦٠

الطبعة الثانية عشرة
١٤٣٦هـ

شناسنامه کتاب

نام کتاب:	پناهگاه مسلمان
مؤلف:	سعيد بن علي بن وهف القحطاني
مترجم:	دکتر یونس یزدان‌پرست
سال چاپ:	١٣٩٣ هـ. ش / ١٤٣٦ هـ. ق
آدرس ایمیل:	**contact@mowahedin.com**
سایت های مفید:	www.aqeedeh.com www.islamhouse.com www.sadaislam.com www.videofarsi.com www.islamtxt.net www.mowahedin.com

بسم الله الرحمن الرحیم

فهرست مطالب

ناظر علمی و فنی: مجموعه موحدین

آدرس ایمیل: **contact@mowahedin.com**

www.mowahedin.com!

بسم الله الرحمن الرحيم

تقدیم

﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسۡتَكۡبِرُونَ عَنۡ عِبَادَتِي سَيَدۡخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ [غافر: ۶۰].

«پروردگار شما می‌فرماید: مرا بخوانید، تا دعای شما را اجابت نمایم، کسانی که از عبادت من تکبر می‌ورزند به زودی با ذلّت و خواری وارد دوزخ می‌شوند»

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌۖ أُجِيبُ دَعۡوَةَ ٱلدَّاعِ إِذَا دَعَانِۖ فَلۡيَسۡتَجِيبُواْ لِي وَلۡيُؤۡمِنُواْ بِي لَعَلَّهُمۡ يَرۡشُدُونَ﴾ [البقرة: ١٨٦].

«هنگامی‌که بندگانم از تو دربارۀ من سؤال کنند بگو: من نزدیکم، و دعای دعاکننده را هنگامی‌که مرا می‌خواند اجابت می‌کنم، بنابراین باید بندگان من دعوت مرا بپذیرند و به من ایمان آورند تا راه خود را بیابند و به مقصد برسند».

رسول الله ﷺ می‌فرمایند: «**الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ**» (دعا همان عبادت است.) [أبو داود ۷۸/۲، الترمذي ۲۱۱/۵، ابن ماجه ۱۲۵۸/۲.] و نیز خداوند متعال می‌فرمایند: ﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡ﴾ «و پروردگارتان می‌فرماید: مرا بخوانید تا دعای شما را اجابت کنم».

و آنحضرت ﷺ می‌فرماید: «**إِنَّ رَبَّكُمْ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَيِيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحِي مِنْ عَبْدِهِ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا.**» [أبو داود ۷۸/۲، الترمذی ۵۵۷/۵، ابن ماجه ۱۲۷۱/۲.]

«براستی که پروردگار پربرکت و والامقام شما دارای حیاء و صاحب کرم است، و هنگامی‌که بنده‌اش دستهایش را بسویش بلند نماید، از بنده خود شرم می‌کند که دستهایش را خالی برگرداند».

و آنحضرت ﷺ فرمود: «**مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَدْعُو اللهَ بِدَعْوَةٍ لَيْسَ فِيهَا إِثْمٌ وَلاَ قَطِيعَةُ رَحِمٍ إِلاَّ أَعْطَاهُ اللهُ بِهَا إِحْدَى ثَلاَثٍ: إِمَّا أَنْ تُعَجَّلَ دَعْوَتَهُ، وَإِمَّا أَنْ يَدَّخِرَهَا لَهُ فِي الآخِرَةِ، وَإِمَّا أَنْ يَصْرِفَ عَنْهُ مِنَ السُّوءِ مِثْلَهَا، قَالُوا: إِذًا نُكْثِرُ، قَالَ:** «**اللهُ أَكْثَرُ**» [الترمذی٥/٤٦٢، و ٥٦٦، أحمد ١٨/٣].

«هر مسلمانی دعایی کند که در آن دعا به گناه و گسستن پیوند خویشاوندی نباشد، خداوند یکی از سه چیز را به او می‌دهد: یا هر چه زودتر در دنیا خواسته‌اش به او عطا می‌شود، و یا آن را برای آخرتش اندوخته می‌کند، و یا در مقابل آن دعا، شرّی را از او دور می‌کند، گفتند: پس ما زیاد دعا می‌کنیم آنحضرت ﷺ فرمودند: فضل خدا از دعای شما زیادتر است».

پس هر مسلمانی که به دنبال راه نجات است باید که فقط و فقط پیرو آن چه خدا و رسولش ﷺ آورده‌اند باشد و اجازه ندهد چه خود و چه کسی دیگر (هرکسی که خواهد باشد) چیزی به دین خدا بیفزاید، یا از آن کم کند. بنابراین طالب حق و دوستدار سنّت پیامبر ﷺ هیچ کاری انجام نمی‌دهد جز آن که خدا و رسول خدا ﷺ به آن امر

فرموده باشند. و اینجاست که علما و دانشمندان اسلامی می‌گویند: «**العباداتُ توقيفيةٌ**» بدین معنا: حدود عبادتها را خداوند تعیین فرموده است و هیچ انسانی حق دخالت در آن‌ها را ندارد.

کتاب حاضر از کتاب‌های موفق‌آمیز است که تا بحال بیش از «۳۰» نوبت به چاپ رسیده است و به بیش از «۲۰» زبان ترجمه شده است، که یکی از این زبان‌ها زبان فارسی است که شما برادران و خواهران گرامی آن را مشاهده می‌کنید، امید است بتوانید با مطالعه و حفظ دعاهای روزمره این کتاب نفیس خود را از شیطان و وسوسه های او محفوظ و مصون بدارید.

اسحاق بن عبدالله دبیری

ریاض: ۱۵/ذی قعدهٔ/۱۴۲۵هـ ق

۶/ دی ماه/۱۳۸۳هـ ش

مقدمۀ مترجم

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِىَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ محمّدا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ﴿ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ١﴾ ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ١٠٢﴾ ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ٧١﴾

امّا بعد،

این کتاب بیانی مستقیم از مناجات أشرفِ مخلوقات ﷺ با ربِّ مخلوقات ﷻ می‌باشد. بدون شک دعاهای پیامبر ﷺ از جامعیّت کامل و خاص و سلامتی زیاد و نیز از منزلت و جایگاه خاصی برخوردارند، بدین خاطر ایشان ﷺ بر تکرار آنها مواظبت داشته و حتّی در مواردی بر آموزش آنها به اصحابش ﭫ تأکید زیادی کرده‌اند و آنها نیز در حفظ و عمل بدانها حریص بوده و آن را به قسمتی از زندگی خود تبدیل کرده‌اند. این أذکار و دعاها نمادی متین در ارتباط با خداوند ﷻ در احوال و اوقات مختلف‌اند که بندۀ مؤمن در پناه آنها تلألؤ ایمان را در آسمان وجود خود خواهد دید و با دلی سرشار از ایمان و یاد خداوند خارِ اضطراب از عمق جان کنده و آرامش با عطر

جاودانه از راه می‌رسد.

در این کتاب سعی بر آن بوده تا این أذکار از زوایای مختلف زندگی پیامبر عظیم الشأن ﷺ انتخاب شوند و این أذکار در واقع پناهگاهی أمن و راستین از شیاطین إنس و جن و تفکّرات سقیم و راه‌های کج و ناهموار و ناهمگون و ناگوار و نادرست و ناروا می‌باشند و با دلبستگی و همراهی با این دعاها و أذکار، انسان علاوه بر اینکه ثواب زیاد و مقام خاص در دنیا و عُقبی شاملش می‌گردد، بلکه باعث می‌شود انسان تابعِ محض خداوند ﷻ شود و خود را محتاجِ مطلق رحمت وی بداند تا در پرتو آن در مسیر رشد و شکوفائی قرار گیرد و هدف از آفرینش خود که فقط عبادت و بندگی برای خداوندﷻ می‌باشد را دریابد. در این حال سرور و آرامشِ درون و روان برایش حاصل می‌گردد و دل از پژمردگی و سستی و افسردگی و نفاق و بی-هویّتی و سردرگمی نجات پیدا می‌کند. این دعاها و أذکار پل ارتباطی انسان با خداوند ﷻ هستند که انسان در راستای آنها شور و شعف و خوشبختی و مسیری را درمی‌یابد که به واقع گمشدهٔ انسان امروزیست.

د. یونس یزدان‌پرست

۱۰ محرم ۱۴۳۶هـ. ق

مقدمۀ مؤلف

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلاَ مَضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ محمّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ صَلَى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّيْنِ وَسَلَّمَ تَسْلِيْمَاً كَثِيراً، أَمَّا بَعْدُ؛

این کتاب مختصری است که قسمت أذکار آن را از کتابم: «**الذِّكْرُ وَالدُّعَاءُ وَالْعِلاَجُ بِالُّرقَى مِنَ الْكِتَابِ وَالُّسنَةِ**» انتخاب نمودم تا استفاده از آن در سفرها، آسان باشد.

بدین جهت، فقط به ذکر متن حدیث، بسنده نموده‌ام و بجای سند، به ذکر یک یا دو مصدر اکتفا کرده‌ام، لذا هرکس که خواهان شناخت صحابی حدیث و یا اسناد آن است به اصل منابع حدیث، مراجعه کند.

و از الله ـ عزّ وجلّ ـ با توسّل به أسماء الحسنی و صفات العلیائش خواهانم که آن را بعنوان عملی خالص به درگاه کریم خویش بپذیرد و در دنیا و آخرت برایم سودمند گرداند، و نیز برای کسی که آن را می‌خواند، یا آنکه آن را چاپ می‌کند، یا سبب انتشار آن می‌گردد، سودمند قرار دهد؛ «**إنه سبحانه وليّ ذلك والقادر عليه**».

وصَلَى اللهُ عَلَى نَبِيِّنَا محمّد وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

المؤلف

حرر في شهر صفر ١٤٠٩هـ

سعيد بن على بن وهف القحطانى

فضیلت ذکر

خداوند متعال می‌فرماید: ﴿فَٱذۡكُرُونِيٓ أَذۡكُرۡكُمۡ وَٱشۡكُرُواْ لِي وَلَا تَكۡفُرُونِ﴾ [البقرة: ۱۵۲].

«مرا یاد کنید تا من نیز شما را یاد کنم، و از من سپاسگذاری کنید و ناسپاسی مرا نکنید».

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ ذِكۡرٗا كَثِيرٗا﴾ [الأحزاب: ۴۱].

«ای مؤمنان! خدای را بسیار یاد کنید».

﴿وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرٗا وَٱلذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُم مَّغۡفِرَةٗ وَأَجۡرًا عَظِيمٗا﴾ [الأحزاب: ۳۵].

«مردان و زنانی که خدا را بسیار یاد می‌کنند، خداوند برای آن ها آمرزش و پاداش بزرگی فراهم ساخته است».

﴿وَٱذۡكُر رَّبَّكَ فِي نَفۡسِكَ تَضَرُّعٗا وَخِيفَةٗ وَدُونَ ٱلۡجَهۡرِ مِنَ ٱلۡقَوۡلِ بِٱلۡغُدُوِّ وَٱلۡأٓصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ ٱلۡغَٰفِلِينَ﴾ [الأعراف: ۲۰۵]

«پروردگارت را در دل خود، با فروتنی، هراس، آهسته و آرام، صبحگاهان و شامگاهان یاد کن و از زمره ی غافلان مباش».

رسول الله ﷺ می‌فرماید: «**مَثَلُ الَّذي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذي لاَ يَذْكُرُ رَبَّهُ مَثَلُ الحَيِّ وَالمَيِّتِ**»[۱].

«مثال کسی که پروردگارش را یاد می‌کند و کسی که پروردگارش را یاد نمی‌کند، مانند زنده و مرده است».

و آنحضرت ﷺ فرمودند: «**أَلاَ أُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ، وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ، وَأَرْفَعِهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ، وَخَيْرٍ لَكُمْ مِنْ إِنْفَاقِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ، وَخَيْرٍ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ؟ قَالُوا بَلَى. قَالَ: ذِكْرُ اللهِ تَعَالَى**»[۲].

«آیا شما را از بهترین اعمال با خبر نگردانم که نزد پروردگارتان پاکیزه‌تر است و بیش از هر چیز باعث بالا رفتن درجات شماست و برای شما از بخشش طلا و جواهرات نیز بهتر است، حتی از این هم بهتر است که با دشمنان روبرو شوید و گردن آنها را بزنید و آنها گردن شما را بزنند؟) اصحاب گفتند: بلی پیامبر ﷺ، فرمود: یاد الله تعالی».

و آنحضرت ﷺ فرمودند: «**يَقُولُ اللهُ تَعَالَى: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي، فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَإِنْ ذَكَرَنِي**

۱- البخاری مع الفتح ۲۰۸/۱۱ و مسلم به این لفظ: «**مَثَلُ البيتِ الَّذي يُذْكَرُ اللهُ فِيهِ وَالبيت الَّذي لاَ يُذْكَرُ اللهُ فيهِ مَثَلُ الحَيِّ وَالميّت**». ۵۳۹/۱.

۲- الترمذی ۴۵۹/۵، وابن ماجه ۱۲۴۵/۲ ونگا: صحیح ابن ماجه ۳۱۶/۲ و صحیح الترمذی ۱۳۹/۳.

فِي مَلأٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلأٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شِبْرَاً تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعَاً، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعَاً تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعَاً، وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً»[1].

«خداوند [در حديث قدسی] می‌فرمایند: من نزد گمان بنده‌ام هستم و هنگامی که او مرا یاد نماید من همراه او هستم، اگر مرا در خلوت یاد کند من او را در خلوت یاد می‌کنم، و اگر مرا در مجلسی یاد کند، من او را در مجلسی بهتر از آن یاد می‌کنم، و اگر به سوی من به اندازۀ وجبی تقرّب جوید، من به سوی او به اندازۀ ذراعی [بازویی] تقرّب می‌جویم، و اگر به اندازۀ ذراعی به سوی من تقرّب جوید من به او به اندازۀ باعی [دو بازوی انسان] نزدیک می‌شوم. و اگر پیاده به سوی من بیاید، من با شتابان به سوی او می‌آیم».

از عبدالله بن بُسْرٍ ﷺ روایت شده که مردی گفت : یا رسول‌الله ﷺ امور اسلام زیاد هستند، به من چیزی یاد دهید که به آن تمسک جویم، پیامبر ﷺ فرمودند: «**لاَ يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْباً مِنْ ذِكْرِ اللهِ**»[2]. «پیوسته زبانت با یاد خدا تَر باشد».

و نیز آنحضرت ﷺ فرمودند: «**مَنْ قَرَأَ حَرْفَاً مِنْ كِتَابِ اللهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، لاَ أَقُولُ: الٓمٓ حَرْفٌ؛ وَلَكِنْ: أَلِفٌ حَرْفٌ، وَلاَمٌ حَرْفٌ، وَمِيمٌ حَرْفٌ**»[3].

۱- البخاری ۱۷۱/۸، ومسلم ۲۰۶۱/۴ و لفظ از امام بخاری است.

۲- الترمذی ۴۵۸/۵، و ابن ماجه ۱۲۴۶/۲ و نگا: صحیح الترمذی ۱۳۹/۳، و صحیح ابن ماجه ۳۱۷/۲.

۳- الترمذی ۱۷۵/۵ ونگا: صحیح الترمذی ۹/۳ وصحیح الجامع الصغیر ۳۴۰/۵.

«هرکس یک حرف از قرآن بخواند، یک نیکی برایش نوشته می‌شود، و هر نیکی، ده برابر می‌شود، من نمی‌گویم: ﴿الٓمٓ﴾ یک حرف است، بلکه: ألف یک حرف، لام یک حرف، و میم یک حرف است».

عقبه بن عامر می‌گوید: در صُفَّه بودیم که رسول الله ﷺ بیرون آمد و فرمود: «**أَيُّكُمْ يُحِبُ أَنْ يَغْدُوَ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى بُطْحَانَ أَوْ إِلَى العَقِيْقِ فَيَأْتِيَ مِنْهُ بِنَاقَتَيْنِ كَوْمَاوَيْنِ فِي غَيْرِ إِثْمٍ وَلاَ قَطِيْعَةِ رَحِمٍ؟**».

«کدام یک از شما دوست دارد که هر روز صبح، به بُطْحَان یا عقیق برود و با دو شتر بار برگردد بدون این که گناهی یا قطع صلهٔ رحمی انجام داده باشد؟».

گفتیم: یا رسول الله ﷺ ما دوست داریم، فرمود: «**أَفَلاَ يَغْدُو أَحَدُكُمْ إِلَى المَسْجِدِ فَيَعْلَمَ، أَوْ يَقْرَأَ آيَتَيْنِ مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ خَيْرٌ لَهُ مِنْ نَاقَتَيْنِ، وَثَلاَثٌ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلاَثٍ، وَأَرْبَعٌ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَرْبَعٍ، وَمِنْ أَعْدَادِهِنَّ مِنَ الإِبِلِ**»[1].

«هرکس به مسجد برود و دو آیه از کتاب خداوند عزّ وجلّ را یاد بگیرد یا بخواند، برای از از دو شتر بهتر است، و سه آیه از سه شتر، و چهار آیه از چهار شتر، و به تعداد آیات از همان تعداد شتر، برایش بهتر و سودمندتر است».

۱- مسلم ۵۵۳/۱.

و رسول الله ﷺ فرمودند: «**مَنْ قَعَدَ مَقْعَداً لَمْ يَذْكُرِ اللهَ فِيهِ كَانَتْ عَلَيْهِ مِنَ اللهِ تِرَةٌ، وَمَنْ اضْطَجَعَ مَضْجَعَاً لَمْ يَذْكُرِ اللهَ فِيهِ، كَانَتْ عَلَيْهِ مِنَ اللهِ تِرَةٌ**»[1].

«هرکس در جایی بنشیند و آنجا، خدا را یاد نکند، از طرف خدا، بر او زیان وارد خواهد شد، و هرکس به پهلو بخوابد و خدا را یاد نکند، برای این غفلت هم از جانب خدا زیان خواهد دید».

و آنحضرت ﷺ فرمودند: «**مَا جَلَسَ قَوْمٌ مَجْلِسَاً لَمْ يَذْكُرُوا اللهَ فِيهِ، وَلَمْ يُصَلُّوا عَلَى نَبِيِّهِمْ إِلاَّ كَانَ عَلَيْهِمْ تِرَةٌ، فَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُمْ وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُمْ**»[2].

«هر گروهی در مجلسی بنشینند و در آن ذکر الله را نکنند و بر پیامبرشان درود نفرستند، مگر اینکه بر آنها حسرت و افسوس وارد می‌شود، و بر خداست که آنها را ببخشد یا عذاب دهد».

وآنحضرت ﷺ فرمودند: «**مَا مِنْ قَوْمٍ يَقُومُونَ مِنْ مَجْلِسٍ لاَ يَذْكُرُونَ اللهَ فِيهِ إِلاَّ قَامُوا عَنْ مِثْلِ جِيْفَةِ حِمَارٍ وَكَانَ لَهُمْ حَسْرَةً**»[3].

«هیچ گروهی از مجلسی که در آن خدا را یاد نکرده‌اند بر نمی‌خیزند، مگر مثل اینکه از [نزد] لاشهٔ الاغی برخاسته‌اند، و حسرت آنها را فرا گرفته است».

۱- أبو داود ۲۶۴/۴ وغیره، و نگا: صحیح الجامع ۳۴۲/۵.

۲- الترمذی، و نگا: صحیح الترمذی ۱۴۰/۳.

۳- أبو داود ۲۶۴/۴، وأحمد ۳۸۹/۲ و نگا: صحیح الجامع ۱۷۶/۵.

أذکار هنگام بیدار شدن از خواب

۱- «الحَمْدُ للهِ الَّذِي أَحْيَانا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وإِلَيْهِ النُّشُورُ»[۱].

«تمام ستایش‌ها از آنِ خدایی است که پس از میراندن ما را زنده کرده است، و بازگشت به سوی اوست».

۲- «لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ ولَهُ الحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَديْرٌ، سُبْحانَ اللهِ، وَالحَمْدُ للهِ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهِ، وَاللهُ أَكْبَرُ، وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ العَلِيِّ العَظِيمِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لي»[۲].

«هیچ معبودی به جز الله «به حق» وجود ندارد، یکتاست و شریک ندارد، و پادشاهی و ستایش از آنِ اوست، و او بر هر چیز تواناست. الله پاک و منزّه است، و حمد از آنِ اوست، و هیچ معبودی به جز الله «به حق» وجود ندارد، و خدا بزرگترین است، و هیچ حول و قدرتی بجز از طرف خدای بلندمرتبه و بزرگ نیست. خدایا! مرا بیامرز».

۳- «الحَمْدُ للهِ الَّذِي عَافَانِي فِي جَسَدِي وَرَدَّ عَلَيَّ رُوحِي، وأَذِنَ لِي بِذِكْرِهِ»[۳].

«تمام ستایش ها مر خدایی راست که به جسمم سلامت بخشید،

۱- البخاری مع الفتح ۱۱/ ۱۱۳، و مسلم ۴/ ۲۰۸۳.

۲- هر کس این دعا را بخواند آمرزیده می‌شود، و اگر دعا بکند برای او مستجاب می‌شود، و اگر از خواب برخیزد و وضو بگیرد و سپس نماز بخواند نمازش مقبول می‌گردد. البخاری مع الفتح ۳/ ۳۹ وغیره و لفظ از ابن ماجه است. نگا: صحیح ابن ماجه ۳۳۵/۲.

۳- الترمذی ۵/ ۴۷۳، و نگا: صحیح الترمذی۱۴۴/۳.

و روحم را به من بازگرداند، و به من اجازه ذکرش را داد».

۴- ﴿إِنَّ فِي خَلۡقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ لَأٓيَٰتٖ لِّأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ ١٩٠ ٱلَّذِينَ يَذۡكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَٰمٗا وَقُعُودٗا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمۡ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلۡقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ رَبَّنَا مَا خَلَقۡتَ هَٰذَا بَٰطِلٗا سُبۡحَٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ١٩١ رَبَّنَآ إِنَّكَ مَن تُدۡخِلِ ٱلنَّارَ فَقَدۡ أَخۡزَيۡتَهُۥۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنۡ أَنصَارٖ ١٩٢ رَّبَّنَآ إِنَّنَا سَمِعۡنَا مُنَادِيٗا يُنَادِي لِلۡإِيمَٰنِ أَنۡ ءَامِنُواْ بِرَبِّكُمۡ فَـَٔامَنَّاۚ رَبَّنَا فَٱغۡفِرۡ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرۡ عَنَّا سَيِّـَٔاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ ٱلۡأَبۡرَارِ ١٩٣ رَبَّنَا وَءَاتِنَا مَا وَعَدتَّنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخۡزِنَا يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۖ إِنَّكَ لَا تُخۡلِفُ ٱلۡمِيعَادَ ١٩٤ فَٱسۡتَجَابَ لَهُمۡ رَبُّهُمۡ أَنِّي لَآ أُضِيعُ عَمَلَ عَٰمِلٖ مِّنكُم مِّن ذَكَرٍ أَوۡ أُنثَىٰۖ بَعۡضُكُم مِّنۢ بَعۡضٖۖ فَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ وَأُخۡرِجُواْ مِن دِيَٰرِهِمۡ وَأُوذُواْ فِي سَبِيلِي وَقَٰتَلُواْ وَقُتِلُواْ لَأُكَفِّرَنَّ عَنۡهُمۡ سَيِّـَٔاتِهِمۡ وَلَأُدۡخِلَنَّهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ ثَوَابٗا مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسۡنُ ٱلثَّوَابِ ١٩٥ لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فِي ٱلۡبِلَٰدِ ١٩٦ مَتَٰعٞ قَلِيلٞ ثُمَّ مَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَبِئۡسَ ٱلۡمِهَادُ ١٩٧ لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ رَبَّهُمۡ لَهُمۡ جَنَّٰتٞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا نُزُلٗا مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِۗ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيۡرٞ لِّلۡأَبۡرَارِ ١٩٨ وَإِنَّ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ لَمَن يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِمۡ خَٰشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشۡتَرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنٗا قَلِيلًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ عِندَ رَبِّهِمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ١٩٩ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱصۡبِرُواْ وَصَابِرُواْ وَرَابِطُواْ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ

تُفۡلِحُونَ﴿٢٠٠﴾ [آل عمران: ۱۹۰- ۲۰۰].[1]

«مسلماً در آفرینش آسمانها و زمین، و پشت سر هم آمدن شب و روز، نشانه ها و دلائلی برای خردمندان است، کسانی که ایستاده و نشسته و بر پهلوهای‌شان افتاده، خدا را یاد می کنند و دربارۀ آفرینش آسمانها و زمین می‌اندیشند «و به زبان حال وقال می گویند:» پروردگارا! این را بیهوده و عبث نیافریده‌ای. تو منزّه و پاکی، پس ما را از عذاب آتش محفوظ دار. پروردگارا! بی گمان تو هر که را به آتش در آری، براستی خوار و زبونش کرده‌ای، و ستمکاران را یاوری نیست. پروردگارا! ما از منادی -پیامبر ﷺ- شنیدیم که -مردم را- به ایمان به پروردگارشان می‌خواند، و ما ایمان آوردیم. پروردگارا! گناهان ما را بیامرز، و بدیهایمان را بپوشان، و ما را با نیکان بمیران. پروردگارا! آنچه را که با پیغمبران خود به ما وعده داده‌ای، به ما عطا کن، و در روز رستاخیز ما را خوار و زبون مگردان، بی گمان تو خلاف وعده نخواهی کرد. پس پروردگارشان دعای ایشان را پذیرفت، و پاسخشان داد که من عمل هیچ صاحب عملی از شما را که انجام گرفته باشد، خواه زن باشد یا مرد، ضایع نخواهم کرد. بعضی از شما از بعض دیگر تولد شده اید. «و همگی هم نوع و هم جنس می‌باشید» آنان که هجرت کردند، و از خانه‌های خود رانده شدند و در

۱- البخاری مع الفتح ۲۳۷/۸، و مسلم ۵۳۰/۱.

راه من اذیت و آزار کشیدند و جنگیدند و کشته شدند، به یقین گناهانشـان را می‌بـخشم، و در بهشتـی جای می‌دهم که از زیر «درختان» آن، نهرها در جریان است، این پاداش از سوی خداست، و پاداش نیکو تنها نزد خـداست. رفت و آمد کافران در شهرها، تو را نفریبد. «این» متاع ناچیزی است، سپس جایگاهشان دوزخ است، و چه بد جایگاهی است، ولی آنهایی که از پروردگارشان می‌ترسند، بهشت از آنِ ایشان است که در زیر «درختان» آن نهرها جاری است، و جاودانه در آن می‌مانند، این پاداشی از جانب خدا است. و آنچه در نزد خداست برای نیکان بهتر است. برخی از اهل کتاب هستند که به خدا و بدانچه بر شما نازل شده و بدانچه بر خود آنان نازل گردیده ایمان دارند، در برابر خدا فروتن بوده، آنها هرگز آیات خدا را به بهای ناچیز «دنیا» نمی‌فروشند، پاداش ایشان در نزد پروردگارشان است، خداوند به سرعت حساب بندگان را رسیدگی می‌کند، ای مؤمنان! شکیبائی ورزید، و استقامت و پایداری کنید، و مراقبت به عمل آورید، و از خدا بترسید تا اینکه رستگار شوید».

دعای پوشیدن لباس

۵- **«الحَمْدُ للهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا (الثَّوْبَ) وَرَزَقَنِيه مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنّي ولا قُوةٍ ...»**[1].

۱- أهل السنن بجز النسائی، نگا: إرواء الغلیل ۴۷/۷.

«حمد از آنِ خدایی است که این لباس را به من پوشانید و بدون اینکه من قدرت و توانایی داشته باشم آن را به من عنایت کرد ...».

دعای پوشیدن لباس نو

۶- «اللَّهُمَّ لَكَ الحَمْدُ أَنْتَ كَسَوتَنِيهِ، أسْألك مِنْ خَيرِهِ وخَيْرِ ما صُنع لَهُ، وأَعُوذُ بِكَ مِنْ شرِّه وشَرِّ ما صُنِعَ لَهُ»[1].

«الهی! ستایش برای تو است، تویی که این لباس را به من پوشاندی، از تو خیر آن را می‌خواهم، و خیر آنچه را که برای آن ساخته شده است. و به تو از بدی آن و بدی آنچه که برای آن ساخته شده است پناه می‌برم».

دعا برای کسی که لباس نو پوشیده است

۷- «تُبْلِي ويُخْلِفُ اللهُ تَعَالَى»[2].

«خدا کند این لباس را تا مدتی بپوشید، و کهنه نمائید، و خداوند تعالی به جای آن، لباس دیگری به شما بدهد. [یعنی؛ خداوند شما را از عمر طولانی برخوردار نماید]».

۸- «إلبِسْ جَدِيداً وعِشْ حَمِيداً ومُتْ شَهيداً»[3].

«لباس جدیدی را بپوشی، و زندگی نیکویی داشته باشی، و با شهادت از این دنیا بروی».

۱- أبو داود، الترمذی، البغوی ونگا: مختصر شمائل الترمذی أثر ألبانی ص۴۷.

۲- أبو داود ۴۱/۴، و نگا: صحیح أبی داود۷۶۰/۲.

۳- ابن ماجه ۱۱۷۸/۲، و البغوی ۴۱/۱۲، و نگا: صحیح ابن ماجه ۲۷۵/۲.

دعای هنگان در آوردن لباس

۹- «بِسْمِ اللّٰهِ»[۱].

«به نام خدا».

دعای هنگام داخل شدن به توالت

۱۰- «[بِسْمِ اللّٰهِ]، اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبُثِ والخبائِثِ»[۲].

«[به نام خدا] الهی! از جن های خبیث و پلید، أعم از زن و مرد، به تو پناه می‌برم».

دعای هنگام خارج شدن از توالت

۱۱- «غُفْرانَكَ»[۳].

«الهی! از تو آمرزش می‌طلبم».

ذکر قبل از وضو

۱۲- «بِسْمِ اللّٰهِ»[۴].

«به نام خدا».

۱- الترمذی ۵۰۵/۲ و غیره، نگا: الإرواء شماره ۴۹، وصحیح الجامع۲۰۳/۳.

۲- البخاری ۴۵/۱، و مسلم۲۸۳/۱، به اضافه (بسم الله) در اولش سعید بن منصور آن را روایت کرده است، نگا: فتح الباری ۲۴۴/۱.

۳- أهل السنن بجز النسائی آن را در کتاب: (عمل الیوم واللیله) روایت کرده‌اند، نگا: تخریج زاد المعاد ۳۸۷/۲.

۴- أبو داود و ابن ماجه و أحمد و نگا: إرواء الغلیل ۱۲۲/۱.

ذکر بعد از اتمام وضو

۱۳- «**أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ محمّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ..**»[1].

«شهادت می‌دهم که بجز الله، معبودی «به حق» وجود ندارد، یکتاست و شریکی برای او نیست، و شهادت می‌دهم که محمّد، بنده و فرستادهٔ اوست».

۱۴- «**اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ المُتَطَهِّرِينَ**»[2].

«پروردگارا! مرا از توبه کنندگان بگردان و جزو کسانی قرار ده که کاملاً طهارت می‌کنند و پاکیزه‌اند».

۱۵- «**سُبْحَانَكَ اللَّهُمَ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ**»[3].

«خداوندا! پاکی تو را بیان می‌کنم، و تو را ستایش می‌نمایم، و گواهی می‌دهم که بجز تو، دیگر معبودی «به حق» نیست، از تو طلب مغفرت می‌کنم، و در حضورت توبه می‌نمایم».

۱- مسلم ۱/ ۲۰۹.

۲- الترمذی ۷۸/۱ و نگا: صحیح الترمذی ۱۸/۱.

۳- النسائی در کتاب: «عمل الیوم واللیلة» ص۱۷۳، ونگا: إرواء الغلیل ۱۳۵/۱ و۹۴/۲.

ذکر هنگام خارج شدن از منزل

۱۶- «بِسْمِ اللهِ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ، وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ»[۱].

«به نام خدا، بر خدا توکل کردم، و هیچ قدرت و توانائی جز از طرف خدا نیست».

۱۷- «اللَّهُمَ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أُضَلَّ أَوْ أَزِلَّ، أَوْ أُزَلَّ، أَوْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ، أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ»[۲].

«پروردگارا! من به تو پناه می‌برم از اینکه خودم گمراه شوم، یا بوسیلهٔ دیگری گمراه شوم، و یا اینکه بلغزم، یا لغزیده شوم، یا ستم کنم، یا مورد ستم قرار گیرم، یا دچار جهالت شوم، یا با من به جهالت رفتار شود».

ذکر هنگام داخل شدن به منزل

۱۸- «بِسْمِ اللهِ وَلَجْنَا، وَبِسْمِ اللهِ خَرَجْنَا، وَعَلَى رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا»[۳].

«به نام الله داخل شدیم، و بنام الله خارج گشتیم، و بر پروردگارمان توکل نمودیم». و بعد از خواندن دعای فوق، به خانواده‌اش سلام بگوید.

۱- أبو داود ۴/ ۳۲۵ و الترمذی ۴۹۰/۵، و نگا: صحیح الترمذی۱۵۱/۳.

۲- أهل السنن و نگا: صحیح الترمذی ۱۵۲/۳ و صحیح ابن ماجه ۳۳۶/۲.

۳- أبو داود ۳۲۵/۴، و علامه ابن باز در کتاب (تحفة الأخيار ص۲۸) آن را حسن دانسته، و در صحیح چنین روایت شده است: «إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بِيْتَهُ فَذَكَرَ اللهَ عِنْدَ دُخُولِهِ وَعِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ الشَّيْطَانُ لاَ مَبِيْتَ لَكُمْ وَلاَ عَشَاءَ». مسلم شماره ی: ۲۰۱۸.

دعای رفتن به مسجد

۱۹- «**اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِيْ قَلْبِيْ نُوْر، وَفِيْ لِسَانِيْ نُوْراً، وَفِيْ سَمْعِيْ نُوْراً، وَفِيْ بَصَرِيْ نُوْراً، وَمِنْ فَوْقِيْ نُوْراً، وَمِنْ تَحْتِيْ نُوْراً، وَعَنْ يَمِيْنِيْ نُوْراً وَعَنْ شِمَالِيْ نُوْراً، وَمِنْ أَمَامِيْ نُوْراً، وَمِنْ خَلْفِيْ نُوْراً، وَاجْعَلْ فِيْ نَفْسِيْ نُوْراً، وَأَعْظِمْ لِيْ نُوْراً، وَعَظِّمْ لِيْ نُوْراً، واجْعَلْ لِي نُوراً، وَاجْعَلْنِيْ نُوْراً، اللَّهُمَّ أَعْطِنِيْ نُوْراً، وَاجْعَلْ فِيْ عَصَبِيْ نُوْراً، وَفِيْ لَحْمِيْ نُوْراً، وَفِيْ دَمِيْ نُوْراً، وَفِيْ شَعْرِيْ نُوْراً وَفِيْ بَشَرِيْ نُوْراً**»[1].

«الهی! در قلب، زبان، گوش و چشم من نور قرار ده، و بالا، و پایین، راست، چپ، مقابل، پشت و درون مرا منوّر گردان، و نور را برای من بیفزای، و بزرگ گردان، و مرا نوری عطا فرما، و در عصب، گوشت، خون، مو و پوست من نوری قرار ده».

«**اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِيْ نُوْراً فِيْ قَبْرِيْ.. وَنُوْراً فِيْ عِظَامِيْ**»[2].

«الهی! قبرم را منوّر گردان، و در استخوان‌هایم نور قرار بده».

«**وَزِدْنِيْ نُوْراً، وَزِدْنِيْ نُوْراً، وَزِدْنِيْ نُوْراً**»[3].

«و برای من نور را افزون فرما، افرون فرما، افزون فرما».

۱- همه‌ی ایـن موارد در بـخاری ۱۱۶/۱۱ روایت شده شماره‌ی ۶۳۱۶، و مسلم ۵۲۶/۱، ۵۲۹، ۵۳۰، شماره‌ی: ۷۶۳.

۲- الترمذی ۴۸۳/۵، شماره ی ۳۴۱۹.

۳- البخاری در کتاب (الأدب المفرد) شماره ی ۶۹۵، ص ۲۵۸، و ألبانی کتاب: (صحیح الأدب المفرد) شماره ۵۳۶ سندش را صحیح دانسته است.

«وَهَبْ لِی نُوْراً عَلَی نُوْرٍ»[1].

«و نور بر روی نور به من عطا کن».

دعای داخل شدن به مسجد

۲۰- «**أَعُوْذُ بِاللهِ الْعَظِيْمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيْمِ، وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيْمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الَّرَجِيْمِ**»[2].

«به خداوند بزرگ و روی گرامی [که لایق جلالش است] و قدرت قدیم و أزلی او پناه می‌برم از بدی شیطان رانده شده».

«[**بِسْمِ اللهِ وَالصَّلاَةُ**][3] [**وَالسَّلاَمُ عَلَى رَسُوْلِ اللهِ**][4]».

«به نام الله، و درود و سلام بر رسول الله».

«**اللَّهُمَّ افْتَحْ لِيْ أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ**»[5].

«الهی! درهای رحمت خود را بر من بگشا».

۱- ابن حجر العسقلانی در کتاب (فتح الباری) آن را ذکر کرده، و گفته ابن أبی عاصم در کتاب: (الدعاء) آورده است، نگا: الفتح ۱۱۸/۱۱، و گفته: از اجتماع اختلاف روایت بیست و پنج ویژگی و خصلت بیان شده است.

۲- أبو داود، و نگا: صحیح الجامع شماره ی ۴۵۹۱.

۳- ابن السنی شماره‌ی ۸۸، وألبانی حدیث را حسن دانسته است.

۴- أبو داود ۱۲۶/۱، و نگا: صحیح الجامع ۵۲۸/۱.

۵- مسلم ۴۹۴/۱. و در سنن ابن ماجه از حدیث فاطمه رضی الله عنها این چنین روایت شده است: «**اللَّهُمَ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ**». «بارالها! گناهانم را ببخشای و دروازه‌های رحمتت را بر من بگشای» وألبانی بخاطر شواهدش آن را صحیح دانسته است. نگا: صحیح ابن ماجه ۱۲۸/۱ ـ ۱۲۹.

دعای خارج شدن از مسجد

۲۱ «**بِسْمِ اللهِ وَالصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ عَلَى رَسُوْلِ اللهِ اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ، اللَّهُمَّ اعْصِمْنِيْ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ**»[۱].

«به نام خدا و درود و سلام بر رسول الله، الهی! از تو فضل را مسألت می‌نمایم، الهی! مرا از شیطان مردود، حفاظت فرما».

أذكار أذان

۲۲- هر چـه را که مؤذن می‌گوید، شنونده تکرار کند مگر در: «**حَيَّ عَلَى الصَّلاةِ، وَحَيَّ عَلَى الفَلاَحِ**»، کـه در جـواب می‌گوید: «**لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إلاَّ بِاللهِ**»[۲].

۲۳- نیز شخص گوید: «**وَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، وَأَنَّ محمّداً عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ، رَضِيْتُ بِاللهِ رَباًّ، وَبِمحمّد رَسُوْلاً، وَبِالإِسْلاَمِ دِيْناً**»[۳].

«و من گواهی می‌دهم که هیچ معبودی، بجز الله «به حق» وجود ندارد، یکتاست و شریکی ندارد، و محمّد ﷺ بنده و فرستادۀ اوست، من از اینکه الله، پروردگار و محمّد، پیامبر و اسلام، دین من است، راضی و خشنودم».

۱- نگا: تخریج روایت‌های حدیث قبل شمارۀ ۲۰، و زیاده‌ی «**اللَّهُمَ اعْصِمْنِي مِنَ الشَّيطَانِ الرَّجِيْمِ**». از روایت ابن ماجه. نگا: صحیح ابن ماجه ۱۲۹/۱.

۲- البخاری ۱۵۲/۱ و مسلم ۲۸۸/۱.

۳- مسلم ۲۹۰/۱.

«پس از اینکه مؤذن شهادتین را گفت، این ذکر، خوانده شود»[۱].

۲۴- بعد از پایان اجابت مؤذن، بر پیامبر ﷺ درود فرستاده شود[۲].

۲۵- [بعد از درود] گفته شود: «**اللَّهُمَّ رَبَّ هذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلاَةِ القَائِمَةِ، آتِ محمّداً الْوَسِيْلَةَ وَالْفَضِيْلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَاماً مَحْمُوْداً الَّذِيْ وَعَدْتَهُ، [إِنَّكَ لاَ تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ]**»[۳].

«بار الها! ای پروردگارِ این ندای کامل و نماز بر پا شونده، به محمّد ﷺ وسیله «مقامی والا در بهشت» و فضیلت عنایت بفرما، و او را به «مقام شایسته‌ای» که وعده فرموده‌ای نایل بگردان، [همانا تو خُلف وعده نمی‌کنی]».

۲۶- «شخص در بین اذان و اقامه برای خودش دعا کند، چرا که دعا در این هنگام رد نمی‌شود»[۴].

۱- ابن خزیمة ۲۲۰/۱.

۲- مسلم ۲۸۸/۱.

۳- البخاری ۱۵۲/۱ و آنچه در بین کروشه آمده از سنن بیهقی ۴۱۰/۱ روایت شده، و علامه عبدالعزیز بن باز در کتاب (تحفة الأخیار ص۳۸) سندش را حسن دانسته است.

۴- الترمذی و أبو داود و أحمد و نگا: إرواء الغلیل ۲۶۲/۱.

دعاهای بعد از تکبیر تحریمه و قبل از فاتحه (دعاهای استفتاح)

۲۷- «اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِيْ وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِيْ مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِيْ مِنْ خَطَايَايَ بِالثَّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرَدِ»[۱].

«بار الها! بین من و خطاهای من، همانند فاصله‌ای که بین مشرق و مغرب انداخته‌ای، فاصله بیانداز، و مرا از خطاهایم پاک ساز، همانند لباس سفیدی که از آلودگی پاک می‌شود. بار الها! خطاهای مرا با برف و آب و تگرگ بشوی».

۲۸- «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلاَ إِلَهَ غَيْرُكَ»[۲].

«بار الها! پاک و منزهی، و حمد از آنِ توست، و نامت با برکت است و قدرت و شکوه تو بسیار بالاست و هیچ معبودی بجز تو «به حق» وجود ندارد».

۲۹- «وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِيْ فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ حَنِيْفاً وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ، إِنَّ صَلاَتِيْ، وَنُسُكِيْ، وَمَحْيَايَ، وَمَمَاتِيْ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ، لاَ شَرِيْكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ. اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّيْ وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِيْ وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِيْ فَاغْفِرْ لِيْ ذُنُوْبِيْ جَمِيْعاً إِنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ إِلاَّ أَنْتَ. وَاهْدِنِيْ لأَحْسَنِ الأَخْلاَقِ لاَ

۱- البخاری ۱۸۱/۱، و مسلم ۴۱۹/۱.

۲- أصحاب السنن الأربعه، و نگا: صحیح الترمذی ۷۷/۱، و صحیح ابن ماجه ۱۳۵/۱.

يَهْدِيْ لأَحْسَنِهَا إِلاَّ أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّيْ سَيِّئَهَا، لاَ يَصْرِفُ عَنِّيْ سَيِّئَهَا إِلاَّ أَنْتَ، لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، وَالْخَيْرُ كُلُّهُ بِيَدَيْكَ، وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ، أَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوْبُ إِلَيْكَ»[1].

«من چهره‌ام را به سوی ذاتی متوجه کرده‌ام که آسمان‌ها و زمین را آفرید، در حالی که من از باطل روی گردان شده و به سوی حق آمده‌ام، و از مشرکان نیستم. نماز، عبادت، زندگی و مرگم از آنِ پروردگار جهانیان است که شریکی ندارد، دستور یافته‌ام که چنین کنم، و من از فرمانبرداران می‌باشم. پروردگارا! توئی پادشاه، بجز تو، معبودی «بر حقّ» وجود ندارد. تو پروردگار من هستی و من بندهٔ توأم، بر خود ظلم کردم، و به گناهم اعتراف نمودم، همهٔ گناهانم را ببخشای، همانا بجز تو کسی گناهنم را نمی‌آمرزد.

الهی! مرا به نیکوترین اخلاق و خصلت ها، رهنمون فرما، همانا بجز تو کسی نیست که مرا بسوی آنها هدایت کند. الهی! خصلت های بد را از من دور بگردان، زیرا بجز تو کسی نیست که آن‌ها را از من دور بگرداند. من در بارگاهت حاضرم، و برای اطاعتت آماده‌ام، هرگونه خیر و نیکی در اختیار توست، بدی را به سوی تو راهی نیست. الهی! من به لطف تو موجودم، و به سوی تو متوجه‌ام، تو بسیار بابرکت و برتر هستی، از تو آمرزش می‌خواهم، و در بارگاهت توبه می‌کنم».

۳۰- **«اللَّهُمَّ رَبَّ جِبْرَائِيْلَ، وَمِيْكَائِيْلَ، وَإِسْرَافِيْلَ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادَكَ فَيْمَا كَانُوْا فِيْهِ**

۱- مسلم ۵۳۴/۱.

يَخْتَلِفُوْنَ، اهْدِنِيْ لِمَا اخْتُلِفَ فِيْهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ، إِنَّكَ تَهْدِيْ مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيْمٍ»[۱].

«الهی! پروردگار جبرائیل و میکائیل و اسرافیل، ای مبدع آسمان ها و زمین، و آگاه از دنیای پنهان از دیدگان، و مطلّع از جهان عیان، تو در بین بندگانت در آن چه که در آن اختلاف می‌ورزند، حاکمی، مرا به آنچه که از حقّ در آن اختلاف شده است، با اراده‌ات هدایت کن، چرا که تو هرکس را که بخواهی به راه راست هدایت می کنی».

۳۱- «اللهُ أَكْبَرُ كَبِيْراً، اللهُ أَكْبَرُ كَبِيْراً، اللهُ أَكْبَرُ كَبِيْراً، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ كَثِيْراً، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ كَثِيْراً، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ كَثِيْراً، وَسُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيْلاً» ثلاثاً «وَأَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ: مِنْ نَفْخِهِ، وَنَفْثِهِ، وَهَمْزِهِ»[۲].

«الله، برترین و بزرگترین است، همهٔ ستایش‌ها به کثرت مخصوص اوست، من صبح و شام او را تسبیح می‌گویم) [سه بار خوانده شود.] (به الله پناه می‌برم از غرور، سحر و وسوسهٔ شیطان».

۳۲- «اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُوْرُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَنْ فِيْهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَنْ فِيْهِنَّ، [وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَنْ فِيْهِنَّ] [وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ

۱- مسلم ۵۳۴/۱.

۲- أبو داود ۲۰۳/۱، و ابن ماجه ۲۶۵/۱، و أحمد ۸۵/۴، و مسلم از ابن عمر (رضی الله عنهما) به این صورت و در ضمن قصه‌ای روایت کرده است ۴۲۰/۱.

وَالأَرْضِ وَمَنْ فِيْهِنَّ] [وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مُلِكُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ] [وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَقَوْلُكَ الْحَقُّ وَلِقَاؤُكَ الْحَقُّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّوْنَ حَقٌّ، وَمحمّد ﷺ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ حَقٌّ] [اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَبِكَ آمَنْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِيْ مَا قَدَّمْتُ، وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ، وَمَا أَعْلَنْتُ] [أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ] [أَنْتَ إِلَهِيْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ]»[1].

«بار الها! حمد از آنِ تو است، تو نور آسمان‌ها و زمین، و آنچه که در ما بین آنهاست، هستی. حمد از آنِ تو است، تو سرپرست آسمان‌ها و زمینی، و آنچه که در بین آنهاست. [و حمد از آنِ تو است، تو پروردگار آسمان‌ها و زمین و آنچه که در بین آنهاست، هستی]. [و حمد از آنِ تو است، تو پادشاه آسمان‌ها و زمین هستی]. [و حمد از آنِ توست] [تو حقّی، وعده، گفتار، لقاء، بهشت، آتش، پیامبران، محمّدﷺ، و روز قیامت حقّ هستند] [پروردگارا! من تسلیم توأم، و بر تو توکل نمودم، و به تو ایمان آوردم، و به سوی تو برگشتم، و بخاطر تو دشمنی ورزیدم، و حاکمیت از آنِ تو است، و گناهانی را که پیش از مرگ فرستاده‌ام و آنچه را که بعد از مرگ، خواهند آمد، و آنچه را که پنهان نموده‌ام، و آنچه را که آشکار ساخته‌ام، ببخشای، تقدیم و تأخیر بدست تو است، و هیچ معبودی بجز تو «به حق» وجود ندارد]».

۱- البخاری مع الفتح ۳/۳ و ۱۱۶/۱۱ و ۱۳/ ۳۷۱ ، ۴۲۳، ۴۶۵ و مسلم همانند آن را به صورت اختصار روایت کرده است ۵۳۲/۱.

دعای رکوع

۳۳- «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيْمِ»[1].

«پروردگار بزرگم پاک و منزّه است». [سه بار هنگام رکوع].

۳۴- «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْلِيْ»[2].

«پروردگارا! تو پاک و منزّهی، خدایا تو را ستایش می‌نمایم، الهی، مرا ببخشای».

۳۵- «سُبُّوحٌ، قُدُّوْسٌ، رَبُّ الْمَلاَئِكَةِ وَالرَّوْحِ»[3].

«بسیار پاک و منزّه است پروردگار فرشتگان و جبرئیل».

۴/۳۶ «اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ خَشَعَ لَكَ سَمْعِيْ وَبَصَرِيْ، وَمُخِّيْ، وَعَظْمِيْ، وَعَصَبِيْ، وَمَا اسْتَقَلَّ بِهِ قَدَمِيْ»[4].

«پروردگارا! برای تو رکوع کردم، به تو ایمان آوردم، و به تو تسلیم شدم. گوش، چشم، مخ، استخوان، پی و رگم و تمام اعضای بدنم برای تو خشوع و فروتنی نمودند».

۳۷- «سُبْحَانَ ذِيْ الْجَبَرُوْتِ، وَالْمَلَكُوْتِ، وَالْكِبْرِيَاءِ، وَالْعَظَمَةِ»[5].

«پاک است پروردگاری که مالک قدرت، فرمانروایی، بزرگی و عظمت است».

۱- أهل السنن و أحمد روایت کرده‌اند، و نگا: صحيح الترمذی ۸۳/۱.

۲- البخاری ۹۹/۱، و مسلم ۳۵۰/۱.

۳- مسلم ۳۵۳/۱، و أبو داود ۲۳۰/۱.

۴- مسلم ۵۳۴/۱، و أهل سنن أربعه بجز ابن ماجه روایت کرده‌اند.

۵- أبو داود ۲۳۰/۱، و النسائی و أحمد، سند آن حسن است.

دعای هنگام بر خاستن از رکوع

۳۸- «**سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ**»[۱].

«الله شنید و قبول کرد ستایش کسی را که او را ستایش نمود».

۳۹- «**رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، حَمْداً كَثِيْراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيْهِ**»[۲].

«پروردگارا! حمد و ستایش های زیاد، خوب و مبارک از آنِ تو است».

۴۰- «**مِلْءَ السَّمَوَاتِ، وَمِلْءَ الأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ اللَّهُمَّ لاَ مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ**»[۳].

«الهی! حمدی که آسمان‌ها و زمین و میان آنها و هر چه تو بخواهی را پر کند، از آنِ تو است. الهی! تو اهل ستایش و عظمت هستی. الهیّ تو شایستهٔ ستایش بندگان هستی. همگی ما بندگانت هستیم، آن چه تو بفرمائی هیچ کس جلوی آن را نمی‌گیرد، و آنچه جلوی آن را بگیری کسی قدرت ندارد آن را عطا نماید. الهی! صاحب ثروت، او را ثروتش از عذاب تو نجات نمی‌دهد و «تمامی شکوه» و ثروت از آنِ تو است».

۱- البخاری مع الفتح ۲۸۲/۲.

۲- البخاری مع الفتح ۲۸۴/۲.

۳- مسلم ۳۴۶/۱.

دعای سجده

۴۱- «**سُبْحَانَ رَبِّيَ الأَعْلَى**»[۱].

«منزّه است پروردگار بزرگ و برتر من» [سه مرتبه هنگام سجده].

۴۲- ((**سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِيْ**»[۲].

«بار الها! تو پاک و منزّهی و تو را ستایش می‌نمایم. الهی! از تو طلب مغفرت می‌کنم».

۴۳- «**سُبُّوْحٌ، قُدُّوسٌ، رَبُّ الْمَلاَئِكَةِ وَالرُّوْحِ**»[۳].

«پاک و منزّه است پروردگار فرشتگان و جبرائیل».

۴۴- «**اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، سَجَدَ وَجْهِيْ لِلَّذِيْ خَلَقَهُ، وَصَوَّرَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، تَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِيْنَ**»[۴].

«الهی! برای تو سجده کردم، و به تو ایمان آوردم، و در مقابل فرمان تو تسلیم شدم، چهره‌ام برای پروردگاری که آن را خلق نمود، و صورت بخشید، و آن را زیبا آفرید، و عضو شنوایی و بینائی در آن قرار داد، سجده کرد. با برکت است پروردگاری که بهترین سازندگان است».

۱- أهل السنن وأحمد ونگا: صحیح الترمذی ۸۳/۱.

۲- البخاری و مسلم و تخریج سندش با شماره‌ی (۳۴) ارائه شد.

۳- مسلم ۱/ ۵۳۳ و تخریج آن در شماره‌ی (۳۵) ارائه شد.

۴- مسلم۱/ ۵۳۴ و غیره.

۴۵- «سُبْحَانَ ذِيْ الْجَبَرُوْتِ، وَالْمَلَكُوْتِ، وَالْكِبْرِيَاءِ، وَالْعَظَمَةِ»[۱].

«پاک است پروردگاری که مالک قدرت، فرمانروایی، بزرگی و عظمت است».

۴۶- «اللَّهُمَّ اغْفِرْلِيْ ذَنْبِيْ كُلَّهُ، دِقَّهُ وَجِلَّهُ، وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ وَعَلاَنِيَتَهُ وَسِرَّهُ»[۲].

«بار الها! همهٔ گناهان مرا، اعم از کوچک و بزرگ، اوّل و آخر، آشکار و نهان، ببخشای».

۴۷- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَعُوْذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوْبَتِكَ وَ أَعُوْذُ بِكَ مِنْكَ، لاَ أُحْصِيْ ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ»[۳].

«بار الها! من از خشمت به خشنودی تو پناه می‌برم. الهی! از عذابت به عفو تو پناه می‌برم. الهی! از «عذاب خشم» تو، به تو پناه می‌برم. پروردگارا! آنچنان که حق ستایش تو است، نمی‌توانم آن را بجای آورم، بدون تردید تو آنچنانی که خود فرموده‌ای».

۱- أبوداود ۲۳۰/۱ و أحمد و النسائی و ألبانی در صحیح أبی داود ۱۶۶/۱ آن را صحیح دانسته است.

۲- مسلم ۳۵۰/۱.

۳- مسلم ۳۵۲/۱.

دعای نشستن بین در میان دو سجده

۴۸- «رَبِّ اغْفِرْ لِيْ رَبِّ اغْفِرْ لِيْ»[۱].

«ای الله! مرا ببخش، مرا ببخش».

۴۹- «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَارْحَمْنِيْ، وَاهْدِنِيْ، وَاجْبُرْنِيْ، وَعَافِنِيْ، وَارْزُقْنِيْ، وَارْفَعْنِيْ»[۲].

«بار الها! مرا ببخش. به من رحم کن، مرا هدایت کن، کوتاهی‌های مرا جبران کن، و به من عافیت و رزق عطا کن، و مقامم را رفیع گردان».

«۲۱» دعاهای سجده ی تلاوت

۵۰- «سَجَدَ وَجْهِيْ لِلَّذِيْ خَلَقَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ وَبِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ ﴿فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ أَحۡسَنُ ٱلۡخَٰلِقِينَ ١٤﴾»[۳].

«چهره‌ام برای ذاتی که آن را آفرید و شنوایی و بینایی را به قدرت و توانایی خود در آن قرار داد، سجده کرد. بسیار با برکت است بهترینِ آفرینندگان».

۵۱- «اللَّهُمَّ اكْتُبْ لِيْ بِهَا عِنْدَكَ أَجْراً، وَضَعْ عَنِّيْ بِهَا وِزْراً، وَاجْعَلْ

۱- أبو داود ۲۳۱/۱، و نگا: صحیح ابن ماجة۱۴۸/۱.

۲- أصحاب السنن بجز النسائی و نگا: صحیح الترمذی ۹۰/۱ و صحیح ابن ماجه ۱۴۸/۱.

۳- الترمذی ۴۷۴/۲، أحمد ۳۰/۶، و حاکم و آن را صحیح دانسته و ذهبی با حاکم موافقت کرده است ۲۲۰/۱، و الفاظ اضافی در روایت از حاکم است.

لِيْ عِنْدَكَ ذُخْراً، وَتَقَبَّلْهَا مِنِّيْ كَمَا تَقَبَّلْتَهَا مِنْ عَبْدِكَ دَاوُدَ»[۱].

«ای الله! برای من در نزد خود بخاطر این سجده اجر بنویس و بوسیلهٔ آن، گناهی را دور بگردان، و این سجده را برای من در نزد خود ذخیره بگردان و آن را از من چنان بپذیر که از بنده‌ات داود پذیرفتی».

تشهّد

۵۲- «**التَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ، وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلاَمُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِيْنَ، أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ محمّداً عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ**»[۲].

«[فرمانروائی، رحمت و برکت و پاکی مخصوص الله است]، سلام و رحمت و برکات خدا بر تو باد ای پیامبر، سلام بر ما و کلیهٔ بندگان صالح خدا، من گواه می‌دهم که هیچ معبودی بجز الله «به حق» وجود ندارد و محمّد ﷺ بنده و رسول اوست».

درود بر رسول الله ﷺ بعد از تشهّد

۵۳- «**اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى محمّد وَعَلَى آلِ محمّد، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيْمَ وَعَلى آلِ إِبْرَاهِيْمَ، إِنَّكَ حَمِيْدٌ مَجِيْدٌ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى محمّد وَعَلَى آلِ محمّد، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيْمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيْمَ، إِنَّكَ حَمِيْدٌ مَجِيْدٌ**»[۳].

۱- الترمذی ۴۷۳/۲ و حاکم و آن را صحیح دانسته و ذهبی با حاکم موافقت کرده است ۲۱۹/۱.

۲- البخاری مع الفتح ۱۳/۱ و مسلم ۳۰۱/۱.

۳- البخاری مع الفتح ۴۰۸/۶.

«بار إلها! بر محمّد ﷺ و آل محمّد درود بفرست همچنان که بر ابراهیم؛ و آل ابراهیم درود فرستادی، همانا تو ستوده و باعظمت هستی. بار الها! بر محمّد و آل محمّد برکت نازل فرما همچنان که بر ابراهیم؛ و آل ابراهیم برکت نازل کردی، همانا تو ستوده و باعظمت هستی».

۵۴- «**اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى محمّد وَعَلَى أَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيْمَ، وَبَارِكْ عَلَى محمّد وَعَلَى أَزْوَاجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيْمَ، إِنَّكَ حَمِيْدٌ مَجِيْدٌ**»[۱].

«بار إلها! بر محمّد ﷺ و همسران و فرزندانش درود فرست همچنان که بر ابراهیم؛ درود فرستادی، و بر محمّد و همسران و فرزندانش برکت نازل گردان همچنان که بر آل ابراهیم؛ برکت نازل فرمودی، همانا تو ستوده و باعظمت هستی».

دعای بعد از تشهد آخر و قبل از سلام

۵۵- «**اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَعُوْذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيْحِ الدَّجَّالِ**»[۲].

«پروردگارا! از عذاب قبر و عذاب دوزخ، فتنۀ زندگی و مرگ، و فتنۀ مسیح دجّال به تو پناه می‌برم».

۵۶- «**اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَعُوْذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ**

۱- البخاری مع الفتح ۶/ ۴۰۷ و مسلم ۳۰۶/۱ و لفظ حدیث از مسلم است.

۲- البخاری ۱۰۲/۲ و مسلم ۴۱۲/۱ و لفظ حدیث از مسلم است.

الْمَسِيْحِ الدَّجَالِ، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ والمَغْرَمِ»[۱].

«الهی! من از عذاب قبر، و از فتنهٔ مسیح دجّال، و فتنهٔ زندگی و مرگ به تو پناه می‌برم. بار الها! من از گناه و زیان، به تو پناه می‌آورم».

۵۷- **«اللَّهُمَّ إِنِّيْ ظَلَمْتُ نَفْسِيْ ظُلْماً كَثِيْراً، وَلاَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ إِلاَّ أَنْتَ، فَاغْفِرْ لِيْ مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِيْ إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ»**[۲].

«الهی! من بر نفس خود بسیار ظلم کردم، همانا غیر از تو کسی دیگر گناهان مرا نمی‌بخشد، پس از جانب خود مرا مورد آمرزش قرار بده، و بر من رحم کن، همانا تو بخشنده و مهربان هستی».

۵۸- **«اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِيْ مَا قَدَّمْتُ، وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ، وَمَا أَعْلَنْتُ، وَمَا أَسْرَفْتُ، وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّيْ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُأَخِّرُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ»**[۳].

«الهی! گناهان قبلی و بعدی مرا ببخشای. الهی! گناهان مخفی و آشکار مرا بیامرز، و زیاده روی های مرا و آنچه را که تو از من بهتر می‌دانی ببخش، همانا تقدیم و تأخیر کننده توئی، بجز تو معبودی «به حق» نیست».

۱- البخاری ۲۰۲/۱ و مسلم ۴۱۲/۱.

۲- البخاری ۱۶۸/۸ و مسلم ۲۰۷۸/۴.

۳- مسلم ۱/ ۵۳۴.

۵۹- «اللَّهُمَّ أَعِنِّيْ عَلَى ذِكْرِكَ، وَشُكْرِكَ، وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ»[1].

«بار الها! به من توفیق بده تا تو را یاد کنم، و سپاس گویم، و به بهترین روش، بندگی نمایم».

۶۰- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرذلِ العُمْرِ، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الْقَبْرِ»[2].

«بار الها! من از بخل و بُزْدلی به تو پناه می‌برم، و از اینکه به علّت پیری، سست و درمانده شوم، به تو پناه می‌برم، و از آزمایش‌های سخت دنیا و عذاب قبر به تو پناه می‌برم».

۶۱- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَعُوْذُ بِكَ مِنَ النَّارِ»[3].

«بار الها! من از تو خواهان بهشتم، و از آتش به تو پناه می‌برم».

۶۲- «اللَّهُمَّ بِعِلْمِكَ الغَيْبَ، وَقُدْرَتِكَ عَلَى الْخَلْقِ أَحْيِنِيْ مَا عَلِمْتَ الْحَيَاةَ خَيْراً لِيْ، وَتَوَفَّنِيْ إِذَا عَلِمْتَ الْوَفَاةَ خَيْراً لِيْ، اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ خَشْيَتَكَ فِيْ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، وَأَسْأَلُكَ كَلِمَةَ الْحَقِّ فِي الرِّضَا وَالْغَضَبِ، وَأَسْأَلُكَ الْقَصْدَ فِي الْغِنَى وَالْفَقْرِ، وَأَسْأَلُكَ نَعِيْماً لاَ يَنْفَدُ، وَأَسْأَلُكَ قُرَّةَ عَيْنٍ لاَ تَنْقَطِعُ، وَأَسْأَلُكَ الرِّضَا بَعْدَ الْقَضَاءِ، وَأَسْأَلُكَ بَرْدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ، وَأَسْأَلُكَ لَذَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ وَالشَّوْقَ إِلَى لِقَائِكَ فِيْ غَيْرِ ضَرَّاءَ

۱- أبو داود ۸۶/۲ و النسائی ۵۳/۳ و ألبانی در صحیح أبی داود ۲۸۴/۱ آن را صحیح دانسته است.

۲- البخاری مع الفتح ۳۵/۶.

۳- أبو داود، و نگا: صحیح ابن ماجه ۳۲۸/۲.

مَضَرَّةٍ وَلاَ فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ، اللَّهُمَّ زَيِّنَا بِزِيْنَةِ الإِيْمَانِ وَاجْعَلْنَا هُدَاةً مُهْتَدِيْنَ»[1].

«بار الها! به علم غیبت و قدرتت بر آفرینش، تا زمانی مرا زنده نگهدار که زندگی برایم خوب باشد، و مرا بمیران زمانی که مردنم را به نفعم می‌دانی. الهی! من خشوع و ترس از تو را در نهان و آشکار می‌طلبم. «گفتن» کلمه ی حق را در شادی و غضب از تو می‌خواهم. میانه‌روی را در ثروت و فقر مسألت می‌نمایم. نعمتی را که نابود نشود، و نور چشمی را که قطع نگردد، و رضا را بعد از قضا، و راحتی زندگی بعد از مرگ، و لذّت نگاه چهره‌ات و شوق به لقاءت را درخواست می‌کنم. بدون اینکه گرفتار مصیبتی سخت، یا فتنه‌ای گمراه کننده شوم. پروردگارا! ما را با زیبایی ایمان، زینت بخش و ما را از زمرۀ هدایت دهندگان و هدایت یافتگان قرار بده».

۶۳- **«اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ يَا اللهُ بِأَنَّكَ الْوَاحِدُ الأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِيْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوْلَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ، أَنْ تَغْفِرَ لِيْ ذُنُوْبِيْ إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ»**[2].

«بار الها! من با توسّل به اینکه تو یگانه‌ای و شریکی نداری و کمال مطلق و سَرورِ والای برآورندۀ امیدها و برطرف‌کنندۀ نیازمندیها هستی که نه زاده‌ای و نه زاده شده‌ای و هیچ همتایی بر خود نداری،

۱- النسائی ۵۴/۴، ۵۵، و أحمد ۳۶۴/۴ و ألبانی در صحیح النسائی ۲۸۱/۱ آن را صحیح می‌داند.

۲- النسائی با این لفظ ۵۲/۳، أحمد ۳۳۸/۴ و ألبانی در صحیح النسائی ۲۸۰/۱ آن را صحیح دانسته است.

از تو مسألت می‌نمایم که گناهان مرا بیامرزی، همانا که تو آمرزگار و مهربان هستی».

۶۴- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ بِأَنَّ لَكَ الْحَمْدُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ وَحْدَكَ لاَ شَرِيْكَ لَكَ، الْمَنَّانُ، يَا بَدِيْعَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ يَا ذَا الجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ، يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ، إِنِّيْ أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَعُوْذُ بِكَ مِنَ النَّارِ»[1].

«پروردگارا! من فقط از تو می‌خواهم چرا که حمد فقط از آنِ توست، هیچ معبودی بجز تو «به حق» وجود ندارد، و یکتایی و شریک نداری، یا منّان (ای دهندهٔ نعمتهای بزرگ)! ای بوجود آورندهٔ آسمان‌ها و زمین! ای صاحب عظمت و بزرگی! ای زندهٔ پایدار! من بهشت را از تو خواهانم، و از آتش به تو پناه می‌برم».

۶۵- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ بِأَنِّيْ أَشْهَدُ أَنَّكَ أَنْتَ اللهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ، الأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِيْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُوْلَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُواً أَحَدٌ»[2].

«پروردگارا! من تنها از تو «احتیاجاتم را» می‌خواهم، چرا که شهادت می‌دهم که تو الله هستی، و هیچ معبودی بجز تو «به حق» وجود ندارد، تو آن یکتا و کمال مطلق و سَرورِ والای برآورندهٔ امیدها و برطرف‌کنندهٔ نیازمندیها هستی که نه زاده است، و نه زائیده شده است، و همتایی ندارد».

۱- أهل السنن و نگا: صحیح ابن ماجه ۳۲۹/۲.

۲- أبوداود ۶۲/۲ و ترمذی ۵۱۵/۵ و ابن ماجه ۲/ ۱۲۶۷ و أحمد ۳۶۰/۵ و نگا: صحیح ابن ماجه ۳۲۹/۲ و صحیح الترمذی ۱۶۳/۳.

أذكار بعد از سلام نماز

۶۶- «أَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ (ثلاثاً)، اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلاَمُ وَمِنْكَ السَّلاَمُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ»[1].

«از الله طلب آمرزش می‌کنم [سه مرتبه] الهی تو سلامی، و سلامتی از جانب تو است، تو بسیار بابرکتی، ای صاحب عظمت و بزرگی».

۶۷- «لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ، اللَّهُمَّ لاَ مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ»[2].

«معبودی «به حق» بجز الله، وجود ندارد. شریکی ندارد، پادشاهی از آنِ اوست، ستایش شایستهٔ اوست، و او بر هر چیزی توانا است، الهی! آن چه تو بدهی، هیچ کس مانع آن نمی‌گردد، و آنچه تو منع کنی، هیچ کس نمی‌تواند آن را بدهد. توانگر، او را ثروتش از عذاب تو نجات نمی‌دهد، و «تمامی شکوه و» ثروت از آنِ تو است».

۶۸- «لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ. لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللّٰهِ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ، وَلاَ نَعْبُدُ إِلاَّ إِيَّاهُ، لَهُ النِّعْمَةُ وَلَهُ الْفَضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الْحَسَنُ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُوْنَ»[3].

«معبودی بجز الله «به حق» وجود ندارد، یگانه اوست و شریکی

۱- مسلم ۴۱۴/۱.

۲- البخاری ۲۵۵/۱ و مسلم ۴۱۴/۱.

۳- مسلم ۴۱۵/۱.

ندارد، پادشاهی از آنِ اوست، و ستایش مخصوص اوست، و او بر هر چیز توانا است. هیچ نیروی بازدارنده از گناهان و توفیق دهنده به نیکی، به جز الله وجود ندارد. هیچ معبودی جز او «به حق» نیست. جز او کسی دیگر را عبادت نمی‌کنیم، نعمت و فضل از آنِ اوست، ستایش نیکو مخصوص اوست، معبودی بجز او «به حق» وجود ندارد، همهٔ ما با اخلاص او را بندگی می‌کنیم هر چند کافران دوست نداشته باشند».

۶۹- «**سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَاللهُ أَكْبَرُ [۳۳ سپس]، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ**»[۱].

«بجز الله یگانه، دیگر معبودی«به حق» نیست، شریکی ندارد، پادشاهی از آنِ اوست، ستایش شایسته اوست، و او بر هر چیز تواناست».

۷۰- بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ١ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ٢ لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ ٣ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ ٤﴾ [الإخلاص: ۱-۴].

«به نام خداوند بخشنده ی مهربان (بگو خدا یگانه است، خدا، کمال مطلق و سَرورِ والای برآورندهٔ امیدها و برطرف‌کنندهٔ نیازمندیها است، نه زاده، و نه زاده شده است، و نه همتایی دارد».

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ ١ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ٢ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ٣ وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِي ٱلۡعُقَدِ ٤ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ٥﴾

۱- مسلم ۴۱۸/۱ «کسی که آن را بعد از هر نماز بگوید گناهش بخشوده می‌شود! هر چند به اندازهٔ کف دریا باشد». مسلم ۴۱۸/۱.

«به نام خداوند بخشنده ی مهربان (بگو پناه می‌برم به خداوند سپیده دم. از شرّ آنچه آفریده است، و از شرّ شب بدانگاه که کاملاً فرا می‌رسد، و از شرّ کسانی که در گره‌ها می‌دمند، و از شرّ حسود بدانگاه که حسد می‌ورزد».

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ١ مَلِكِ ٱلنَّاسِ ٢ إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ ٣ مِن شَرِّ ٱلۡوَسۡوَاسِ ٱلۡخَنَّاسِ ٤ ٱلَّذِي يُوَسۡوِسُ فِي صُدُورِ ٱلنَّاسِ ٥ مِنَ ٱلۡجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ ٦﴾[1].

«به نام خداوند بخشندۀ مهربان، (بگو پناه می‌برم به پروردگار مردمان، به مالِک و حاکم «واقعی» مردم، به معبودِ «به حق» مردم، از شرّ وسوسه‌گری که واپس می‌رود، از وسوه‌گری است که در سنیه‌های مردم به وسوسه می‌پردازد، «در سینه‌های مردمانی» از جن‌ها و انسانها». [بعد از هر نماز خوانده شوند].

۷۱- ﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ ٢٥٥﴾[2]. [بعد از هر نماز خوانده شود].

۱- أبو داود۸۶/۲ و النسائی ۳/ ۶۸ و نگا: صحیح الترمذی ۸/۲، این سوره‌های سه گانه را مُعوَّذات می‌گویند. نگا: فتح الباری ۶۲/۹.

۲- هر کس پس از هر نماز آن را بخواند مانعی از ورود بهشت او نمی‌شود مگر مردنش. النسائی در کتاب: (عمل الیوم واللیلة) شمارۀ ۱۰۰، و ابن السنی

«خداوند هیچ معبودی «به حق» جز او نیست، خداوندی که زنده و قائم به ذات خویش است، هیچ گاه خواب سبک و سنگین او را فرا نمی‌گیرد، برای اوست آنچه در آسمانها و زمین است، کیست که نزد او جز به فرمانش شفاعت کند، آنچه را پیش روی آنها «بندگان» و پشت سر آنهاست می‌داند، و از گذشته و آیندۀ آنان آگاه است، آنها جز به مقداری که او بخواهد احاطه به علم او ندارند، کرسی او آسمانها و زمین را دربر گرفته و حفظ و نگهداری آسمان و زمین برای او گران نیست، و او بلند مرتبه و باعظمت است».

۷۲- «لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِيْ وَيُمِيْتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ»[1].

«معبودی بجز الله «به حق» یگانه نیست، شریکی ندارد، پادشاهی از آنِ اوست و ستایش مر او راست، زنده می‌-کند و می‌میراند، و او بر هر چیز تواناست».

۷۳- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ عِلْماً نَافِعاً، وَرِزْقاً طَيِّباً وَعَمَلاً مُتَقَبَّلاً»[2].

[پس از اتمام نماز صبح خوانده شود].

«الهی! از تو علم سودمند، روزی پاک و عمل مقبول را می‌خواهم».

شمارۀ ۱۲۱ و ألبانی در صحیح الجامع ۳۳۹/۵ و سلسلة الأحادیث الصحیحة ۶۹۷/۲ شماره‌ی ۹۷۲.

۱- الترمذی ۵۱۵/۵ و أحمد ۲۲۷/۴ و نگا: تخریج آن در کتاب زاد المعاد ۳۰۰/۱.

۲- ابن ماجه و غیره و نگا: صحیح ابن ماجه ۱۵۲/۱ و مجمع الزوائد ۱۱۱/۱۰.

دعای نماز استخاره[1]

۷۴- جابر بن عبد الله ﷺ می‌گوید: رسول الله ﷺ استخاره را در هرکاری همانند سوره‌ای از قرآن به ما می‌آموخت و می‌فرمود: هرگاه یکی از شما خواست کاری انجام دهد، غیر از نماز فرض، دو رکعت نماز بخواند، سپس بگوید:

«اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْتَخِيْرُكَ بِعِلْمِكَ، وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيْمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلاَ أَقْدِرُ، وَتَعْلَمُ وَلاَ أَعْلَمُ، وَأَنْتَ عَلاَّمُ الْغُيُوْبِ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَـذَا الأَمْرَ ـ وَيُسَمِّيْ حَاجَتَـهُ ـ خَيْرٌ لِيْ فِيْ دِيْنِـيْ وَمَعَاشِيْ وَعَاقِبَـةِ أَمْرِيْ ـ أَوْ قَالَ: عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ ـ فَاقْدِرْهُ لِيْ

۱- این دعا بعد از دو رکعت نمازِ مستحب به نیّتِ نماز استخاره خوانده می‌شود. اگرچه برخی از فقها حمد و ثنا قبل استخاره را مستحب می‌دانند ولی به نظر می‌رسد گفتن آن مشروع نمی‌باشد؛ زیرا عبادات توقیفی هستند و در روایت ذکری از آن نشده است. تکرار دعا نیز مستحب نیست؛ زیرا روایت حاکی از یک بار گفتن است ولی برای کسی که خواهان بیشتر استخاره در امرش باشد، تکرار نماز و تکرار دعا به همراهش مستحب می‌باشد.

آداب استخاره: خشوع قلبی و صدق در دعا، گفتن حاجت با کنایه یا صراحتاً حتّی با زبان مادری، رو به قبله و با دستان بلند شده دعا خوانده شود، شایسته است قبل از تصمیم نهایی استخاره خوانده شود و همچنین بعد از استخاره، مشورت شود و در صورتیکه تمایل قلبی برای یکی از اعمال حاصل شد، آن‌را انجام دهد و هیچ علامت و نشانه خاصی در شریعت قرار داده نشده که نمادی از انجام و انتخاب برای شخص باشد.

هرگونه استخاره‌ای به غیرِ نماز استخاره، همچون استخاره با قرآن، فالنامه‌ها و... در شریعت اسلام تأییدیه ندارند و باطل و حرامند. (مترجم)

وَيَسِّرْهُ لِيْ ثُمَّ بَارِكْ لِيْ فِيْهِ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الأَمْرَ شَرٌّ لِيْ فِيْ دِيْنِيْ وَمَعَاشِيْ وَعَاقِبَةِ أَمْرِيْ ـ أَوْ قَـالَ: عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ ـ فَاصْرِفْهُ عَنِّيْ وَاصْرِفْنِيْ عَنْهُ وَاقْدِرْ لِيْ الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ، ثُمَّ أَرْضِنِيْ بِهِ»[1].

«ای الله! به وسیلهٔ علمت از تو طلب خیر می‌کنم، و بوسیلهٔ قدرتت از تو توانایی می‌خواهم، از تو فضل بسیارت را مسألت می‌نمایم، زیرا تو توانایی و من ناتوان، و تو می‌دانی و من نمی‌دانم، و تو دانندهٔ امور پنهان هستی. الهی! اگر در علم تو این کار ـ حاجت خود را نام می‌برد –باعث خیر من در دین و آخرت است– یا می‌گوید: در حال و آیندهٔ کارم –آن‌را برایم مقدور و آسان بگردان، و در آن برکت عنایت فرما، و چنانچه در علم تو این کار برایم در دنیا و آخرت باعث بدی است –یا می‌گوید: در حال و آیندهٔ کارم– پس آن‌را از من، و مرا از آن، منصرف بگردان، و خیر را برای من هر کجا که هست مقدّر نما، و آنگاه مرا با آن خشنود بگردان».

کسی که از خالق، طلب خیر نماید و از مخلوق، مشورت بگیرد، و در کارش ثابت قدم باشد، پشیمان نمی‌شود، خداوند می‌فرماید: ﴿وَشَاوِرۡهُمۡ فِي ٱلۡأَمۡرِۖ فَإِذَا عَزَمۡتَ فَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُتَوَكِّلِينَ ١٥٩﴾ (آل‌عِمران/۱۵۹) «در کارها با مردم، مشوت کن، و هرگاه تصمیم به انجام کاری گرفتی، به خدا توکل کن»[2].

۱- البخاری ۱۶۲/۷.

۲- سورة آل عمران، آیه: ۱۵۹.

أذكار صبح و شب

الحَمْدُ للهِ وَحْدَهُ، وَالصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ عَلَى مَنْ لاَ نَبِيَّ بَعْدَهُ[۱].

۷۵-﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ ٢٥٥﴾[۲]. (ترجمۀ این آیه در ذکر شماره ۷۱ گذشت).

۷۶- بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ١ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ٢ لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ ٣ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ ٤﴾ [الإخلاص: ۱-۴].[۳]

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ ١ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ٢

۱- أنس ﷺ از رسول الله ﷺ روایت نموده که ایشان ﷺ فرمودند: «اگر من با گروهی بنشینم که از نماز صبح تا طلوع آفتاب ذکر الله تعالی را بکنند، در نزد من دوست داشتنی‌تر از آزاد کردن چهار برده از فرزندان اسماعیل است، و اگر با گروهی بنشینم که خدا را از نماز عصر تا غروب آفتاب یاد کنند، نزد من از آزاد کردن چهار برده دوست داشتنی‌تر است». أبو داود شماره ۳۶۶۷، و ألبانی آن را حسن دانسته است، صحیح أبو داود ۶۹۸/۲.

۲- هرکس هنگام صبح این آیه را بخواند، تا شب از جن محفوظ می-ماند، وهر کس آن را شب بخواند، تا صبح از جن محفوظ می‌ماند. الحاکم ۵۶۲/۱، و ألبانی در کتاب صحیح الترغیب و الترهیب ۲۷۳/۱ آن را صحیح دانسته است، و به نسائی و طبرانی نسبت داده است، و گفته: اسناد طبرانی مطمئن است.

۳- ترجمۀ این آیه در ذکر شماره ۷۱ گذشت.

وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ۝٣ وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِي ٱلۡعُقَدِ۝٤ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ۝٥﴾ [الفلق: ۱-۵].[1]

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ۝١ مَلِكِ ٱلنَّاسِ۝٢ إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ۝٣ مِن شَرِّ ٱلۡوَسۡوَاسِ ٱلۡخَنَّاسِ۝٤ ٱلَّذِي يُوَسۡوِسُ فِي صُدُورِ ٱلنَّاسِ۝٥ مِنَ ٱلۡجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ۝٦﴾ [الناس: ۱-۶].[2] [این سوره‌ها سه بار خوانده شود][3].

۷۷- **«أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلهِ[4] وَالْحَمْدُ لِلهِ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ، رَبِّ أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا فِيْ هَذَا الْيَوْمِ وَخَيْرَ مَا بَعْدَهُ[5]، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيْ هَذَا الْيَوْمِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهُ، رَبِّ أَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ، وَسُوْءِ الْكِبَرِ، رَبِّ أَعُوْذُ بِكَ مِنْ عَذَابٍ فِي النَّارِ وَعَذَابٍ فِي الْقَبْرِ»**[6].

«ما و تمام جهانیان، شب را برای خدا به صبح رسانیدیم، و حمد از آن خداست، هیچ معبودی، بجز الله «به حق» که یکتاست و شریکی

۱- ترجمه‌ی آن در ذکر شماره ی ۵/۷۰ گذشت.

۲- ترجمه ی آن در ذکر شماره ی ۵/۷۰ گذشت.

۳- هرکس این آیات را سه مرتبه هنگام صبح و شب بخواند از هر چیز کفایتش می‌کند. أبو داود ۳۲۲/۴ و الترمذی ۵۶۷/۵ و نگا: صحیح الترمذی ۱۸۲/۳.

۴- هنگام شب بجای جمله‌ی فوق می‌فرمود: **«أَمْسَيْنَا وَأَمْسَى المُلْكُ للهِ»**.

۵- هنگام شب بجای جملۀ فوق می‌فرمود: **«رَبِّ أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا فِيْ هَذِهِ الْلَّيلَةِ وَخَيْرَ مَا بَعْدَهَا، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيْ هَذِهِ الْلَّيلَةِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهَا»**.

۶- مسلم ۲۰۸۸/۴.

ندارد وجود ندارد. پادشاهی و حمد فقط از آن اوست و او بر هر چیز قادر است. الهی! من خیر آنچه در این روز است و خیر آنچه بعد از آن است را از از تو می‌طلبم، و از شرّ آنچه که در این روز و ما بعد آن، وجود دارد، به تو پناه می‌برم. الهی! من از تنبلی و بدی های پیری به تو پناه می‌برم، بار الها! من از عذاب آتش و قبر به تو پناه می‌برم».

۷۸- «اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ أَمْسَيْنَا[1]، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوْتُ وَإِلَيْكَ النُّشُوْرُ»[2].

«بار الها! با لطف تو صبح کردیم، و با عنایت تو به شب رسیدیم، و به خواست تو زنده‌ایم، و به خواست تو می‌میریم، و رستاخیز ما بسوی تو است».

۷۹- «اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّيْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ، خَلَقْتَنِيْ وَأَنَا عَبْدُكَ، وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، أَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ، أَبُوْءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ، وَأَبُوْءُ بِذَنْبِيْ فَاغْفِرْ لِيْ فَإِنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ إِلاَّ أَنْتَ»[3].

«الهی! تو پروردگار من هستی، بجز تو معبود دیگری نیست، تو مرا آفریدی، و من بندۀ تو هستم، و بر پیمان و عده ام با تو بر حسب استطاعت خود، پایبند هستم، و از شر آنچه که انجام داده ام به تو

۱- وهنگام شب می‌فرمود: «**اللَّهُمَّ بِكَ أَمْسَيْنَا، وَبِكَ أَصْبَحْنَا، وَبِكَ نَحْيَا، وَبِكَ نَمُوْتُ وَإِلَيْكَ الْمَصِيْرُ**».

۲- الترمذی ۴۶۶/۵ و نگا: صحیح الترمذی ۱۴۲/۳.

۳- هرکس هنگام شب آن را با یقین بگوید و در آن شب بمیرد، و یا صبح بگوید و در همان روز بمیرد به بهشت وارد می‌شود. البخاری ۱۵۰/۷.

پناه می‌برم، به نعمتی که به من عطا فرموده ای، اعتراف می‌کنم، و به گناهم اقرار می‌نمایم، پس مرا ببخشای، چرا که بجز تو کسی گناهان را نمی‌بخشاید».

۸۰- «**اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَصبَحتُ**[1] **أُشْهِدُكَ وَأُشْهِدُ حَمَلَةَ عَرْشِكَ، وَمَلاَئِكَتَكَ وَجَمِيْعَ خَلْقِكَ، أَنَّكَ أَنْتَ اللهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ وَحْدَكَ لاَ شَرِيْكَ لَكَ وَأَنَّ مُحَمّداً عَبْدُكَ وَرَسُوْلُكَ**»[2]. [این دعا ۴بار خوانده شود].

«الهی! من در این صبحگاه، تو را و حاملان عرش و تمام فرشتگانت و کلیهٔ مخلوقات تو را گواه می‌گیرم بر این که تو الله هستی، بجز تو معبود دیگری «به حق» وجود ندارد، تو یگانه‌ای و شریکی نداری، و محمّدﷺ بنده و فرستادهٔ تو است».

۸۱- «**اللَّهُمَّ مَا أَصْبَحَ بِيْ مِنْ نِعْمَةٍ أَوْ بِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ فَمِنْكَ وَحْدَكَ لاَ شَرِيْكَ لَكَ، فَلَكَ الْحَمْدُ وَلَكَ الشُّكْرُ**»[3].

۱- هنگام شب گفته شود: «اللَّهُمَّ إِنِّی **أَمْسَيتُ**».

۲- هر کس صبح یا شب این دعا را چهار بار بخواند، خداوند او را از آتش نجات می‌دهد. أبو داود ۳۱۷/۴، و البخاری در کتاب: الأدب المفرد شمارهٔ ۱۲۰۱، و النسائی در کتاب: عمل الیوم واللیلة شمارهٔ ۹، وابن السنی با شماره‌ی ۷۰، و شیخ ابن بازدر کتاب: (تحفة الأخیار ص ۲۳) سند النسائی و أبوداود را حَسَن دانسته است.

۳- هرکس این دعا را در هنگام صبح بخواند، شکر آن روز را أدا کرده است، و هرکس هنگام شب آن را بخواند، شکر آن شب را ادا نموده است. أبو داود ۳۱۸/۴ ، و النسائی در کتاب: عمل الیوم واللیلة شماره‌ی ۷، و ابن السنی شماره‌ی ۴۱ و ابن حبان در کتاب: «موارد» شماره‌ی ۲۳۶۱، و ابن باز در کتاب: (تحفة الأخیار ص۲۴) سندش را تحسین نموده است.

«الهی! هر نعمتی که در این صبح، شامل حال من یا یکی از مخلوقات شده، از طرف تو بوده است، تو شریکی نداری، پس ستایش و شکر از آنِ تو است».

۸۲- «**اللَّهُمَّ عَافِنِيْ فِيْ بَدَنِيْ، اللَّهُمَّ عَافِنِيْ فِيْ سَمْعِيْ، اللَّهُمَّ عَافِنِيْ فِيْ بَصَرِيْ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ، اللَّهُمَّ أَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ، وَالْفَقْرِ، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ**»[1].

«بار الها! در بدنم عافیت ده، بار الها! در گوشم عافیت ده، خدایا! در چشمم عافیت ده، بجز تو معبود دیگری «به حق» وجود ندارد، از کفر به تو پناه می‌برم، از فقر به تو پناه می‌برم، از عذاب قبر به تو پناه می‌برم، بجز تو معبود دیگری «به حق» وجود ندارد».

۸۳- «**حَسْبِيَ اللهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ**»[2].

«الله برای من کافی است، بجز او معبود دیگری «به حق» نیست، بر او توکل کردم و او پروردگار عرش بزرگ است». [این دعا هفت مرتبه خوانده شود].

۱- أبوداود ۴/ ۳۲۴، وأحمد ۵/ ۴۲ و النسائی در کتاب: عمل الیوم واللیلة شمارۀ ۲۲، و ابن السنی شماره‌ی ۶۹، و البخاری در کتاب: الأدب المفرد و علامه ابن باز در کتاب: (تحفة الأخیار ص۲۶) سندش را تحسین نموده است.

۲- هرکس این دعا را صبح و شام هفت بار بخواند خداوند امور مهم دنیا و آخرتش را کفایت می‌کند. ابن السنی شمارۀ ۷۱ با سند مرفوع، وأبو داود ۳۲۱/۴، و شعیب وعبدالقادر الأرناؤوط اسنادش را صحیح می‌دانند. نگا: زاد المعاد ۳۷۶/۲.

۸۴- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِيْ الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ، اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِيْ دِيْنِيْ وَدُنْيَايَ، وَأَهْلِيْ، وَمَالِيْ، اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِيْ، وَآمِنْ رَوْعَاتِيْ، اللَّهُمَّ احْفِظْنِيْ مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ، وَمِنْ خَلْفِيْ، وَعَنْ يَمِيْنِيْ، وَعَنْ شَمَالِيْ، وَمِنْ فَوْقِيْ، وَأَعُوْذُ بِعِظْمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِيْ»[1].

«الهی! عفـو و عافیت دنـیا و آخرت را از تـو می‌خواهم. بار الها! عفو و عافیت دین، دنیا، خانواده و مالم را از تو مسألت می‌نمایم. بار الها! عیوب مرا بپوشان و ترس مرا به ایمنی مبدّل ساز. الهی! مرا از جلو، پشت سر، سمت راست و چپ و بالای سرم، محافظت بفرما، و به بزرگی و عظمت تو پناه می‌برم از اینکه بطور ناگهانی از طرف پایین کشته شوم».

۸۵- «اللَّهُمَّ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيْكَهُ، أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ، أَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِيْ، وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ، وَأَنْ أَقْتَرِفَ عَلَى نَفْسِيْ سُوْءاً، أَوْ أَجُرَّهُ إِلَى مُسْلِمٍ»[2].

«بار الها! ای دانندهٔ نهان و آشکار، آفریدگار آسمان ها و زمین، پروردگار و مالک هر چیز، من گواهی می‌دهم که بجز تو، معبود دیگری نیست، از شرّ نفس و از شرّ شیطان و دام فریبش، و از اینکه خود مرتکب کار بدی شوم و یا به مسلمانی، بدی برسانم، به تو پناه می‌برم».

۱- أبو داود و ابن ماجه ونگا: صحیح ابن ماجه ۳۳۲/۲.

۲- الترمذی و أبوداود . و نگا: صحیح الترمذی۳/۱۴۲.

۸۶- «بِسْمِ اللهِ الَّذِيْ لاَ يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلاَ فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ»[1].

«به نام خدایی که با نام وی هیچ چیز در زمین و آسمان، گزندی نمی‌رساند، و او شنوا و دانا است».

۸۷- «رَضِيْتُ بِاللهِ رَبّاً، وَبِالإِسْلاَمِ دِيْناً، وَبِمحمّد ﷺ نَبِيًّا وَرَسُوْلاً»[2]. [سه بار خوانده شود].

«به ربوبیت الله، و به داشتن دین اسلام، و پیامبری محمّد ﷺ راضی و خشنود هستم».

۸۸- «يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيْثُ أَصْلِحْ لِي شَأْنِيْ كُلَّهُ وَلاَ تَكِلْنِيْ إِلَى نَفْسِيْ طَرْفَةَ عَيْنٍ»[3].

۱- هرکس سه بار در وقت صبح و سه بار در وقت شب این دعا را بخواند هیچ چیزی به او ضرر نمی‌رساند.
أبوداود ۳۲۳/۴ و ترمذی ۴۶۵/۵ و ابن ماجه و أحمد. نگا: صحیح ابن ماجه ۳۳۲/۲ و علامه عبدالعزیز بن باز در کتاب (تحفة الأخیار ص۳۹) سندش را حسن دانسته است.

۲- هرکس این دعا را سه بار در صبح و سه بار در شب بخواند بر الله حق می‌شود که در روز قیامت او را راضی کند.
أحمد ۳۳۷/۴ و نسائی در کتاب: عمل الیوم واللیلة شماره ۴، و ابن السنی شمارۀ ۶۸ و أبوداود ۳۱۸/۴ و ترمذی ۴۶۵/۵ و عبدالعزیز بن باز در کتاب: (تحفة الأخیار ص ۳۹) سندش را حسن می‌داند.

۳- الحاکم و سندش را صحیح دانسته، و ذهبی با ۵۴۵/۱ با او موافقت کرده است، و نگا: صحیح الترغیب والترهیب ۲۷۳/۱.

«ای زنده و پا برجا! بـه وسیلهٔ رحمت تـو از تو کمک می‌خواهم، همهٔ امورم را اصلاح بفرما، و مرا به اندازهٔ یک چشم به هم زدن به حال خود رها مکن».

۸۹- «**أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ**[۱]، **اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذَا الْيَوْمِ**[۲]: **فَتْحَهُ، وَنَصْرَهُ، وَنُوْرَهُ، وَبَرَكَتَهُ، وَهُدَاهُ، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيْهِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهُ**»[۳].

«ما و تمام جهانیان، شب را به صبح رسانیدیم برای خدایی که پروردگار جهانیان است. بار الها! من از تو خوبی امروز، یعنی؛ فتح، پیروزی، نور، برکت و هدایتش را مسألت می‌نمایم از بدی آنچه امروز و بعد از آن، پیش می‌آید، به تو پناه می‌برم».

۹۰- «**أَصْبَحْنَا عَلَى فِطْرَةِ الإِسْلاَمِ**[۴]، **وَعَلَى كَلِمَةِ الإِخْلاَصِ، وَعَلَى دِيْنِ نَبِيِّنَا محمّد ﷺ، وَعَلَى مِلَّةِ أَبِيْنَا إِبْرَاهِيْمَ، حَنِيْفاً مُسْلِماً وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ**»[۵].

۱- هنگام شب گفته شود: «**أَمْسَيْنَا وَأَمْسَى المُلْكُ للهِ رَبَّ العَالَمَيْنَ**».

۲- هنگام شب گفته شود: «**اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ اللَّيْلَةِ فَتْحَهَا وَنَصْرَهَا وَنُورَهَا وَبَرَكَتَهَا وَهُدَهَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِ مَا فِيهَا وَشَرِ مَا بَعْدَهَا**».

۳- أبو داود ۳۲۲/۴ و شعیب و عبدالقادر أرناؤوط در تحقیق کتاب زاد المعاد ۲۷۳/۲ سندش را حسن دانسته‌اند.

۴- هنگام شب می‌فرمود: «أَمْسَيْنَا عَلَى فِطْرَةِ الإِسْلاَمِ».

۵- أحمد ۴۰۶/۳و ۴۰۷ و ابن السنی در کتاب: عمل اليوم والليلة شمارهٔ ۳۴ و نگا: صحیح الجامع ۲۰۹/۴.

«ما بر فطرت اسلام، کلمۀ اخلاص، دین پیامبرمان محمّد ﷺ و آئین پدرمان ابراهیم؛ صبح کردیم، همان ابراهیمی که فقط به سوی حق، تمایل داشت و فرمانبردار خداوند بود، و از مشرکان نبود».

۹۱- «**سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ**»[۱]. [صد مرتبه خوانده شود].

«پاک و منزّه است خداوند، و من ستایش او را بیان می‌کنم».

۹۲- «**لاَ إِلَهِ إِلاَّ اللهِ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ**».

[ده بار بخواند[۲] و هنگام تنبلی و کسلی و افسردگی، یک بار بخواند][۳].

«بجز الله معبود دیگری «به حق» نیست، او شریکی ندارد، پادشاهی از آنِ اوست، و او بر هر چیز توانا است».

۹۳- «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ**

۱- هرکس در وقت صبح و شب (۱۰۰) مرتبه این ذکر را بخواند در روز قیامت هیچ کس درجه‌ای برتر از او را نخواهد داشت، مگر کسی که این ذکر را مانند او، یا بیشتر از او خوانده باشد. مسلم ۲۰۷۱/۴.

۲- النسائی در کتاب: عمل الیوم واللیلة شمارۀ ۲۴ و نگا: صحیح الترغیب والترهیب ۲۷۲/۱، وکتاب: [تحفة الأخیار] أثر شیخ ابن باز ص۴۴، و نگا: فضیلت آن در حدیث شمارۀ (۲۵۵) همین کتاب.

۳- أبوداود ۳۱۹/۴ و ابن ماجه و أحمد ۶۰/۴ و نگا: صحیح الترغیب والترهیب ۲۷۰/۱، صحیح أبی‌داود ۹۵۷/۳ ، و صحیح ابن ماجه ۳۳۱/۲ و کتاب زاد المعاد ۳۷۷/۲.

عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ»[1]. [هنگام صبح، صدبار بخواند].

«هیچ معبودی به جز الله «به حق» وجود ندارد، یکتاست و شریکی برای او نیست، پادشاهی و حمد از آنِ اوست، و او بر هر چیز تواناست».

۹۴- «سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ: عَدَدَ خَلْقِهِ، وَرِضَا نَفْسِهِ، وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ». [هنگام صبح، سه بار بخواند][2].

«تسبیح و پاکی الله و ستایش او را به تعداد آفریدگانش و خشنودی‌اش و سنگینی عرشش و جوهر سخنانش، بیان می‌نمایم».

۹۵- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ عِلْماً نَافِعاً، وَرِزْقاً طَيِّباً، وَعَمَلاً مُتَقَبَّلاً». [هنگام صبح آن را بخواند][3].

«بار الها! از تو علم سودمند، رزق پاک و عمل مقبول مسألت می‌نمایم».

۱- هر کس این ذکر ار (۱۰۰) مرتبـه در روز بخـواند، اجر آزادی (۱۰) برده به او داده می‌شود، و (۱۰۰) حسنه برای او نوشته می‌شود، و (۱۰۰) گناه از او پاک می‌گردد، و نیز برای او حدود و مرزی قرار داده می‌شود که شیطان آن روز تا شب نمی‌تواند به او نزدیک شود و لطمه بزند، و هیچ کس برتر از او در روز قیامت نیست مگر کسی که بیشتر از او این ذکر را خوانده باشد. البخاری ۹۵/۴، و مسلم ۲۰۷۱/۴.

۲- مسلم ۲۰۹۰/۴.

۳- ابن السنی در کتاب: عمل الیوم واللیلة شمارۀ ۵۴، و ابن ماجه شمارۀ ۹۲۵ و عبدالقادر و شعیب الأرناؤوط در تحقیق کتاب: زاد المعاد ۳۷۵/۲ سندش را حَسَن دانسته‌اند.

۹۶- «أَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ». [روزانه صد بار گفته شود][1].

«من از الله طلب آمرزش می‌کنم و به سوی او بر می‌گردم».

۹۷- «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ». [هنگام شب، سه بار خوانده شود][2][3].

۹۸- «اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّد». [هنگام صبح، ده بار خوانده شود][4][5].

«بار الها! بر پیامبرمان محمّد سلام و درود بفرست».

أذكار خواب

۹۹- هنگام خوابیدن دو دستش را همانند دعا کنار هم قرار دهد و سوره‌های زیر را بخواند و در آن بدمد، سپس دو دستش را تا جایی که می‌رسد به بدنش بمالد، و این کار را از سر و صورت و قسمت

۱- البخاري مع الفتح ۱۱/ ۱۰۱، و مسلم ۲۰۷۵/۴.

۲- هرکس شامگاه سه مرتبه آن را بخواند سختی‌های آن شب به او ضرری نمی‌رساند. أحمد ۲۹۰/۲ و النسائی در کتاب: عمل الیوم واللیلة شماره ی ۵۹۰ و ابن السنی شماره‌ی ۶۸، و نگا: صحیح الترمذی ۱۸۷/۳، و صحیح ابن ماجه ۲۶۶/۲ و تحفة الأخیار ص۴۵.

۳- متفق علیه.

۴- هرکس صبح (۱۰) بار، و شب (۱۰) بار بر من درود بفرستد، روز قیامت شفاعت من شامل حالش می‌شود. طبرانی با دو سند آن را روایت کرده که یکی از آنها مورد اعتماد است. نگا: مجمع الزوائد ۱۰/ ۱۲۰ و صحیح الترغیب والترهیب ۲۷۳/۱.

۵- متفق علیه.

جلوی بدن آغاز نماید و آن را سه بار تکرار کند.

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ١ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ٢ لَمۡ يَلِدۡ وَلَمۡ يُولَدۡ ٣ وَلَمۡ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدُۢ ٤﴾ [الإخلاص ۱ - ۴].

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلۡفَلَقِ ١ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ٢ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ٣ وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِي ٱلۡعُقَدِ ٤ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ٥﴾ [الفلق ۱ ـ ۵].

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿قُلۡ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ١ مَلِكِ ٱلنَّاسِ ٢ إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ ٣ مِن شَرِّ ٱلۡوَسۡوَاسِ ٱلۡخَنَّاسِ ٤ ٱلَّذِي يُوَسۡوِسُ فِي صُدُورِ ٱلنَّاسِ ٥ مِنَ ٱلۡجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ ٦﴾[1].[الناس ۱ ـ ۶].

توجّه: ترجمۀ آیات گذشته در قسمت ۷۰ بیان شد.

۱۰۰- ﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ ٢٥٥﴾[2]. [البقرة: ۲۵۵].

ترجمۀ آیه در قسمت ۷۰ بیان شد.

۱- البخاری مع الفتح ۶۲/۹، و مسلم ۱۷۲۳/۴.

۲- هرکس این آیه را در بسترش بخواند، محافظی (از ملایکه) از طرف خدا برایش گماشته می‌شود و شیطان تا صبح به او نزدیک نمی‌شود. البخاری مع الفتح ۴۸۷/۴.

۱۰۱- ﴿ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ٢٨٥ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ لَهَا مَا كَسَبَتۡ وَعَلَيۡهَا مَا ٱكۡتَسَبَتۡۗ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذۡنَآ إِن نَّسِينَآ أَوۡ أَخۡطَأۡنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تَحۡمِلۡ عَلَيۡنَآ إِصۡرٗا كَمَا حَمَلۡتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِنَاۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلۡنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦۖ وَٱعۡفُ عَنَّا وَٱغۡفِرۡ لَنَا وَٱرۡحَمۡنَآۚ أَنتَ مَوۡلَىٰنَا فَٱنصُرۡنَا عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٢٨٦﴾[1]. [البقرة: ۲۸۵-۲۸۶].

«پیامبر و مؤمنان به آنچه از سوی پروردگارش بر او نازل شده ایمان آوردند، همه به خدا، فرشتگان او و کتاب‌های وی و پیغمبرانش ایمان آوردند «و می‌گویند»: میان هیچ یک از پیامبران او فرق نمی‌گذاریم و شنیدیم و اطاعت کردیم. پروردگارا! آمرزش تو را می‌خواهیم و بازگشت (همه) به سوی تو است».

«خداوند بـه هیچ کس جز به اندازهٔ توانائیش تکلیف نمی‌کند، هر کار «خوبی» را انجام دهد برای خود انجام داده، و هر کار «بدی که» بکند به زیان خود کرده است. پروردگارا! اگر ما فراموش کردیم یا به خطا رفتیم، ما را «بدان» مگیر. پروردگارا! بار سنگین را بر ما مگذار، آنچنان که بر کسانی که پیش از ما بودند، گذاشتی. پروردگارا! آنچه را که طاقت تحمل آن را نداریم بر ما مقرر مدار، و ما را ببخش، و

۱- هرکس این دو آیه را در شب قرائت نماید، او را کفایت می‌کنند. البخاری مع الفتح ۹/ ۹۴ و مسلم ۱/ ۵۵۴ ، و هر دو آیه در سورهٔ بقره ، ۲۸۵ ـ ۲۸۶ می‌باشد.

گناهان ما را بپوشان، و مشمول رحمت خود قرار ده، تو مولی و سرپرست مائی، پس ما را بر کافران پیروز گردان».

۱۰۲- اگر یکی از شما از بسترش برخاست و دوباره به آن برگشت، جایش را جاروب (و وارسی) کند؛ زیرا او نمی‌داند که پس از رفتنش چه چیزی بر سر بسترش آمده است و این دعا را بخواند:

«بِاسْمِكَ رَبِّيْ وَضَعْتُ جَنْبِيْ، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، فَإِنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِيْ فَارْحَمْهَا، وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِيْنَ»[1].

«پروردگارا! به نام تو پهلوی خود را بر زمین نهادم، و به کمک تو آن را از زمین، بلند می‌کنم، اگر در حالت خواب روح مرا قبض کردی، آن را ببخشای، و اگر دوباره به او اجازهٔ زندگی دادی، از آن محافظت فرما، همچنان که از بندگان نیکت محافظت کنی».

۱۰۳- **«اللَّهُمَّ إِنَّكَ خَلَقْتَ نَفْسِيْ وَأَنْتَ تَوَفَّاهَا، لَكَ مَمَاتُهَا وَمَحْيَاهَا، إِنْ أَحْيَيْتَهَا فَاحْفِظْهَا، وَإِنْ أَمَتَّهَا فَاغْفِرْ لَهَا، اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ»**[2].

«بار الها! تو جان مرا آفریدی، و تو آن را دوباره پس می‌گیری، مرگ و زندگی آن بدست تو است. الهی! اگر زنده اش نگهداشتی، از او محافظت کن، و اگر آن را میراندی، پس مورد آمرزش قرار ده. الهی! من از تو عافیت می‌خواهم».

۱- البخاری ۱۲۶/۱۱، و مسلم ۴/ ۲۰۸۴.

۲- مسلم۲۰۸۳/۴ و أحمد با همان لفظ آورده است ۷۹/۲.

۱۰۴- زمانی که رسول الله ﷺ می‌خواست بخوابد، دست راستش را زیر گونه‌اش قرار می‌داد و این دعا را سه بار می‌خواند:

«اللَّهُمَّ قِنِيْ عَذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ»[1].

«الهی! روزی که بندگانت را حشر می‌کنی، مرا از عذابت نجادت ده». [سه مرتبه خوانده می‌شود].

۱۰۵- **«بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ أَمُوْتُ وَأَحْيَا»**[2].

«خدایا! با نام تو می‌میرم (می‌خوابم) و با نام تو زنده می‌شوم [بیدار می‌شوم]».

۱۰۶- **«سُبْحَانَ اللهِ [۳۳]، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ [۳۳]، وَاللهُ أَكْبَرُ [۳٤]»**[3].

۱۰۷- **«اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقَ الْحَبِّ وَالنَّوَى، وَمُنْزِلَ التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيْلِ وَالْفُرْقَانِ، أَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْءٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ. اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُوْنَكَ شَيْءٌ، اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الْفَقْرِ»**[4].

«الهی! پروردگار آسمانها و زمین، و پروردگار عرش بزرگ،

۱- أبوداود با همان لفظ ۳۱۱/۴، و نگا: صحيح الترمذی۱۴۳/۳.

۲- البخاری مع الفتح ۱۱۳/۱۱ و مسلم ۲۰۸۳/۴.

۳- هرکس این تسبیحات را در هنگام خوابیدن بخواند، از داشتن خادمی برای او بهتر است. [و در رفع خستگی و کسالت به او کمک می‌کند]. البخاری مع الفتح ۷۱/۷، و مسلم ۲۰۹۱/۴.

۴- مسلم ۲۰۸۴/۴.

پروردگار ما و همهٔ چیز، شکافندهٔ دانه و هسته، و فرود آورندهٔ تـورات و انجـیل و فـرقان، از شرّ هـر آنچـه که پیشانی‌اش در دست تو است به تو پناه می‌برم. الهی! توئی اول، قبل از تو چیزی نیست. و توئی آخر، بعد از تو چیزی نیست. تو آشکاری، و هیچ چیز آشکارتر از تو نیست. تو پنهانی، و هیچ چیز پنهان تر از تو نیست. الهی! وام‌های ما را ادا کن، و ما را از تنگدستی به غنا و توانگری برسان».

۱۰۸- «**الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا، وَكَفَانَا، وَآوَانَا، فَكَمْ مِمَّنْ لاَ كَافِيَ لَهُ وَلاَ مُؤْوِيَ**»[۱].

«تمام ستایش ها خدائی راست که ما را خورانید و نوشانید، و تمام امور را کفایت کرد و به ما جای پناه داد، براستی که چقدر از مردم هستند که هیچ گونه مددکار و پناه دهنده‌ای ندارند».

۱۰۹- «**اللَّهُمَّ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيْكَهِ، أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ، أَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِيْ، وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ، وَأَنْ أَقْتَرِفَ عَلَى نَفْسِيْ سُوْءاً، أَوْ أَجُرَّهُ إِلَى مُسْلِمٍ**»[۲]. (ترجمه آن در حدیث ۱۱/۸۵ بیان شد).

۱۱۰- يقْرَأُ ﴿الٓمٓ ۝١ تَنزِيلُ ٱلۡكِتَٰبِ ...﴾ (سورة السَّجْدَة) و ﴿تَبَٰرَكَ ٱلَّذِى بِيَدِهِ ٱلۡمُلۡكُ ...﴾ (سورة المُلک) [۳].

«سوره‌های ﴿الٓمٓ ۝١ تَنزِيلُ ٱلۡكِتَٰبِ ...﴾ (سورهٔ السَّجْدَه)

۱- مسلم ۲۰۸۵/۴.

۲- أبوداود ۳۱۷/۴، و نگا: صحیح سنن الترمذی۱۴۲/۳.

۳- الترمذی و نسائی، و نگا: صحیح الجامع۲۵۵/۴.

و﴿تَبَٰرَكَ ٱلَّذِي بِيَدِهِ ٱلۡمُلۡكُ ...﴾ (سورة المُلک) را بخواند».

۱۱۱- «**اللَّهُمَّ**[۱] **أَسْلَمْتُ نَفْسِيْ إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِيْ إِلَيْكَ، وَوَجَّهْتُ وَجْهِيْ إِلَيْكَ، وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِيْ إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ لاَ مَلْجَأَ وَلاَ مَنْجَا مِنْكَ إِلاَّ إِلَيْكَ، آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِيْ أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِيْ أَرْسَلْتَ**»[۲][۳].

«بار الها! جانم را به تو سپردم، و کار خود را به تو تفویض نمودم، و چهره‌ام را به سوی تو گرداندم، و به تو اتّکا کردم، در حالی که به نعمتهای تو امیدوارم و از عذابت بیم ناکم، به جز تو پناهگاهی و جای نجاتی ندارم. الهی! به کتابی که تو نازل فرمودی، و به پیامبری که تو مبعوث کردی، ایمان آوردم».

۱- زمانی که خواستی به رختخواب بروی، مانند وضوی نماز، وضو گرفته سپس بر پهلوی راست بخواب و بگو: ... (حدیث).

۲- رسول الله ﷺ برای کسی که این دعا را بگوید فرمود: «**فَإِنْ مُتَّ، مُتَّ عَلَى الفِطْرَةِ**». «اگر بمیرد، بر فطرت [مسلمانی] مرده است». البخاری مع الفتح ۱۱۳/۱۱ و مسلم ۲۰۸۱/۴.

۳- رسول الله ﷺ برای کسی که این دعا را بگوید فرمود: «**فَإِنْ مُتَّ، مُتَّ عَلَى الفِطْرَةِ**». «اگر بمیرد، بر فطرت [مسلمانی] مرده است». البخاری مع الفتح ۱۱۳/۱۱ و مسلم ۲۰۸۱/۴.

دعای هنگام غلتیدن از پهلو به پهلو در شب

۱۱۲- «لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ، رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيْزُ الْغَفَّارُ»[1].

«هیچ معبودی بجز الله «به حق» یکتا و قادر مطلق، وجود ندارد. پروردگار آسمان‌ها و زمین و آنچه در میان آنهاست، خداوند شکست-ناپذیر، بسیار آمرزنده».

دعای موقع هول و هراس و پریشانی هنگام خواب

۱۱۳- «أَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ، وَشَرِّ عِبَادِهِ، وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِيْنِ وَأَنْ يَحْضُرُوْنِ»[2].

«به وسیلهٔ کلمات کامل الهی «یعنی؛ کلام کامل و بی‌نقص خداوند»[3] از خشم و مجازات او، بدی بندگانش و سوسه‌های شیاطین و از اینکه آنها نزد من بیایند به خدا پناه می‌برم».

۱- الحاکم ۵۴۰/۱ و آن را صحیح دانسته، و ذهبی با او موافقت کرده است، و النسائی در کتاب: عمل الیوم واللیلة، و ابن السنی، و نگا: صحیح الجامع ۲۱۳/۴.

۲- أبوداود ۱۲/۴، و نگا: صحیح الترمذی۱۷۱/۳.

۳- از آنجائیکه هر کلامی نقص دارد و کلام خداوند بی‌عیب و نقص و به طور مطلق کامل می‌باشد پناه بردن به آن نیز کامل است. (مترجم)

اعمالی که پس از دیدن رؤیا یا خواب بد باید انجام گیرد

۱/۱۱۴- «**يَنْفُثُ عَنْ يَسَارِهِ**» **(ثَلاَثاً)**[۱].

«سه بار به طرف چپ خود فوت کند [فوتی که با کمی رطوبت آب دهان همراه باشد]».

۲/۱۱۴- «**يَسْتَعِيذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَمِنْ شَرِّ مَا رَأى (ثَلاَثَ مَرَّاتٍ**»[۲].

«سه بار از شیطان و از شر آنچه که دیده است به الله پناه برد».

۳/۱۱۴- «**لا يُحَدِّثْ بِهَا أَحَدَاً**»[۳].

«در مورد آن با کسی صحبت نکند».

۴/۱۱۴ «**يَتَحَوَّلُ عَنْ جَنْبِهِ الَّذي كانَ عَلَيْهِ**»[۴].

«پهلوی خود را جابجا کند».

۱۱۵- «**يَقُومُ يُصَلِّي إِنْ أَرَادَ ذلِكَ**»[۵].

«اگر خواست برخیزد و نماز بخواند».

۱- مسلم ۱۷۷۲/۴.

۲- مسلم ۱۷۷۲/۴، ۱۷۷۳.

۳- مسلم ۱۷۷۲/۴.

۴- مسلم ۱۷۷۳/۴.

۵- مسلم ۱۷۷۳/۴.

دعای قنوت در نماز وتر

۱۱۶- «**اللَّهُمَّ اهْدِنِيْ فِيْمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِيْ فِيْمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِيْ فِيْمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِيْ فِيْمَا أَعْطَيْتَ، وَقِنِيْ شَرَّ مَا قَضَيْتَ، فَإِنَّكَ تَقْضِيْ وَلاَ يُقْضَى عَلَيْكَ، إِنَّهُ لاَ يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ [وَلاَ يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ]، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ**»[۱].

«الهی! مرا در زمرهٔ کسانی قرار ده که آنها را هدایت کرده‌ای، و مرا جز کسانی قرار ده که به آنها عافیت عطا فرمودی. الهی! مرا جزو کسانی قرار ده که تو یاور آنانی، و هر چه که به من عنایت فرموده‌ای، مُبارکش بگردان، و مرا از قضای بد، حفاظت کن، توئی که حکم می‌کنی، احدی بر تو حاکمیت ندارد، همانا کسیکه تو او را حمایت کنی، ذلیل و خوار نمی‌شود، و کسی که تو با او دشمنی کنی هرگز عزت نمی‌یابد. پروردگارا! تو بابرکت و بلندمرتبه هستی».

۱۱۷- «**اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَعُوْذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوْبَتِكَ، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْكَ، لاَ أُحْصِيْ ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ**»[۲].

«الهی! از خشم تو به خشنودیت، و از عذاب تو به عفوت، پناه می‌برم، از خشمت به تو پناه می‌برم. الهی! من نمی‌توانم تو را آنطور

۱- أصحاب السنن الأربعه و أحمد و درامی و حاکم و بیهقی، و آنچه بین دو کروشه است از بیهقی روایت شده است. و نگا: صحیح الترمذی ۱۴۴/۱ و صحیح ابن ماجه ۱۹۴/۱ و إرواء الغلیل أثر ألبانی ۱۷۲/۲.

۲- أصحاب السنن الأربعه و أحمد. نگا: صحیح الترمذی ۱۸۰/۳و صحیح ابن ماجه ۱۹۴/۱ و إرواء الغلیل ۱۷۵/۲.

که شایسته‌ای، مدح کنم، تو آنچنانی که خود را مدح کرده‌ای».

۱۱۸- «**اللَّهُمَّ إِيَّاكَ نَعْبُدُ، وَلَكَ نُصَلِّيْ وَنَسْجُدُ، وَإِلَيْكَ نَسْعَى وَنَحْفِدُ، نَرْجُوْ رَحْمَتَكَ، وَنَخْشَى عَذَابَكَ، إِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَافِرِيْنَ مُلْحَقٌ، اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِيْنُكَ، وَنَسْتَغْفِرُكَ، وَنُثْنِيْ عَلَيْكَ الْخَيْرَ، وَلاَ نَكْفُرُكَ، وَنُؤْمِنُ بِكَ، وَنَخْضَعُ لَكَ، وَنَخْلَعُ مَنْ يَكْفُرُكَ**))[1].

«بـار الها! فقط تو را بندگی می‌کنیم، و بـرای تـو نـماز می‌خوانیم، و تـو را سجده می‌نمائیم، و به سوی تو تلاش می‌کنیم «عملی انجام می‌دهیم که به تو نزدیک شویم» و به رحمت تو امیدواریم، و از عذاب تو می‌ترسیم، هر آینه عذاب به کفار خواهد رسید. بار الها! از تو مدد می‌جوییم، و آمرزش می‌خواهیم، و برای تو ثنای نیک می‌گوییم، و به تـو کفر نمی‌ورزیم، و به تو ایمان می‌آوریم، و برای تو خشوع می‌کنیم، و از کسی که به تو کفر می‌روزد، کناره می‌گیریم».

ذکر پس از سلام نماز وتر

۱۱۹ سه بار «**سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوْسِ**» بگوید و بار سوم با صدای بلند و کشیده «**رَبِّ الْمَلاَئِكَةِ وَالرُّوْحِ**» را به آن بیفزاید[2].

۱- بیهقی در کتاب السنن الکبری و سندش را صحیح دانسته ۲۱۱/۲ و شیخ ألبانی در کتاب إرواء الغلیل گفته سندش صحیح است ۱۷۰/۲ و آن را به عمر رضی الله عنه نسبت داده است.

۲- النسائی ۲۴۴/۳ و الدار قطنی و غیره، و بین دو کروشه از دارقطنی است ۳۱/۲ و سندش صحیح است. نگا: کتاب زاد المعاد تحقیق شعیب أرناؤوط و عبد القادر أرناؤوط ۳۳۷/۱.

دعای هنگام غم و اندوه

۱۲۰- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ عَبْدُكَ، ابْنُ عَبْدِكَ، ابْنُ أَمَتِكَ، نَاصِيَتِيْ بِيَدِكَ، مَاضٍ فِيَّ حُكْمُكَ، عَدْلٌ فِيَّ قَضَاؤُكَ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِيْ كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَداً مِنْ خَلْقِكَ، أَوِ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِيْ عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيْعَ قَلْبِيْ، وَنُوْرَ صَدْرِيْ، وَجَلاَءَ حُزْنِيْ، وَذَهَابَ هَمِّيْ»[1].

«الهی! من بنده ی تو و فرزند بنده و کنیز تو هستم، پیشانی من «زمامم» در دست تو است، فرمان تو در حق من نافذ است، قضاوتت در حق من عین عدالت است. الهی! من بوسیلهٔ هر اسمی که خـود را بـا آن مسمّی کرده‌ای، یـا در کتابت نازل کرده‌ای، یا به یکی از مخلوقاتت تعلیم داده‌ای، یا ترجیح داده‌ای که نزد تو در علم غیب بماند، از تو مسألت می‌نمایم که قرآن را بهار دل، نور سینه، برطرف کنندهٔ غم و اندوه من بگردانی».

۱۲۱- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَالْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَالْبُخْلِ وَالْجُبْنِ، وَضَلَعِ الدَّيْنِ وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ»[2].

«بار الها! من از غم و اندوه، و ناتوانی و سستی، بخل و ترس، سنگینی وام، غلبهٔ مردان، به تو پناه می‌برم».

۱- أحمد ۳۹۱/۱ و ألبانی آن را صحیح دانسته است.

۲- البخاری ۱۵۸/۷ ، رسول الله ﷺ این دعا بسیار می‌خواندند، نگا: البخاری مع الفتح ۱۷۳/۱۱.

دعا به هنگام مشقت

۱۲۲- «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ الْعَظِيْمُ الحَلِيْمُ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمُ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ ٱلأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيْمُ**»[۱].

«هیچ معبودی بجز خدای بزرگ و بردبار «به حق» وجود ندارد. هیچ معبودی جز الله که پروردگار عرش بزرگ است «به حق» وجود ندارد. هیچ معبودی به جز الله که پروردگار آسمان ها و زمین و عرش گرامی است «به حق» وجود ندارد».

۱۲۳- «**اللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو فَلاَ تَكِلْنِيْ إِلَى نَفْسِيْ طَرْفَةَ عَيْنٍ، وَأَصْلِحْ لِيْ شَأْنِيْ كُلَّهُ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ**»[۲].

«ای الله! به رحمت تو امیدوارم، مرا به اندازۀ یک چشم به هم زدن به حال خودم وامگذار، و تمام امورم را اصلاح کن، بجز تو معبود دیگری «به حق» وجود ندارد».

۱۲۴- «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّيْ كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِيْنَ**»[۳].

«هیچ معبودی به جز تو «به حق» وجود ندارد، پاک و منزّه هستی و من از زمرۀ ستمکاران بودم».

۱- البخاری ۱۵۴/۷و مسلم ۲۰۹۲/۴.

۲- أبوداود ۳۲۴/۴ و أحمد ۴۲/۵، ألبانی در صحیح أبو داود آن را حسن دانسته است ۹۵۹/۳.

۳- الترمذی ۵۲۹/۵ و حاکم آن را صحیح دانسته و ذهبی ۵۰۵/1 با حاکم موافقت کرده است، و نگا: صحیح الترمذی۱۶۸/۳.

۱۲۵- «اللّٰهُ اللّٰهُ رَبِّيْ لاَ أُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً»[۱].

«الله، الله پروردگار من است و هیچ چیزی را برای او شریک قرار نمی‌دهم».

دعای هنگام روبرو شدن با دشمن یا صاحب قدرت

۱۲۶- «اللَّهُمَّ إِنَّا نَجْعَلُكَ فِيْ نُحُوْرِهِمْ وَنَعُوْذُ بِكَ مِنْ شُرُوْرِهِمْ»[۲][۳].

«الهی! ما تو را در برابرشان «دشمنان» قرار می‌دهیم و از شرارت‌های آنها به تو پناه می‌آوریم».

۱۲۷- «اللَّهُمَّ أَنْتَ عَضُدِيْ، وَأَنْتَ نَصِيْرِيْ، بِكَ أَجُوْلُ، وَبِكَ أَصُوْلُ، وَبِكَ أُقَاتِلُ»[۴].

«الهی! تو یار و مددکار من هستی، به کمک تو تاخت و تاز می‌نمایم، و به کمک تو «بر دشمنان» حمله می‌کنم، و با مدد تو می‌جنگم».

۱۲۸- «حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ»[۵].

«الله برای ما کافی است، و بهترین کارساز است».

۱- أبوداود ۸۷/۲ و نگا: صحیح ابن ماجه ۳۳۵/۲.

۲- أبو داود ۸۹/۲، و حاکم آن را صحیح دانسته و ذهبی موافقت کرده است ۱۴۲/۲.

۳- أبو داود ۸۹/۲، و حاکم آن را صحیح دانسته و ذهبی موافقت کرده است ۱۴۲/۲.

۴- أبو داود ۴۲/۳ و ترمذی ۵۷۲/۵، و نگا: صحیح الترمذی۱۸۳/۳.

۵- البخاری ۱۷۲/۵.

دعای کسی که از ظلمِ فرمانروا می‌ترسد

۱۲۹- «اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ، وَرَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ، كُنْ لِيْ جَارَاً مِنْ فُلاَنِ ابْنِ فُلاَنٍ، وَأَحْزَابِهِ مِنْ خَلاَئِقِكَ، أَنْ يَفْرُطَ عَلَيَّ أَحَدٌ مِنْهُمْ أَوْ يَطْغَى، عَزَّ جَارُكَ، وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ»[1].

«یا الله! ای پروردگار هفت آسمان، پروردگار عرش بزرگ، در برابر فلانی فرزند فلانی و دار و دسته‌اش که از مخلوقات تو هستند، پناه من باش، و از اینکه کسی از آنها بر من ظلم کند، یا طغیان نماید؛ زیرا هرکس به تو پناه آورد، عزّت می‌یابد، همانا ستایشِ تو والاست و جز تو معبودی «به حق» نیست».

۱۳۰- «اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَعَزُّ مِنْ خَلْقِهِ جَمِيْعاً، اللهُ أَعَزُّ مِمَّا أَخَافُ وَأَحْذَرُ، أَعُوْذُ بِاللهِ الَّذِيْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْمُمْسِكِ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ أَنْ يَقَعْنَ عَلَى الأَرْضِ إِلاَّ بِإِذْنِهِ، مِنْ شَرِّ عَبْدِكَ فُلاَنٍ، وَجُنُوْدِهِ وَأَتْبَاعِهِ وَأَشْيَاعِهِ مِنَ الْجِنِّ وَالإِنْسِ، اللَّهُمَّ كُنْ لِيْ جَاراً مِنْ شَرِّهِمْ، جَلَّ ثَنَاؤُكَ وَعَزَّ جَارُكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَلاَ إِلَهَ غَيْرُكَ»[2].

«الله بزرگتر از همه است، الله از تمام مخلوقاتش با عزّت‌تر است، الله از آنچه که من می‌ترسم و پرهیز می‌کنم، نیرومندتر است، اوست که هفت آسمان را از این که بر زمین بیـفتند، نگه می‌دارد، و آسمان

۱- البخاری در کتاب: الأدب المفرد شمارهٔ ۷۰۷، و ألبانی در کتاب صحیح الأدب المفرد به شمارهٔ ۵۴۵ آن را صحیح دانسته است.

۲- البخاری در کتاب: الأدب المفرد شمارهٔ ۷۰۸ و ألبانی در کتاب صحیح الأدب المفرد به شمارهٔ ۵۴۶ آن را صحیح دانسته است.

بر زمین نمی‌افتد مگر به اجازۀ او. بار الها! از شرّ فلان بنده‌ات و لشکریان، پیروان و طرفداران جن و انس‌اش، تو پناه من باش؛ چرا که ثنای تو والاست و هرکس به تو پناه آورد، عزّت می‌یابد و ستایش تو نیکو است و پناهنده به تو باعزّت است و نامت مُبارک است و بجز تو معبود دیگری «به حق» وجود ندارد».

دعای علیه دشمن

۱۳۱- «اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ، سَرِيْعَ الْحِسَابِ، اهْزِمِ الأَحْزَابَ، اللَّهُمَّ اهْزِمْهُمْ وَزَلْزِلهُمْ»[۱].

«پروردگار! ای فرودآورندۀ کتاب، و ای سریع الحساب! دشمنان را شکست بده. الهی! آنها را شکست بده و متزلزل بگردان».

دعای کسی که از گروهی می‌ترسد

۱۳۲- «اللَّهُمَّ اكْفِنِيْهِمْ بِمَا شِئْتَ»[۲].

«ای الله! تو در برابر دشمنان بهر طریق که می‌خواهی، مرا کفایت فرما».

۱- مسلم ۱۳۶۲/۳.

۲- مسلم ۲۳۰۰/۴.

دعای کسی که در ایمان دچار شک و وسوسه شده است

۱/۱۳۳- «**يَسْتَعِيذُ بِاللهِ**»[1].

«به الله پناه ببرد».

۲/۱۳۳ «**يَنْتَهِي عَمَّا شَكَّ فِيهِ**»[2].

«آنچه را که در آن، به شک افتاده است رها کند».

۱۳۴- يقول «**آمَنْتُ بِاللهِ وَرُسُلِهِ**»[3].

بگوید: «به الله و فرستادگانش ایمان آوردم».

۱۳۵- این آیه را بخواند: ﴿هُوَ ٱلۡأَوَّلُ وَٱلۡأٓخِرُ وَٱلظَّٰهِرُ وَٱلۡبَاطِنُۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ ۝٣﴾[4].

«او اوّل است که آغازی ندارد، و آخر است که پایانی ندارد، و آشکار است که همه چیز بر او دلالت دارد، و پنهان است که حواس انسان بر او احاطه ندارد، او به همه چیز آگاه است».

۱- البخاری مع الفتح ۳۳۶/۶ و مسلم ۱۲۰/۱.

۲- البخاری مع الفتح ۳۳۶/۶ و مسلم ۱۲۰/۱.

۳- مسلم ۱۱۹/۱ ـ ۱۲۰.

۴- سورة الحدید ، آیه:۳، أبوداود ۳۲۹/۴ و ألبانی در صحیح أبو داود ۹۶۲/۳ آن را حسن دانسته است.

دعا برای ادای قرض و بدهی

۱۳۶- «**اللَّهُمَّ اكْفِنِيْ بِحَلاَلِكَ عَنْ حَرَامِكَ وَأَغْنِنِيْ بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ**»[۱].

«ای الله! مرا با رزق حلالت، کفایت کن، و رزق حرام نصیبم مگردان، و با فضل خود از دیگران بی نیاز کن».

۱۳۷- «**اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ، وَالْعَجْزِ وَالْكَسَلِ، وَالْبُخْلِ وَالْجُبْنِ، وَضَلَعِ الدَّيْنِ وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ**»[۲].

«بار الها! من از غم و اندوه، ناتوانی و سستی، بُخل و ترس و سنگینی بدهی، و غلبۀ مردان به تو پناه می‌برم».

دعای وسوسه در نماز و قرائت قرآن

۱۳۸- «**أَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ**»[۳] بگو و سه بار به سمت چپ خود تف کن، یعنی؛ فوت کن بطوری که همراه با کمی از آب دهان باشد.

«من از شیطان رانده شده به الله پناه می‌برم».

۱- ترمذی ۵۶۰/۵، و نگا: صحیح الترمذی۱۸۰/۳.

۲- البخاری۱۵۸/۷.

۳- مسلم ۱۷۲۹/۴ از حدیث عثمان بن أبی العاص ﷺ و در آن آمده: من این عمل را انجام دادم و خداوند آن وسوسه را از من دور کرد.

دعا برای انجام کار مشکل

۱۳۹- «اللَّهُمَّ لاَ سَهْلَ إِلاَّ مَا جَعَلْتَهُ سَهْلاً وَأَنْتَ تَجْعَلُ الحَزْنَ إِذَا شِئْتَ سَهْلاً»[۱].

«الهی! انجام هیچ کاری آسان نیست مگر آن را تو آسان بگردانی و توئی که هرگاه بخواهی، مشکل را آسان می‌گردانی».

آنچه که مرکتب گناه باید بگوید و انجام دهد

۱۴۰- «مَا مِنْ عَبْدٍ يُذْنِبُ ذَنْبَاً فَيُحْسِنُ الطُّهُوَر، ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللهَ إِلاَّ غَفَرَ اللهُ لَهُ»[۲].

«هر بنده‌ای که مرتکب گناهی شد، سپس خوب وضو گرفت و دو رکعت نماز خواند و از خدا طلب آمرزش نمود، خداوند او را می‌بخشد».

دعای طرد شیطان و وسوسه‌هایش

۱۴۱- «الاسْتِعَاذَةُ بِاللهِ مِنْهُ»[۳].

«پناه بردن از شیطان به الله».

۱- ابن حبان در صحیحش به شماره‌ی ۲۴۲۷ «موارد» و ابن السنی شماره‌ی ۳۵۱، و حافظ ابن حجر گفته: این حدیث صحیح است، و عبد القادر أرناؤوط در کتاب: تخریج الأذکار للنووی ص۱۰۶ آن را صحیح دانسته است.

۲- أبو داود ۸۶/۲ و الترمذی، صحیح الترمذی ۲۵۷/۲ و ألبانی در صحیح أبی داود ۲۸۳/۱ آن را صحیح دانسته است.

۳- أبوداود ۲۰۶/۱ و ترمذی، نگا: صحیح الترمذی ۷۷/۱، و سوره‌ی المؤمنون آیه ۹۸ ـ ۹۹.

۱۴۲- «**الأَذَانُ**»[1]. «أذان گفتن».

۱۴۳- «**الأَذْكَارُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ**»[2]. «با ذکر و قرائت قرآن».

دعای هنگام حادثۀ ناگوار و یا شکست در کار

۱۴۴- «**قَدَّرَ اللهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ**»[3]. «همان پیش آمد که تقدیر الله بود، هر چه الله بخواهد، همان می‌شود».

۱- مسلم ۲۹۱/۱ و البخاری ۱۵۱/۱.

۲- پیامبر ﷺ فرمودند: «**لاَ تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ مَقَابِرَ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْفُرُ مِنْ الْبَيْتِ الَّذِي تُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ البَقَرَةِ**». مسلم ۵۳۹/۱. «خانه‌هایتان را به قبرستان تبدیل نکنید؛ چرا که شیطان از خانه‌ای که در آن سوره‌ی بقره خوانده شود، فرار می‌کند». و همچنین با أذکار صبح و شام و خواب و بیداری و داخل شدن به خانه و خارج شدن از آن و أذکار داخل شدن به مسجد و خروج از آن، و سایر أذکار وارده در قرآن و سنّت، مانند خواندن آیة الکرسی، و دو آیه‌ی آخر سوره‌ی بقره هنگام خوابیدن، شیطان فرار می‌کند، و هرکس صد بار این ذکر «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ**» را بخواند در آن روز برایش سپری در برابر شیطان قرار داده می‌شود.

۳- رسول الله ﷺ می‌فرماید: «**الْمُؤْمِنُ الْقَوِّيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُ إِلَى اللهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيْفِ وَفِي كُلٍّ خَيْرٌ، احْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ وَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَلاَ تَعْجَزْ وَإِنْ أَصَابَكَ شَيءٌ فَلاَ تَقُلْ لَو أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ قَدَّرَ اللهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ فَإِنَّ لَو تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ**».مسلم ۲۰۵۲/۴. «مؤمن قوی نزد خدا از مؤمن ضعیف بهتر و محبوب‌تر است، و در هر یک از آنها «مؤمن قوی و ضعیف» خیری نهفته است، پس حریص انجام کاری باش که به تو سودی برسد، و از خدا کمک بخواه و احساس عجز مکن، و اگر به مصیبتی گرفتار

تبریک به کسی که صاحب فرزند شده و جواب آن

۱۴۵- کسی که صاحب فرزندی شد، به او بگوید: «بَارَكَ اللّٰهُ لَكَ فِي الْمَوْهُوْبِ لَكَ، وَشَكَرْتَ الْوَاهِبَ، وَبَلَغَ أَشُدَّهُ، وَرُزِقْتَ بِرَّهُ». و او در جواب بگوید: «بَارَكَ اللّٰهُ لَكَ وَبَارَكَ عَلَيْكَ، وَجَزَاكَ اللّٰهُ خَيْراً، وَرَزَقَكَ مِثْلَهُ، وَأَجْزَلَ ثَوَابَكَ»[1].

کسی که صاحب فرزندی شد، به او بگوید: «خداوند در آن چه که به تو عنایت کرده است، برکت بدهد، به تو توفیق شکرگزاری عطا فرماید، و امیدوارم که فرزندت به کمال برسد و تو از نیکی او بهره مند شوی»، و او در جواب بگوی: (برکت خداوند برای تو و بر تو باد! خداوند به تو پاداش نیک عطا فرماید و مانند این را نیز به تو بدهد و ثوابت را افزون فرماید».

دعا برای محافظت فرزند

۱۴۶- رسول الله ﷺ با خواندن این کلمات، حسن و حسین رضی الله عنهما را به خدا می‌سپرد تا آنها را حفاظت کند: «أُعِيْذُكُمَا بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لاَمَّةٍ»[2].

شدی مگو: اگر چنین می‌کردم، چنین و چنان می‌شد، بلکه بگو: همان پیش آمدی که تقدیر خدا بود، هر چه الله بخواهد، همان می‌شود؛ زیرا این اگرها، راه را بر شیطان باز می‌کنند».

۱- نگا: الأذكار اثر النووى ص۳۴۹، وصحيح الأذكار نووى، أثر سليم الهلالى ۷۱۳/۲.

۲- البخاری ۱۱۹/۴ از حدیث ابن عباس رضی الله عنهما.

«من شما دو نفر «حسن و حسین» را به وسیلۀ کلمات کامل الله از بدی هر شیطان و جانور زهردار و زخم چشم به حفظ خدا می‌سپارم».

دعا برای مریض هنگام عیادتش

۱۴۷- **«لاَ بَأْسَ طَهُوْرٌ إِنْ شَاءَ اللهُ»**[۱].

«هیچ باکی نیست، این بیماری به خواست خداوند، پاک کنندۀ «گناهان» است».

۱۴۸- **«أَسْأَلُ اللهَ الْعَظِيْمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ أَنْ يَشْفِيَكَ»**. (هفت بار بخواند)[۲].

«از خداوند عظیم، پروردگار عرش بزرگ، می‌خواهم که تو را شفا دهد».

فضیلت عیادت مریض

قال رسول الله ﷺ : «إِذَا عَادَ الرَّجُلُ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ مَشَى فِي خِرَافَةِ الجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسَ فَإِذَا جَلَسَ غَمَرَتْهُ الرَّحْمَةُ، فَإِنْ كَانَ غُدْوَةً صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُمْسِيَ، وَإِنْ كَانَ مَسَاءً صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُصْبِحَ»[۳].

۱- البخاری مع الفتح ۱۱۸/۱۰.

۲- مسلمانی که به عیادت مریضی برود که اجلش فرا نرسیده است، و این دعا را هفت بار بر او بخواند، مریش شفا می‌یابد. الترمذی و أبوداود، و نگا: صحیح الترمذی۲/۲۱۰ و صحیح الجامع ۱۸۰/۵.

۳- الترمذی و ابن ماجه و أحمد، و نگا: صحیح ابن ماجه ۲۴۴/۱ و صحیح الترمذی ۲۸۶/۱، و أحمد شاکر آن را صحیح دانسته است.

رسول الله ﷺ فرمودند: «هرگاه مردی به عیادت برادر مسلمانش برود، تا وقتی که آنجا می‌رود و می‌نشیند، در میان میوه‌های چیده شدهٔ بهشت، قدم بر می‌دارد، پس زمانی که آنجا نشست، رحمت او را فرا می‌گیرد، و اگر هنگام صبح به عیادت برود، هفتاد هزار ملائکه تا شب بر او درود می‌فرستند، و اگر شب به عیادت برود، هفتاد هزار ملائکه تا صبح بر او درود می‌فرستند».

دعای مریضی که از زندگی ناامید شده

۱۵۰- «**اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَارْحَمْنِيْ وَأَلْحِقْنِيْ بِالرَّفِيْقِ الْأَعْلَى**»[۱].

«بار الها! مرا ببخش، و بر من رحم کن، و مرا به رفیق أعلی ملحق ساز». «یعنی رسول الله ﷺ، پیامبران علیهم السلام، ملائکه و بندگان صالح».

۱۵۱- «**جَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ عِنْدَ مَوتِهِ يُدْخِلُ يَدَيهِ فِي الْمَاءِ فَيَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ وَيَقُولُ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ إِنَّ لِلْمَوْتِ لَسَكَرَاتٍ**»[۲].

«پیامبر ﷺ هنگام مرگ دست هایش را در آب فرو می‌برد و صورتش را با آنها مسح می‌کرد و می‌فرمود: هیچ معبودی بجز الله «به حق» وجود ندارد، همانا مرگ دارای سختی و دشواری است».

۱۵۲- و همچنین این دعا را می‌خواند: «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ لَهُ**

۱- البخاری ۱۰/۷ و مسلم ۱۸۹۳/۴.

۲- البخاری مع الفتح ۱۴۴/۸و در حدیث مسواک زدن نیز بیان شده است.

الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ»[۱][۲].

ترجمه‌اش در أذكار قبل بیان شده است.

تلقین لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ به شخص در حال احتضار

۱۵۳- «مَنْ كَانَ آخِرُ كَلاَمِهِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ دَخَلَ الجَنَّةَ»[۳].

«هرکس آخرین کلامش لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ باشد، وارد بهشت می‌گردد».

دعای انسان مصیبت زده

۱۵۴- «إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ، اللَّهُمَّ أَجُرْنِيْ فِيْ مُصِيْبَتِيْ وَأَخْلِفْ لِيْ خَيْراً مِنْهَا»[۴].

«بدون تردید ما از آنِ الله هستیم و بازگشت همهٔ ما بسوی اوست. الهی! مرا در مقابل مصیبت، پاداش ده، و در عوض آن چیز بهتری به من عنایت فرما».

۱- الترمذی و ابن ماجه، و ألبانی آن را صحیح دانسته است، و نگا: صحیح الترمذی ۱۵۲/۳، و صحیح ابن ماجه ۳۱۷/۲.

۲- الترمذی و ابن ماجه، و ألبانی آن را صحیح دانسته است، و نگا: صحیح الترمذی ۱۵۲/۳، و صحیح ابن ماجه ۳۱۷/۲.

۳- أبوداود ۱۹۰/۳، و نگا: صحیح الجامع ۴۳۲/۵.

۴- مسلم ۶۳۲/۲.

دعای بعد از خروج روح و بستن چشمان میت

۱۵۵- «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِفُلاَنٍ (بِاسْمِهِ) وَارْفَعْ دَرَجَتَهُ فِي الْمَهْدِيِّيْنَ، وَاخْلُفْهُ فِيْ عَقِبِهِ فِي الْغَابِرِيْنَ، وَاغْفِرْ لَنَا وَلَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِيْنَ، وَافْسَحْ لَهُ فِيْ قَبْرِهِ وَنَوِّرْ لَهُ فِيْهِ»[1].

«ای الله! فلان را ببخشای (نامش را بزبان آورد)، و درجهٔ او را در میان هدایت یافتگان، رفیع بگردان، و فرزندانش را در میان بازماندگان، سرپرستی کن، و ما و او را ببخشای، ای پروردگار جهانیان، یا الله! قبرش را وسیع و منوّر بگردان».

دعا برای میت در نماز جنازه

۱۵۶- «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ، وَعَافِهِ، وَاعْفُ عَنْهُ، وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ، وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ، وَاغْسِلْهُ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ، وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا نَقَّيْتَ الثَّوْبَ الأَبْيَضَ مِنَ الدَّنَسِ، وَأَبْدِلْهُ دَاراً خَيْراً مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلاً خَيْراً مِنْ أَهْلِهِ، وَزَوْجاً خَيْراً مِنْ زَوْجِهِ، وَأَدْخِلْهُ الجَنّةَ، وَأَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ [وَعَذَابِ النَّارِ]»[2].

«بار الها! او را ببخش، و بر او رحم کن، و عافیت نصیبش بگردان، و از وی گذشت کن. الهی! میهمانی او را گرامی بدار، و قبرش را وسیع بگردان، و او را با آب و برف و تگرگ بشوی، و از گناهان، چنان

۱- مسلم ۶۳۴/۲.

۲- مسلم ۶۶۳/۲. و اگر میّت مؤنث باشد از ضمیر مؤنث استفاده می‌شود: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهَا وَارْحَمْهَا و ...». (مترجم).

پاکش بگردان که لباس سفید را از آلودگی، پاک و تمیز می‌گردانی. پروردگارا! به او خانه ای بهتر از خانه‌اش، و خانواده ای بهتر از خانواده‌اش، و همسری بهتر از همسرش، عنایت بفرما، و او را وارد بهشت کن، و از عذاب قبر و دوزخ پناهش ده».

۱۵۷- «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا، وَشَاهِدِنَا، وَغَائِبِنَا وَصَغِيْرِنَا وَكَبِيْرِنَا، وَذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا. اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَحْيِهِ عَلَى الْإِسْلاَمِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى الْإِيْمَانِ، اللَّهُمَّ لاَ تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلاَ تُضِلَّنَا بَعْدَهُ»[1].

«الهی! زنده و مرده، حاضر و غایب، کوچک و بزرگ، مرد و زن ما را مورد آمرزش قرار دهد، یا الله! هرکسی را از میان ما زنده نگه می‌داری بر اسلام زنده‌اش نگاه دار، و هرکسی را میرانی بر ایمان بمیران. بار الها! از اجر این متوفّی ما را محروم مگردان، و بعد از وی ما را گمراه نکن».

۱۵۸- «اللَّهُمَّ إِنَّ فُلاَنَ بْنَ فُلاَنٍ فِيْ ذِمَّتِكَ، وَحَبْلِ جِوَارِكَ، فَقِهِ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ النَّارِ، وَأَنْتَ أَهْلُ الْوَفَاءِ وَالْحَقِّ، فَاغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ»[2].

«یا الله! همانا فلان پسر فلان در امان و پناه تو است، پس او را از فتنۀ قبر و عذاب دوزخ نجات بده، بدون شک تو اهل وفا و حقّ هستی. الها! او را ببخشای و بر وی رحم کن، همانا تو بخشاینده و مهربانی».

۱۵۹- «اللَّهُمَّ عَبْدُكَ وَابْنُ أَمَتِكَ احْتَاجَ إِلَى رَحْمَتِكَ، وَأَنْتَ غَنِيٌّ عَنْ

۱- ابن ماجه ۴۸۰/۱ و أحمد ۳۶۸/۲، و نگا: صحیح ابن ماجه ۲۵۱/۱.

۲- ابن ماجه ، و نگا: صحیح ابن ماجه ۲۵۱/۱، و أبوداود ۲۱۱/۳.

عَذَابِهِ، إِنْ كَانَ مُحْسِناً فَزِدْ فِيْ حَسَنَاتِهِ، وَإِنْ كَانَ مُسِيْئاً فَتَجَاوَزْ عَنْهُ»[۱].

«ای الله! این شخص بنده ی تو و فرزند کنیز تو است که به رحمت تو نیازمند است، و تو از عذاب دادن او بی نیازی، اگر نیکوکار است بر نیکی‌هایش بیفزای، و اگر بدکار است از او گذشت بفرما».

دعا در نماز میت برای کودک

۱۶۰- **«اللَّهُمَّ أَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ»**[۲].

«خداوندا! او را از عذاب قبر پناه ده».

اگر دعای زیر را خواند هم خوب است:

«اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ فَرَطًا وَذُخْراً لِوَالِدَيْهِ، وَشَفِيْعاً مُجَاباً. اللَّهُمَّ ثَقِّلْ بِهِ مَوَازِيْنَهُمَا وَأَعْظِمْ بِهِ أُجُوْرَهُمَا، وَأَلْحِقْهُ بِصَالِحِ الْمُؤْمِنِيْنَ، وَاجْعَلْهُ فِيْ كَفَالَةِ إِبْرَاهِيْمَ، وَقِهِ بِرَحْمَتِكَ عَذَابَ الْجَحِيْمِ، وَأَبْدِلْهُ دَاراً خَيْراً مِنْ دَارِهِ، وَأَهْلاً خَيْراً مِنْ أَهْلِهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لأَسْلاَفِنَا، وَأَفْرَاطِنَا، وَمَنْ سَبَقَنَا بِالْإِيْمَانِ»[۳].

۱- الحاكم و آن را صحیح دانسته و ذهبی با او موافقت کرده است ۳۵۹/۱، و نگا: أحكام الجنائز أثر ألبانی ص۱۲۵.

۲- سعید بن المسیب ﷺ گفته است: پشت سر ابو هریره ﷺ بر کودکی نماز خواندم که هرگز مرتکب گناه و اشتباهی نشده بود و شنیدم که وی گفت: **«اللَّهُمَّ أَعِذْهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ»**. «بارالها! او را از عذاب قبر مصون دار.» مالک در کتاب: الموطأ ۲۸۸/۱ و ابن أبی شیبه در کتاب: المصنف ۳/ ۲۱۷ و البیهقی ۹/۴، و شعیب أرناؤوط سندش را در تحقیق کتاب: شرح السنة اثر امام البغوی ۳۵۷/۵ صحیح دانسته است.

۳- نگا: المغنی لابن قدامه ۴۱۶/۳ وکتاب: الدروس المهمة لعامة الأمة اثر ابن باز ص۱۵.

«خدایا! او را میزبان و ذخیره و شفاعت کننده‌ای که شفاعتش قبول شود برای پدر و مادرش قرار بده. خدایا! بوسیلۀ او ترازوی حسنات پدر و مادرش را سنگین بگردان، و بر پاداش آنها بیفزای، و او را به مؤمنان نیکوکار ملحق بگردان، و در کفالت ابراهیم؛ قرار ده، و به رحمت خود از عذاب دوزخ حفظ کن، و خانه‌ای بهتر از خانه اش، و خانواده‌ای بهتر از خانواده‌اش به او عطا فرما، خدایا! گذشتگان و کسانی را که پیش از ما رفته‌اند و آنهایی را که در ایمان بر ما سبقت جسته اند بیامرز».

۱۶۱- «**اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرَطاً، وَسَلَفاً، وَأَجْراً**»[۱].

«خدایا! او را برای ما میزبان و ذخیره و ثوابی قرار ده».

دعای تسلیت گفتن

۱۶۲- «**إِنَّ للهِ مَا أَخَذَ، وَلَهُ مَا أَعْطَى وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُسَمَّى ... فَلِتَصْبِرْ وَلِتَحْتَسِبْ**»[۲].

«همانا آنچه را که خداوند گرفت، از آنِ خودش بود، و آنچه را که داده است نیز مال خود او می‌باشد، مسلّماً هر چیز، میعاد معینی دارد، لذا باید صبر کنی و امید ثواب داشته باشی».

۱- امام حسن ﷺ سوره‌ی فاتحه را بر کودک می‌خواند و سپس ذکر مذکور را می‌خواند. البغوی فی شرح السنة ۳۵۷/۵، وعبدالرزاق شمارۀ ۶۵۸۸، و البخاری بطور تعلیق در کتاب الجنائز، ۶۵باب: قراءة فاتحة الکتاب علی الجنازة ۱۱۳/۲ آورده است.

۲- البخاری ۸۰/۲ و مسلم ۶۳۶/۲.

«أَعْظَمَ اللّٰهُ أَجْرَكَ وَأَحْسَنَ عَزَاءَكَ وَغَفَرَ لِمَيِّتِكَ»[1].

«الله! اجرت را بزرگ گرداند و عزایت را نیکو کند، و میتت را بیامرزد». و اگر دعای فوق را بخواند خوب است.

دعا هنگام نهادن میت در قبر

۱۶۳- «بِسْمِ اللّٰهِ وَعَلَى سُنَّةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ»[2].

«به نام الله و طبق سنّت رسول الله ﷺ میت را در قبر می‌گذارم».

دعای بعد از دفن میت

۱۶۴- «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ اللَّهُمَّ ثَبِّتْهُ»[3].

«بار الها! او را بیامرز و او را [در پاسخ به سؤالات منکر و نکیر] ثابت قدم بدار».

۱- الأذکار أثر امام نووی ص۱۲۶.

۲- أبوداود ۳۱۴/۳ با سند صحیح و أحمد با لفظ «**بِسْمِ اللّٰهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللّٰهِ**».«به نام الله و طبق سنّت و روش رسول الله ﷺ». و سند آن صحیح است.

۳- رسول الله ﷺ پس از دفن میّت قدری درنگ می‌کرد و می‌فرمود: «**اسْتَغْفِرُوا لِأَخِيكُمْ وَسَلُوا لَهُ التَّثْبِيتَ فَإِنَّهُ الآنَ يُسْأَلُ**». «برای برادرتان طلب آمرزش کنید و دعا کنید تا خداوند او را ثابت و استوار نگه دارد؛ زیرا اکنون از او سؤال می‌شود». أبو داود ۳۱۵/۳ و حاکم و آن را صحیح دانسته و ذهبی با حاکم موافقت کرده است ۳۷۰/۱.

دعای زیارت قبور

۱۶۵- «السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ، مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُسْلِمِيْنَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ لاَحِقُوْنَ [وَيَرْحَمُ اللهُ الْمُسْتَقْدِمِيْنَ مِنَّا وَالْمُسْتَأْخِرِيْنَ] أَسْأَلُ اللهَ لَنَا وَلَكُمُ الْعَافِيَةَ»[1].

«سلام بر شما ای اهل این منزل، که مؤمن و مسلمان هستید، همانا ما نیز ـ إن شاء الله ـ به شما ملحق خواهیم شد، و خداوند بر گذشتگان و آیندگان ما رحم کند، از خدا برای خودمان و شما عافیت می‌طلبیم».

دعا هنگام وزیدن باد

۱۶۶- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا»[2].

«بار الها! من از تو خیر این باد را می‌خواهم، و از شرّ آن به تو پناه می‌برم».

۱۶۷- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا فِيْهَا، وَخَيْرَ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيْهَا، وَشَرِّ مَا أُرْسِلَتْ بِهِ»[3].

«الهی! من از تو خیر این باد، و خیر آنچه را که در آن قرار دارد، و خیر آنچه را که این باد برای آن فرستاده شده است، مسألت

۱- مسلم۶۷۱/۲، و ابن ماجه و لفظ از ابن ماجه است ۴۹۴/۱ از بریده ﷺ، و آنچه بین کروشه است از حدیث عایشه (رضی الله عنها) در صحیح مسلم ۶۷۱/۲ روایت شده است.

۲- أبوداود ۳۲۶/۴، و ابن ماجه ۱۲۲۸/۲، و نگا: صحیح ابن ماجه۳۰۵/۲.

۳- مسلم ۶۱۶/۲، والبخاری ۷۶/۴.

می‌نمایم، و از شرّ این باد، و شرّ آنچه در آن قرار دارد، و شرّ آنچه برای آن فرستاده شده است، به تو پناه می‌برم».

دعای موقع رعد و برق

۱۶۸- «**سُبْحَانَ الَّذِيْ يُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالمَلاَئِكَةُ مِنْ خِيْفَتِهِ**»[۱].

«پاک و منزّه است آن ذاتی که رعد، پاکی‌اش را بیان می‌نماید و او را ستایش می‌کند، و فرشتگان نیز از بیم او، تسبیح می‌گویند».

دعای طلب باران

۱۶۹- «**اللَّهُمَّ أَسْقِنَا غَيْثاً مُغِيْثاً مَرِيْئاً مَرِيْعاً، نَافِعاً غَيْرَ ضَارٍّ، عَاجِلاً غَيْرَ آجِلٍ**»[۲].

«الهی! به ما بارانی عطا فرما که باعث نجات گردد، گوارا و با خیر و برکت باشد، مفید و بدون ضرر باشد، زود ببارد و دیر نکند».

۱۷۰- «**اللَّهُمَّ أَغِثْنَا، اللَّهُمَّ أَغِثْنَا، اللَّهُمَّ أَغِثْنَا**»[۳].

«بار الها! بر ما باران ببار، بر ما باران ببار، بر ما باران ببار».

۱- عبد الله بن زبیر رضی الله عنه هنگامی که صدای رعد وبرق را می‌شنید سخن گفتن را ترک کرده و دعای فوق را می‌خواند. الموطأ ۹۹۲/۲ و ألبانی گفته این حدیث صحیح و سندش منسوب به صحابه (رضی الله عنهم أجمعین) است.

۲- أبوداود ۳۰۳/۱ و ألبانی در صحیح أبی داود۱/ ۲۱۶ آن را صحیح دانسته است.

۳- البخاری ۲۲۴/۱، مسلم ۶۱۳/۲.

۱۷۱- «**اللَّهُمَّ أَسْقِ عِبَادَكَ، وَبَهَائِمَكَ، وَانْشُرْ رَحْمَتَكَ، وَأَحْيِ بَلَدَكَ الْمَيِّتَ**»[۱].

«الهی! بندگانت و حیواناتت را سیراب بگردان، پروردگارا! رحمت خود را بگستران و زمینِ مرده‌ات را زنده بگردان».

دعای هنگام باریدن باران

۱۷۲- «**اللَّهُمَّ صَيِّباً نَافِعاً**»[۲].

«بار الها! باران بسیار و سودمند نازل فرما».

ذکر پس از باریدن باران

۱۷۳- «**مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللهِ وَرَحْمَتِهِ**»[۳].

«به فضل و رحمت الله بر ما باران نازل شد».

دعا هنگام باران زیاد

۱۷۴- «**اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلاَ عَلَيْنَا، اللَّهُمَّ عَلَى الآكَامِ وَالظِّرَابِ، وَبُطُوْنِ الأَوْدِيَةِ، وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ**»[۴].

«بار الها! باران را به اطراف ما بباران، نه بر ما، ای الله! باران را بر

۱- أبوداود ۳۰۵/۱، و ألبانی در صحیح أبی داود۲۱۸/۱ آن را حسن دانسته است.

۲- البخاری مع الفتح ۵۱۸/۲.

۳- البخاری ۲۰۵/۱، ومسلم ۸۳/۱.

۴- البخاری ۲۲۴/۱، ومسلم ۶۱۴/۲.

روی تپه‌ها و کوهها، ودرّه ها و محل روئیدن درختان باران».

دعای رؤیت هلال (ماه نو)

۱۷۵- «اللهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ أَهِلَّهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيْمَانِ، وَالسَّلاَمَةِ وَالْإِسْلاَمِ، وَالتَّوْفِيْقِ لِمَا تُحِبُّ رَبَّنَا وَتَرْضَى، رَبُّنَا وَرَبُّكَ اللهُ»[۱][۲].

«الله اکبر، ای الله! ماه را با امنیت و ایمان و سلامت و اسلام و توفیق عملی که تو دوست داری و می‌پسندی، بر ما نو کن، پروردگار ما و پروردگار تو ای ماه، الله است».

دعای هنگام افطار کردن

۱۷۶- «ذَهَبَ الظَّمَأُ وَابْتَلَّتِ الْعُرُوْقُ، وَثَبَتَ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللهُ»[۳][۴].

«تشنگی برطرف شد، رگها تَر شدند و پاداش ـ إن شاء الله ـ ثابت گشت».

۱۷۷- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ الَّتِيْ وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ أَنْ تَغْفِرَ لِيْ»[۵][۶].

۱- الترمذی ۵۰۴/۵ و الدارمی با همین لفظ ۳۳۶/۱، و نگا: صحیح الترمذی۱۵۷/۳.

۲- متفق علیه.

۳- أبوداود ۳۰۶/۲ و غیره، و نگا: صحیح الجامع ۲۰۹/۴.

۴- متفق علیه.

۵- ابن ماجه ۵۵۷/۱ از دعای عبد الله بن عمرو ، و حافظ ابن حجر در تخریج کتاب: الأذکار آن را حسن دانسته است. نگا: شرح الأذکار ۳۴۲/۴.

۶- متفق علیه.

«الهی! من از تو بوسیلۀ رحمتت که همۀ چیز را فراگرفته است، می‌خواهم که مرا بیامرزی».

دعای قبل از خوردن غذا

۱۷۸- «**إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ طَعَاماً فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللهِ، فَإِنْ نَسِيَ فِي أَوَلِهِ فَلْيَقُلْ: بِسْمِ اللهِ فِيْ أَوَّلِهِ وَآخِرِهِ**»[1].

«هرگاه، یکی از شما خواست غذا بخورد «**بِسْمِ اللهِ**» بگوید، و اگر در اول غذا خوردن فراموش کرد بگوید «**بِسْمِ اللهِ فِيْ أَوَّلِهِ وَآخِرِهِ**»».

۱۷۹- هرگاه خداوند به کسی طعامی عطا نمود بگوید: «**اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْهِ وَأَطْعِمْنَا خَيْراً مِنْهُ**». «بار الها! این غذا را برای ما با برکت بگردان و بهتر از آن به ما عطا فرما».

و هر وقت خداوند به کسی شیر عطا نمود بگوید: «**اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْهِ وَزِدْنَا مِنْهُ**»[2].

«بار الها! این شیر را برای ما با برکت بگردان و آن را بیفزای».

دعای پایان غذا

۱۸۰- «**الْحَمْدُ للهِ الَّذِيْ أَطْعَمَنِيْ هَذَا وَرَزَقَنِيْهِ، مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّيْ وَلاَ قُوَّةٍ**»[3].

۱- أبوداود ۳۴۷/۳، و الترمذی ۲۸۸/۴، و نگا: صحیح الترمذی۲ ۱۶۷/۲.

۲- الترمذی ۵۰۶/۵، و نگا: صحیح الترمذی۳ ۱۵۸/۳.

۳- أصحاب السنن بجز النسائی، و نگا: صحیح الترمذی ۱۵۹/۳.

«سپاس خدای را که این غذا را به من خورانید بدون اینکه من قدرت و توانی داشته باشم».

۱۸۱- «الْحَمْدُ لِلهِ حَمْدًا كَثِيْرًا طَيِّباً مُبَارَكًا فِيْهِ غَيْر [مَكْفِيٍّ وَلاَ] مُوَدَّعٍ، وَلاَ مُسْتَغْنًى عَنْهُ رَبَّناَ»[1].

«ستایش بسیار زیاد، پاکیزه و مبارک، خدایی را که بی نیاز است و درخواست از او همیشه ادامه دارد، و همه به او نیازمندند، پروردگارا! ستایش‌مان را قبول فرما».

دعای مهمان برای میزبان

۱۸۲- «اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِيْماَ رَزَقْتَهُمْ، وَاغْفِرْ لَهُمْ وَارْحَمْهُمْ»[2].

«الهی! آنچه را که به ایشان ارزانی داشته‌ای، برکت ده و آنها را ببخش، و بر آنها رحم کن».

دعا برای کسی که به ما آب دهد یا قصد آب دادن داشته باشد

۱۸۳- «اللهُمَّ أَطْعِمْ مَنْ أَطْعَمَنِي وأَسْقِ مَنْ سْقَانِي»[3].

«الهی! بخوران به کسی که مرا خورانید، و بنوشان به کسی که مرا نوشانید».

۱- البخاری ۲۱۴/۶، و الترمذی با همین لفظ ۵۰۷/۵.

۲- مسلم۱۶۱۵/۳.

۳- مسلم۱۲۶/۳.

دعای روزه‌دار برای خانواده‌ای که نزد آنان افطار کند

۱۸۴- «أَفْطَرَ عِنْدَكُمُ الصَّائِمُوْنَ، وَأَكَلَ طَعَامَكُمْ الأَبْرَارُ، وَصَلَّتْ عَلَيْكُمْ المَلاَئِكَةُ»[1].

«روزه‌داران نزد شما افطار کنند، و نیکان غذایتان را بخورند، و فرشتگان بر شما درود بفرستند».

دعای روزه دار که بر سفره حاضر شود و نخورد

۱۸۵- «إِذَا دُعِيَ أَحَدُكُمْ فَلْيُجِبْ، فَإِنْ كَانَ صَائِمَاً فَلْيُصَلِّ وَإِنْ كَانَ مُفْطِراً فَلْيُطْعِمْ»[2]. وَمَعْنَى فَلْيُصَلِّ، أَيْ فَلْيَدْعُ.

«هرگاه یکی از شما دعوت شد، اجابت کند. اگر روزه‌دار بود، دعا کند، و اگر نه، غذا بخورد».

اگر شخصی به روزه دار دشنام داد یا اهانت کرد بگوید:

۱۸۶- «إِنِّيْ صَائِمٌ إِنِّيْ صَائِمٌ»[3].

«من روزه‌ام، من روزه‌ام».

۱- سنن أبی‌داود ۳۶۷/۳، و ابن ماجه ۵۵۶/۱، و النسائی در کتاب: عمل الیوم واللیلة شمارۀ ۲۹۶ ـ ۲۹۸، و حدیث دلالت صریح دارد بر این که رسول‌اللهﷺ هرگاه نزد خانواده‌ای افطار می‌کرد، این دعا را می‌خواند. و ألبانی در صحیح أبی داود ۷۳۰/۲ آن را صحیح دانسته است.

۲- مسلم ۱۰۵۴/۲.

۳- البخاری مع الفتح ۱۰۳/۴، ومسلم ۸۰۶/۲.

دعای دیدن میوۀ تازه

۱۸۷- «اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيْ ثَمَرِنَا، وَبَارِكْ لَنَا فِيْ مَدِيْنَتِنَا، وَبَارِكْ لَنَا فِيْ صَاعِنَا، وَبَارِكْ لَنَا فِيْ مُدِّنَا»[1].

«بار الها! در میوه‌های ما، شهر ما، و پیمانه‌های ما برکت عنایت فرما».

دعای عطسه و آداب آن

۱۸۸- هرگاه یکی از شما عطسه زد، بگوید: «الحَمْدُ لِلّٰهِ»، و برادر یا دوستی که می‌شنود بگوید: «يَرْحَمُكَ اللّٰهُ»، و او در جوابش بگوید: «يَهْدِيْكُمُ اللّٰهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ»[2].

جواب کافری که عطسه زند و خدا را ستایش کند

۱۸۹- «يَهْدِيْكُمُ اللّٰهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ»[3].

«خدا تو را هدایت کند و اصلاح نماید».

دعای تبریک ازدواج

۱۹۰- «بَارَكَ اللّٰهُ لَكَ، وَبَارَكَ عَلَيْكَ، وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِيْ خَيْرٍ»[4].

۱- مسلم ۱۰۰۰/۲.

۲- البخاری ۱۲۵/۷.

۳- الترمذی ۸۲/۵ و أحمد ۴۰۰/۴ و أبوداود ۳۰۸/۴، و نگا: صحیح الترمذی ۳۵۴/۲.

۴- أصحاب السنن بجز النسائی، و نگا: صحیح الترمذی ۳۱۶/۱.

«خداوند به شما برکت عنایت فرماید، و کار شما را بابرکت کند، و پیوندتان را مبارک و باعث خیر گرداند».

دعای کسی که ازدواج می‌کند و شتر یا وسیله‌ای می‌خرد

۱۹۱- هرگاه یکی از شما ازدواج کرد یا هر شیئ یا وسیله‌ای خرید، بگوید: «**اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا جَبَلْتَهَا عَلَيْهِ**»[1].

«بار الها! من از تو خیر او، خُلُق و خُوی نیکی‌اش را مسألت می‌نمایم و از بدی او و بدی خُلُق و خُویش به تو پناه می‌برم»، هرگاه یکی از شما شتری یا حیوانی خرید، دست بر کوهانش بکشد (و یا هر شیئ یا وسیله‌ای خرید بر آن دستش را قرار دهد) و دعای فوق را بخواند.

دعای قبل از همبستری با همسر

۱۹۲- «**بِسْمِ اللهِ، اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ، وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا**»[2].

«به نام الله! خدایا! ما را از شیطان دور بدار، و شیطان را از آنچه به ما عنایت می‌فرمائی [یعنی فرزند] محروم کن».

۱- أبوداود ۲۴۸/۲ و ابن ماجه ۶۱۷/۱، و نگا: صحیح ابن ماجه ۳۲۴/۱.

۲- البخاری ۱۴۱/۶ و مسلم ۱۰۲۸/۲.

دعای هنگام خشم

۱۹۳- «أَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ»[۱].

«از شیطان رانده شده به الله پناه می‌برم».

دعای دیدن شخصی که مبتلا به مصیبت باشد

۱۹۴- «الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ عَافَانِيْ مِمَّا ابْتَلاَكَ بِهِ وَفَضَّلَنِيْ عَلَى كَثِيْرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيْلاً»[۲].

«ستایش خدایی را که از آنچه تو را بدان مبتلا ساخته و مرا از آن، عافیت بخشیده است، و بر بسیاری از مخلوقات، برتری داده است».

دعای مجلس

۱۹۵- ابن عمر(رضی الله عنهما) گفته: رسول الله ﷺ قبل از اینکه از مجلس برخیزد، آنطور که مردم می‌شمردند، صد بار این دعا را می‌خواند: «رَبِّ اغْفِرْ لِيْ وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الْغَفُوْرُ»[۳].

«الهی! مرا بیامرز و توبه‌ام را بپذیر؛ زیرا که تو بسیار توبه‌پذیر و بخشاینده‌ای».

۱- البخاری ۹۹/۷ و مسلم ۲۰۱۵/۴.

۲- الترمذی ۴۹۳/۵ و ۴۹۴/۵، و نگا: صحیح الترمذی۱۵۳/۳.

۳- الترمذی و غیره، و نگا: صحیح الترمذی ۱۵۳/۳، و صحیح ابن ماجه ۳۲۱/۲ و لفظ حدیث از ترمذی است.

دعای کفارۀ مجلس

۱۹۶- «**سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوْبُ إِلَيْكَ**»[1].

«خدایا! تو پاک و منزّهی، تو را ستایش می‌کنم، و گواهی می‌دهم که بجز تو، معبود دیگری «به حق» وجود ندارد و از تو آمرزش می‌خواهم و بسوی تو توبه می‌کنم».

جواب کسی که بگوید: غَفَرَ اللهُ لَک

۱۹۷- «**وَلَكَ**»[2]. «خداوند تو را هم ببخشد».

دعا برای کسی که به تو نیکی کرده است

۱۹۸- «**جَزَاكَ اللّٰهُ خَيْراً**»[3].

«خداوند به شما جزای خیر عطا فرماید».

۱- أصحاب السنن، و نگا: صحیح الترمذی ۱۵۳/۳، و از أمّ المؤمنین عائشه (رضی الله عنها) روایت است که گفته: «رسـول الله ﷺ در هر مجلسی که می‌نشستند یا تلاوت قرآن می‌کردند، یا نمازی می‌خواندند، و در خاتمۀ آن همین دعا را می‌خواندند.» النسائی در کتاب: عمل الیوم واللیلة شماره‌ی ۳۰۸، و أحمد ۷۷/۶ و دکتر فاروق حماده در تحقیق کتاب: عمل الیوم واللیلة أثر امام نسائی ص۲۷۳ حدیث را صحیح دانسته است.

۲- أحمد ۸۲/۵ و النسائی در کتاب: عمل الیوم واللیلة ص۲۱۸ شماره ی ۴۲۱ تحقیق دکتر فاروق حماده.

۳- الترمذی شمارۀ ۲۰۳۵، و نگا: صحیح الجامع ۶۲۴۴ و صحیح الترمذی۲۰۰/۲.

اعمالی که باعث نجات شرّ دجّال می‌شوند

۱۹۹- «مَنْ حَفِظَ عَشْرَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ سُورَةِ الْكَهْفِ عُصِمَ مِنَ الدَّجَالِ»[1].

«وَالاسْتِعَاذَةُ بِاللهِ مِنْ فِتْنَتِهِ عَقِبَ التَّشَهُّدِ الأَخِيرِ مِنْ كُلِّ صَلاَةٍ»[2].

«هرکس ده آیۀ اوّل سورۀ کهف را حفظ کند از فتنۀ دجّال محفوظ می‌ماند»، و همچنین «پناه بردن به الله از فتنۀ دجّال در تشهّد اخیر هر نماز، باعث حفاظت از شرّ دجّال می‌شود».

دعا برای کسی که می‌گوید: إنی أحِبُک فی الله: (تو را بخاطر خدا دوست دارم)

۲۰۰- «أَحَبَّكَ الَّذِيْ أَحْبَبْتَنِيْ لَهُ»[3].

«تو را آن کسی دوست بدارد که بخاطر او مرا دوست داری».

دعا برای کسی که مالش را به تو پیشنهاد کند

۲۰۱- «بَارَكَ اللهُ لَكَ فِيْ أَهْلِكَ وَمَالِكَ»[4].

«خداوند، در خانواده و دارائیت برکت اندازد».

۱- مسلم ۵۵۵/۱ و در روایتی در آخر سورۀ الکهف ۵۵۶/۱.

۲- نگا: حدیث شماره‌ی ۵۵، و حدیث شمارۀ ۵۶ همین کتاب.

۳- أبوداود ۳۳۳/۴، و ألبانی در صحیح سنن أبی داود ۹۶۵/۳ آن را حسن دانسته است.

۴- البخاری مع الفتح۸۸/۴.

دعا هنگام پرداخت بدهی، برای طلبکار

۲۰۲- «بَارَكَ اللهُ لَكَ فِيْ أَهْلِكَ وَمَالِكَ، إِنَّمَا جَزَاءُ السَّلَفِ الْحَمْدُ وَالْأَدَاءُ»[1].

«خداوند در خانواده‌ات و مالت برکت اندازد، همانا پاداش قرض دهنده، تشکر و ادای قرض اوست».

دعای ترس از شرک

۲۰۳- «اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَعُوْذُ بِكَ أَنْ أُشْرِكَ بِكَ وَأَنَا أَعْلَمُ، وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لاَ أَعْلَمُ»[2].

«بار الها! از اینکه با آگاهی برای تو شریکی قرار دهم، به تو پناه می‌برم، و اگر بدون آگاهی برایت شریک قرار دهم از تو آمرزش می‌خواهم».

دعا برای کسی که بگوید: بَارَك اللهُ فِيك

۲۰۴- «وَفِيْكَ بَارَكَ اللهُ»[3].

«و خداوند در تو نیز برکت قرار دهد».

۱- النسائی در کتاب: عمل الیوم واللیلة ص۳۰۰، و ابن ماجه ۸۰۹/۲، و نگا: ابن ماجه ۸۰۹/۲، و نگا: صحیح ابن ماجه ۵۵/۲.

۲- أحمد ۴۰۳/۴ و غیره، و نگا: صحیح الجامع ۲۳۳/۳، و صحیح الترغیب والترهیب أثر ألبانی ۱۹/۱.

۳- ابن السنی ص۱۳۸ شمارهٔ ۲۷۸، و نگا: کتاب: الوابل الصیب أثر ابن القیم ۳۰۴ تحقیق بشیر محمد عیون.

دعای بدفالی

۲۰۵- «اللَّهُمَّ لاَ طَيْرَ إِلاَّ طَيْرُكَ، وَلاَ خَيْرَ إِلاَّ خَيْرُكَ، وَلاَ إِلَهَ غَيْرُكَ»[1].

«الهی! هیچگونه بدفالی‌ای وجود ندارد مگر آنچه تو بخواهی (فال بد زدن هیچ تأثیری ندارد) و بجز خیر تو، هیچ چیزی وجود ندارد، و بجز تو معبود دیگری «به حق» نیست».

دعا سوار شدن بر مرکب

۲۰۶- **بِسْمِ اللهِ، الْحَمْدُ للهِ** ﴿سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقۡرِنِينَ ۝١٣ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ۝١٤﴾ [الزخرف: ۱۳-۱۴]. «**الْحَمْدُ للهِ، الْحَمْدُ للهِ، الْحَمْدُ للهِ، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ إِنِّيْ ظَلَمْتُ نَفْسِيْ فَاغْفِرْ لِيْ، فَإِنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ إِلاَّ أَنْتَ**»[2].

«به نام الله! حمد از آنِ الله است، (پاک است آن ذاتی که این مرکب را در اختیار ما قرار داد در حالی که ما نمی‌توانستیم آن را

۱- أحمد ۲۲۰/۲ وابن السنی شماره ی ۲۹۲ وألبانی در کتاب: الأحادیث الصحیحة ۵۴/۳ شمارۀ ۱۰۶۵ آن را صحیح دانسته اسـت. أما رسول الله ﷺ فال نیک را می‌پسندیدند، لذا وقتی که از مردی سخن خوبی را شنیدند آن را پسندیدند و آنحضرت ﷺ فرمودند: **«أخذنا فألک من فیک»**. «فال نیک تو را سخت گرفتیم». أبو داود و أحمد ، و ألبانی در کتاب: الأحادیث الصحیحة۳۶۳/۲ آن را صحیح دانسته است. و أبو الشیخ در کتاب: أخلاق النبی ﷺ ص ۲۷۰.

۲- أبوداود ۳۴/۳، و الترمذی ۵۰۱/۵، و نگا: صحیح الترمذی۱۵۶/۳.

مسخّر گردانیم، همانا بازگشت ما به سوی پروردگار است.)، آنگاه سه بار الحمد لله، و سه بار الله اکبر، و یک بار لا إله إلاَّ الله بخواند، و سپس بگوید: ای الله! تو پاک و منزّه هستی، من بر خود ستم نموده‌ام، مرا ببخشای؛ چرا که بجز تو کسی دیگر گناهان را نمی‌آمرزد».

دعای سفر

۲۰۷- **اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ** ﴿سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقۡرِنِينَ ١٣ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ١٤﴾ [الزخرف: ۱۳-۱۴]. «**اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِيْ سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى، اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِيْ السَّفَرِ، وَالْخَلِيْفَةُ فِيْ الْأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّيْ أَعُوْذُ بِكَ مِنْ وَعَثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ، وَسُوْءِ الْمُنْقَلَبِ فِيْ الْمَالِ وَالْأَهْلِ**».

وهنگام باز گشت از سفر، علاوه بر دعای فوق، کلمات زیر را بر آن بیفزاید: «**آيِبُوْنَ، تَائِبُوْنَ، عَابِدُوْنَ، لِرَبِّنَا حَامِدُوْنَ**»[1].

«الله اکبر، الله اکبر، الله اکبر (پاک است آن ذاتی که این مرکب را در اختیار ما قرار داد در حالی که ما نمی‌توانستیم آن را مسخّر گردانیم). الهی! ما در این سفر خواهان نیکی و تقوی و عملی هستیم که باعث خشنودی تو باشد. بار الها! این سفر را برای ما آسان بگردان و دوری راه را برای ما نزدیک کن. ای الله! تویی همراه ما در این

۱- مسلم۲/۹۹۸.

سفر، و تو جانشین ما در خانواده هستی. بار الها! از مشقت‌های سفر، و دیدن مناظر غم انگیز، و تحوّل ناگوار در مال و خانواده به تو پناه می‌برم». و هنگام بازگشت، اضافه کند: ما توبه کنان، عبادت کنان، و ستایش‌کنان برای پروردگارمان، در حال بازگشت هستیم.

دعای ورود به روستا یا شهر

۲۰۸- «**اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أَظْلَلْنَ، وَرَبَّ الْأَرْضِيْنَ السَّبْعِ وَمَا أَقْلَلْنَ، وَرَبَّ الشَّيَاطِيْنِ وَمَا أَضْلَلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَاحِ وَمَا ذَرَيْنَ. أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ وَخَيْرَ أَهْلِهَا، وَخَيْرَ مَا فِيْهَا، وَأَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا، وَشَرِّ أَهْلِهَا، وَشَرِّ مَا فِيْهَا**»[1].

«بار الها! ای پروردگار هفت آسمان و آنچه زیر آنها قرار دارد، ای پروردگار زمین‌های هفت گانه و آنچه بر روی آنها قرار دارد، و ای پروردگارِ شیطانها و آنچه که آنها گمراه کرده‌اند، و ای پروردگار بادها و آنچه که آنها به حرکت در می‌آورند!، من از تو خیر این آبادی، و خیر ساکنان، و خیر آنچه در آن هست را مسألت می‌نمایم، و از بدی آن، و بدی ساکنان آن، و بدی آنچه در آن قرار دارد، به تو پناه می‌برم».

۱- الحاکم و آن را صحیح دانسته و ذهبی با حاکم موافقت کرده است ۱۰۰/۲، و ابن السنی شماره‌ی ۵۲۴، و حافظ ابن حجر در کتاب: تخریج الأذکار ۱۵۴/۵ آن را حسن دانسته است. ابن باز گفته است: این حدیث النسائی با سند حسن آن را روایت کرده است، نگا: کتاب: (تحفة الأخیار ص ۳۷) أثر شیخ عبدالعزیز بن باز.

دعای ورود به بازار

۲۰۹- «لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِيْ وَيُمِيْتُ وَهُوَ حَيٌّ لاَ يَمُوْتُ، بِيَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ»[۱].

«هیچ معبودی بجز خدای یکتا وجود ندارد، او شریکی ندارد، پادشاهی و ستایش از آن او است. او زنده می‌کند و می‌میراند، و او زنده‌ای است که هرگز نمی‌میرد، نیک و بد در دست اوست، و او بر هر چیزی تواناست».

دعا در موقعی که مرکب دچار مشکل شود

۲۱۰- «بِسْمِ اللهِ»[۲].

«به نام الله».

دعای مسافر برای مقیم

۲۱۱- «أَسْتَوْدِعُكُمُ اللهَ الَّذِيْ لاَ تَضِيْعُ وَدَائِعُهُ»[۳].

«من شما را به خدایی می‌سپارم که امانتهایش ضایع نمی‌شود».

۱- الترمذی ۲۹۱/۵ و الحاکم ۵۳۸/۱ و ألبانی در صحیح ابن ماجه ۲۱/۲ و در صحیح الترمذی۳/ ۱۵۲آن را حسن دانسته است.

۲- أبوداود ۲۹۶/۴ و ألبانی در صحیح أبی داود ۹۴۱/۳ آن را صحیح دانسته است.

۳- أحمد ۴۰۳/۲ و ابن ماجه ۹۴۳/۲، و نگا: صحیح ابن ماجه ۱۳۳/۲.

دعای مقیم برای مسافر

۲۱۲- «أَسْتَوْدِعُ اللّٰهَ دِيْنَكَ، وَأَمَانَتَكَ، وَخَوَاتِيْمَ عَمَلِكَ»[۱].

«من دین و امانت و خاتمهٔ کارهایت را به الله می‌سپارم».

۲۱۳- «زَوَّدَكَ اللّٰهُ التَّقْوَى، وَغَفَرَ ذَنْبَكَ، وَيَسَّرَ لَكَ الخَيْرَ حَيْثُ مَا كُنْتَ»[۲].

«خداوند، تقوی نصیب شما گرداند، گناهانت را ببخشاید، و هر جا که هستید خیر را برای شما میسّر گرداند».

تکبیر و تسبیح در مسافرت

۲۱۴- قال جابر رضي الله عنه: «كُنَّا إِذَا صَعَدْنَا كَبَّرْنَا، وَإِذَا نَزَلْنَا سَبَّحْنَا»[۳].

«جابر رضي الله عنه: می‌گوید: ما زمانی که از ارتفاعی، بالا می‌رفتیم، "الله أکبر" می‌گفتیم و هنگامی که از آن پایین می‌آمدیم "سبحان الله" می‌گفتیم».

دعای مسافر در هنگام سحر

۲۱۵- «سَمَّعَ سَامِعٌ بِحَمْدِ اللّٰهِ، وَحُسْنِ بَلاَئِهِ عَلَيْنَا. رَبَّنَا صَاحِبْنَا، وَأَفْضِلْ عَلَيْنَا عَائِذاً بِاللّٰهِ مِنَ النَّارِ»[۴].

۱- أحمد ۷/۲ الترمذی ۴۹۹/۵، و نگا: صحیح الترمذی ۱۵۵/۲.

۲- الترمذی، و نگا: صحیح الترمذی۳/ ۱۵۵.

۳- البخاری مع الفتح۶/ ۱۳۵.

۴- مسلم ۲۰۸۶/۴. برای شرح بیشتر این حدیث می‌توانید به کتاب صحیح مسلم شرح امام النووی مراجعه کنید ۳۹/۱۷.

«باشد که شاهدی، حمد و ستایش خدا را بشنود و بر خوبی نعمت‌هایش بر ما گواهی دهد. ای پروردگار ما، تو همراه ما باش، و به ما احسان کن، در حالی که از آتش دوزخ به تو پناه می‌برم».

دعای مسافر در موقع توقف بر جایی

۲۱۶- «**أَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ**»[1].

«از شر! آنچه خداوند آفریده است، به کلمات کامل او پناه می‌برم».

ذکر بازگشت از سفر

۲۱۷- هنگام بازگشت از سفر، بر هر ارتفاعی سه بار "الله اکبر" بگوید سپس این دعای را بخواند: «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ، آيِبُوْنَ، تَائِبُوْنَ، عَابِدُوْنَ، لِرَبِّنَا حَامِدُوْنَ، صَدَقَ اللهُ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَهَزَمَ ٱلْأَحْزَابَ وَحْدَهُ**»[2].

«بجز الله معبود دیگری «به حق» وجود ندارد، یگانه است، شریکی ندارد، پادشاهی از آنِ اوست، ستایش مخصوص اوست، و او بر هر چیز توانا است، توبه کنان، عبادت‌کنان و حمدگویان برای پروردگارمان، باز می‌گردیم، خداوند وعده‌اش را تحقق بخشید، بنده‌اش را نصرت کرد و به تنهایی گروه‌ها را شکست داد».

۱- مسلم۴/ ۲۰۸۰.

۲- رسول الله ﷺ هنگام برگشت از غزوه یا حج این ذکر را می‌خواندند. البخاری ۱۶۳/۷ و مسلم ۲/ ۹۸۰.

ذکر هنگام شنیدن خبر خوشایند و ناخوشایند

۲۱۸- هنگامی که به رسول الله ﷺ خبری خوشحال‌کننده می‌رسید، می‌فرمود: «**الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِيْ بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ**».

«ستایش مر خدایی راست که با نعمت‌هایش نیکی‌ها کامل می‌شوند».

و هنگام شنیدن خبر ناگوار می‌فرمود: «**الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ**»[1].

«ستایش در هر حال از آنِ خدا است».

فضلیت درود فرستادن بر رسول الله ﷺ[2]

۲۱۹- قال رسول الله ﷺ: «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلاَةً صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْراً»[3].

رسول الله ﷺ می‌فرماید: «هرکس بر من یک درود بفرستد، خداوند بر او ده درود می‌فرستد».

۲۲۰- وَ قال رسول الله ﷺ: «لاَ تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيْدَاً وَصَلُّوا عَلَيَّ؛ فَإِنَّ صَلاَتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ»[1].

۱- ابن السنی در کتاب: عمل الیوم واللیلة و حاکم و آن را صحیح دانسته است ۴۹۹/۱ و ألبانی در صحیح الجامع ۲۰۱/۴ آن را صحیح دانسته است.

۲- صلوات و درود خدا بر محمّد (صلی الله علیه وسلّم) عبارت است از نزول رحمت و تکریم و شرافت و بزرگی دادن به ایشان است. (مترجم)

۳- مسلم ۲۸۸/۱.

۱- أبوداود ۲۱۸/۲ و أحمد ۳۶۷/۲ و ألبانی در صحیح أبی‌داود ۳۸۳/۲ آن را صحیح دانسته است.

همچنین رسول الله ﷺ فرمودند: «به زیارت قبر من عادت نکنید، بکله بر من درود بفرستید؛ زیرا هر جا که باشید درود شما به من می‌رسد».

۲۲۱- و قال رسول الله ﷺ: «البَخِيْلُ مَنْ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيَّ»[1].

«بخیل کسی است که نام مرا نزد او بگویند و بر من درود نفرستد».

۲۲۲- وَ قال رسول الله ﷺ: «إِنَّ للهِ مَلاَئِكَةً سَيَّاحِينَ فِي الأَرْضِ يُبَلِّغُونِي مِنْ أُمَّتِي السَّلاَمَ»[2].

و نیز رسول الله ﷺ فرمودند: «خداوند فرشتگانی دارد که روی زمین می‌گردند و سلام امتم را به من می‌رسانند».

۲۲۳- وَ قال رسول الله ﷺ: «مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلاَّ رَدَ اللهُ عَلَيَّ رُوحَيَ حَتَّى أَرُدَّ عَلَيهِ السَّلاَمَ»[1].

و نیز پیامبر خدا ﷺ فرمودند: «هرکس که به من سلام دهد، خداوند روحم را به من بر می‌گرداند تا جواب سلامش را بدهم».

۱- الترمذی ۵۵۱/۵ و غیره، و نگا: صحیح الجامع ۲۵/۳ و صحیح الترمذی ۱۷۷/۳.

۲- النسائی، و الحاکم ۴۲۱/۲ و ألبانی در صحیح النسائی ۲۷۴/۱ آن را صحیح دانسته است.

۱- أبوداود شمارۀ ۲۰۴۱ و ألبانی در صحیح أبی داود ۳۸۳/۱ آن را حسن دانسته است.

رواج دادن سلام

۲۲۴- قال رسول الله ﷺ: «لاَ تَدْخُلُوا الجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلاَ تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوَ لاَ أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذِا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ، أَفْشُوا السَّلاَمَ بَيْنَكُمْ»[1].

رسول الله ﷺ فرمودند: «به بهشت وارد نمی‌شوید تا اینکه ایمان بیاورید، و ایمان شما کامل نمی‌شود مگر اینکه یکدیگر را دوست داشته باشید، آیا شما را به کاری راهنمایی نکنم که انجام آن، باعث دوستی شما با یکدیگر شود، سلام را بین خود رواج دهید».

۲۲۵- «ثَلاَثٌ مَنْ جَمَعَهُنَّ فَقَدْ جَمَعَ الإِيْمَانَ: الإِنْصَافُ مِنْ نَفْسِكَ، وَبَذْلُ السَّلاَمِ لِلْعَالَمِ، وَالإِنْفَاقُ مِنَ الإِقْتَارِ»[2].

«کسی که سه خصلت داشته باشد، ایمانش را کامل کرده است: عدالت با خود، سلام دادن به همهٔ مردم، و انفاق در تنگدستی».

۲۲۶- وَعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ﷺ: أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ أَيُّ الإِسَلاَمِ خَيْرٌ قَالَ: «تُطْعِمُ الطَّعَامَ، وَتَقْرَأُ السَّلاَمَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ»[1].

عبدالله بن عمر رضی الله عنه روایت می‌کند که مردی از پیامبر اکرم ﷺ پرسید: بهترین عمل در اسلام کدام است؟ آنحضرت ﷺ فرمود: «خوراک دادن و سلام کردن به آشنا و بیگانه».

۱- مسلم ۷۴/۱ و غیره.

۲- البخاری مع الفتح ۱/ ۸۲ که سلسلهٔ سند به عمار رضی الله عنه منسوب شده است.

۱- البخاری مع الفتح ۵۵/۱، و مسلم ۶۵/۱.

جواب دادن به سلام شخص کافر

۲۲۷- «إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ أَهْلُ الْكِتَابِ فَقُولُوا: وَعَلَيْكُمْ»[۱].

«اگر اهل کتاب (یهود یا نصاری) به شما سلام کردند، بگویید: (وَعَلَيْكُمْ)».

دعا هنگام شنیدن آواز خروس و صدای الاغ

۲۲۸- «إِذَا سَمِعْتُمْ صِيَاحَ الدِّيَكَةِ، فَاسْأَلُوا اللهَ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكاً وَإِذَا سَمِعْتُمْ نَهِيْقَ الْحِمَارِ، فَتَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ فإِنَّهُ رَأَى شَيْطَاناً»[۲].

«هرگاه بانگ خروس را شنیدید، از الله فضلش را طلب کنید؛ زیرا او فرشته‌ای را دیده است، و هرگاه صدای الاغ را شنیدید، از شیطان به الله پناه ببرید؛ زیرا الاغ، شیطان را دیده است».

«۱۱۱» دعا هنگام شنیدن پارس سگها در شب

۲۲۹- رسول الله ﷺ می‌فرماید: «إِذَا سَمِعْتُمْ نُبَاحَ الْكِلاَبِ وَنَهِيْقَ الحَمِيرِ بِاللَّيْلِ فَتَعَوَّذُوا بِاللهِ فَإِنَّهُنَّ يَرَيْنَ مَا لاَ تَرَوْنَ»[۱].

«هرگاه صدای پارس کردن سگها و عرعر الاغ را در شب شنیدید از آنها به الله پناه ببرید؛ زیرا آنها چیزهایی را می‌بینند که شما نمی‌بینید».

۱- البخاری مع الفتح ۴۲/۱۱، و مسلم ۱۷۰۵/۴.

۲- البخاری مع الفتح ۳۵۰/۶، و مسلم ۲۰۹۲/۴

۱- أبوداود ۳۲۷/۴ و أحمد ۳۰۶/۳ و ألبانی در صحیح أبو داود ۹۶۱/۳ آن را صحیح دانسته است.

دعا برای کسی که به او دشنام داده‌ای

۲۳۰- قال رسول الله ﷺ: «اللَّهُمَّ فَأَيُّمَا مُؤْمِنٍ سَبَبْتُهُ فَاجْعَلْ ذَلِكَ لَهُ قُرْبَةً إِلَيْكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»[1].

«بار الها! هر مؤمنی را که من به او ناسزا گفته‌ام، آن را برای او در روز قیامت، باعث قربت خود بگردان».

آنچه را که مسلمان هنگام مدح مسلمان دیگری بگوید

۲۳۱- رسول الله ﷺ می‌فرماید: **«إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ مَادِحاً صَاحِبَهُ لاَ مَحَالَةَ فَلْيَقُلْ: أَحْسِبُ فلاناً والله حسيبهُ وَلاَ أُزَكِّي عَلَى اللهِ أَحَداً أَحْسِبُهُ ـ إِنْ كَانَ يَعْلَمُ ذَاكَ ـ كَذَا وَكَذَا»**[1].

«هرگاه لازم است که دوستتان را مدح کنید، چنین بگویید: به نظر من فلانی چنین و چنان است، ولی خدا محاسبه کنندهٔ اوست و من کسی را نزد خدا تزکیه نمی‌کنم».

۱- البخاری مع الفتح ۱۷۱/۱۱، و مسلم ۲۰۰۷/۴ و لفظ مسلم: **«فَاجْعَلْهَا لَهُ زَكَاةً وَرَحْمَةً»**. (برایش پاکیزگی و رحمت قرار ده).

۱- رواه مسلم ۲۲۹۶/۴.

آنچه که مسلمان هنگام مدح شدنش بگوید

۲۳۲- «اللَّهُمَّ لاَ تُؤَاخِذْنِيْ بِمَا يَقُوْلُوْنَ، وَاغْفِرْ لِيْ مَا لاَ يَعْلَمُوْنَ [وَاجْعَلْنِيْ خَيْراً مِمَّا يَظُنُّوْنَ]»[1].

«بار الها! مرا بخاطر آنچه که می‌گویند، مورد بازخواست قرار مده، و آنچه را که از من نمی‌دانند، بیامرز، و مرا بهتر از آنچه که دربارۀ من گمان می‌کنند بگردان».

لبیک گفتن مُحْرِم در حج یا عمره

۲۳۳- «لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لاَ شَرِيْكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ، وَالنِّعْمَةَ، لَكَ وَالْمُلْكَ، لاَ شَرِيْكَ لَكَ»[1].

«گوش بفرمانم، ای الله، گوش بفرمانم، تو شریکی نداری، گوش بفرمانم، همانا ستایش و نعمت و سلطنت از آنِ تو است، و تو شریکی نداری».

تکبیر گفتن هنگام رسیدن به حجر الأسود

۲۳۴- «طَافَ النَّبِيُّ ﷺ بِالْبَيْتِ عَلَى بَعِيْرٍ كُلَّمَا أَتَى الرُّكْنَ أَشَارَ إِلَيْهِ

۱- البخاری در کتاب: الأدب المفرد شماره‌ی ۷۶۱، و ألبانی در صحیح الأدب المفرد به شماره‌ی ۵۸۵ آن را صحیح دانسته است. و بین دو کروشه از بیهقی در کتاب: شعب الإیمان ۲۲۸/۴ به روایت دیگری است.

۱- البخاری مع الفتح ۴۰۸/۳، و مسلم ۸۴۱/۲.

بِشيءٍ عِنْدَهُ وَكَبَّرَ»[1].

«رسول الله ﷺ سوار بر شتر، کعبه را طواف کرد، و هر بار به رکن (حجر الأسود) می‌رسید با چیزی که در دست داشت به سوی آن اشاره می‌کرد و تکبیر می‌گفت».

دعای بین رکن الیمانی و حجر الأسود

۲۳۵- ﴿رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِي ٱلدُّنۡيَا حَسَنَةٗ وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِ حَسَنَةٗ وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ٢٠١﴾ [البقرة: ۲۰۱].[2]

«پروردگارا! در دنیا و آخرت به ما نیکی عطا فرما، و ما را از عذاب دوزخ نجات ده».

دعای توقف بر صفا و مروه

۲۳۶- هنگامی که رسول الله ﷺ به کوه صفا می‌رسید، این آیه را می‌خواند: ﴿۞إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلۡمَرۡوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِ﴾ [البقرة: ۱۵۸] «همانا صفا و مروه از شعائر الهی هستند» سپس می‌فرمود: سعی را از جایی آغاز می‌کنم که خداوند نخست از آن یاد کرده است. آنگاه رسول‌الله ﷺ سعی را از صفا آغاز می‌کرد و بالا می‌رفت تا کعبه را

۱- البخاری مع الفتح ۴۷۶/۳، و مقصود از «**بالشيء: المِحْجَن**: عصای سرکج که آنحضرت ﷺ در دست داشتند»، نگا: البخاری مع الفتح ۴۷۲/۳.

۲- أبوداود ۲/ ۱۷۹ و أحمد ۴۱۱/۳ و البغوی در کتاب: شرح السنة ۱۲۸/۷، و ألبانی در صحیح أبی‌داود ۳۵۴/۱ سندش را صحیح دانسته است. و آیه در سوره البقرة، ۲۰۱.

می‌دید، سپس رو به قبله می‌کرد و **لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ** و **اللّٰه أكبر** می‌گفت و این دعا را می‌خواند: «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ، أَنْجَزَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ**»[1].

«به جز الله، معبود دیگری «به حق» وجود ندارد، یگانه است و شریکی ندارد، پادشاهی از آن اوست، و ستایش مخصوص اوست، او بر هر چیز توانا است، بجز او معبود دیگری «به حق» وجود ندارد، یگانه است، اوست که وعده‌اش را تحقّق بخشید، و بنده‌اش را پیروز کرد، و به تنهایی گروه‌ها را شکست داد».

رسول الله ﷺ در این میان، دعاهای «مختلفی» می‌فرمودند و دعای فوق را سه بار تکرار می‌کردند، بالای مروه نیز همین عمل را انجام می‌دادند.

دعای روز عرفه

۲۳۷- رسول الله ﷺ فرمودند: بهترین دعا، دعای روز عرفه است، و بهترین ذکری که من و پیامبران گذشته خوانده‌ایم این است: «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ**»[1].

۱- مسلم ۸۸۸/۲.

۱- الترمذی، و ألبانی در صحیح الترمذی ۱۸۴/۳، و در کتاب: الأحادیث الصحیحة ۶/۴ آن را حسن دانسته است.

«هیچ معبودی بجز الله «به حق» وجود ندارد، یکتاست، و شریکی ندارد، پادشاهی و حمد از آنِ اوست، و او بر هر چیز، تواناست».

ذکر در مشعر الحرام

۲۳۸- «رَكِبَ ﷺ الْقَصْوَاءَ حَتَّى أَتَى الْمَشْعَرَ الْحَرَامَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ (فَدَعَاهُ، وَكَبَّرَهُ، وَهَلَّلَهُ، وَوَحَّدَهُ) فَلَمْ يَزَلْ وَاقِفاً حَتَّى أَسْفَرَ جِدّاً فَدَفَعَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ»[1].

«پیامبر اکرم ﷺ سوار بر قصواء «شترش» شد تا اینکه به مشعر الحرام رسید، آنگاه رو به قبله نمود و دعا کرد و **"الله اکبر و لاَ إِلَهَ إِلاَّ الله"** گفتند و یگانگی خدا را بیان کرد، و آنقدر ایستاد تا هوا کاملاً روشن شد، سپس قبل از طلوع آفتاب «بسوی منی» رفت».

تکبیر، هنگام رمی جمرات با هر سنگریزه

۲۳۹- «يُكَبِّرُ كُلَّمَا رَمَى بِحَصَاةٍ عِنْدَ الْجِمَارِ الثَّلاَثِ ثُمَّ يَتَقَدَّمُ، وَيَقِفُ يَدْعُو مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ، رَافِعاً يَدَيْهِ بَعْدَ الْجَمَرَةِ الأَولَى وَالثَّانِيَةِ. أَمَا جَمَرَةُ العَقَبَةِ فَيَرْمِيهَا وَيُكَبِّرُ عِنْدَ كُلِّ حَصَاةٍ وَيَنْصَرِفُ وَلاَ يَقِفُ عِنْدَهَا»[1].

«هنگام رمی جمرات سه گانه، با زدن هر سنگریزه، تکبیر بگوید، با پرتاب هر سنگریزه‌ای در رمی جمرات سه‌گانه تکبیر بگوید و سپس

۱- مسلم ۸۹۱/۲.

۱- البخاری مع الفتح ۵۸۳/۳ و ۵۸۴/۳ و نگا: لفظش آنجا ذکر شده است. و البخاری مع الفتح ۵۸۱/۳ و مسلم نیز آن را روایت کرده است.

بعد از رمی جمرۀ اوّل «کوچک» و دوّم «وسط» رو به قبله بایستد و دست‌هایش را بلند کند و دعا نماید، آنگاه جمرۀ عقبه را رمی کند و با زدن هر سنگریزه تکبیر بگوید و بدون توقف (برای دعا) راهش را ادامه دهد».

دعای تعجّب و امور خوشحال کننده

۲۴۰- «**سُبْحَانَ اللهِ!**»[1].

«الله، پاک و منزّه است».

۲۴۱- «**اللهُ أَكْبَرُ**»[2].

«الله بزرگترین است».

هنگام دریافت خبر خوشحال کننده چه باید کرد

۲۴۲- «**كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا أَتَاهُ أَمْرٌ يَسُرُّهُ أَوْ يُسَرُّ بِهِ خَرَّ سَاجِداً شُكْرَاً لِلّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى**»[1].

«هنگامی که برای رسول الله ﷺ خبر خوشحال کننده‌ای می‌رسید، یا کاری باعث خوشحالی او می‌شد، برای ادای شکر خدا به سجده می‌افتاد».

۱- البخاری مع الفتح ۲۱۰/۱ و۳۹۰ و۴۱۴ و مسلم ۱۸۵۷/۴.

۲- البخاری مع الفتح ۴۴۱/۸، و نگا: صحیح الترمذی ۱۰۳/۲ و۲۳۵/۲ و مسند أحمد ۲۱۸/۵.

۱- أهل السنن بجز النسائی. نگا: صحیح ابن ماجه ۲۳۳/۱ و إرواء الغلیل ۲۲۶/۲.

آنچه هنگام احساس درد گفته می‌شود

۲۴۳- رسول الله ﷺ فرمودند: دستت را بر جایی که درد احساس می‌شود بگذار، و سه بار «بِسْمِ اللّٰهِ» بگو: سپس هفت بار بگو: «**أَعُوْذُ بِاللّٰهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرُ**»[1].

«من به خدا و قدرتش پناه می‌برم از شرّ آنچه به آن دچار می‌شوم و از آن بیم دارم و می‌ترسم».

دعای کسی که از چشم زخم خود به دیگران بترسد

۲۴۴- «**إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مِنْ أَخِيهِ، أَوْ مِنْ نَفْسِهِ، أَوْ مِنْ مَالِهِ مَا يَعْجِبَهُ [فَلْيَدْعُ لَهُ بِالبَرَكَةِ] فَإِنَّ الْعَيْنَ حَقٌّ**»[2].

«زمانی که یکی از شما از برادر، یا خودش، یا از مالش، خوشش آمد، پس برای آن دعای برکت نماید؛ چرا که چشم زخم، حقیقت دارد».

آنچه هنگام ترس گفته شود

۲۴۵- «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ**»[1].

«هیچ معبودی به جز الله «به حق» وجود ندارد».

۱- مسلم ۱۷۲۸/۴.

۲- مسند أحمد ۴۴۷/۴ و ابن ماجه و مالک، و ألبانی در صحیح الجامع ۲۱۲/۱ آن را صحیح دانسته است. و نگا: تحقیق زاد المعاد أثر أرناؤوط ۱۷۰/۴.

۱- البخاری مع الفتح ۱۸۱/۶، و مسلم ۲۲۰۸/۴.

آنچه هنگام ذبح قربانی گفته شود

۲۴۶- «**بِسْمِ اللهِ وَاللهُ أَكْبَرُ [اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ] اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّيْ**»[۱].

«به نام الله، و الله بزرگترین است، بار الها! از جانب تو است، و برای تو است، الهی! از من بپذیر».

دعایی که برای رفع کید و مکر شیاطین خوانده می‌شود

۲۴۷- «**أَعُوْذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ الَّتِيْ لاَ يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلاَ فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، وَبَرَأَ وَذَرَأَ، وَمِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ، وَمِنْ شَرِّ مَا يَعْرُجُ فِيْهَا، وَمِنْ شَرِّ مَا ذَرَأَ فِيْ الأَرْضِ، وَمِنْ شَرِّ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا، وَمِنْ شَرِّ فِتَنِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَمِنْ شَرِّ كُلِّ طَارِقٍ إِلاَّ طَارِقاً يَطْرُقُ بِخَيْرٍ يَا رَحْمنُ**»[۱].

«از شرّ آنچه که خدا آفریده و زیاد کرده است، و از شرّ آنچه از آسمان فرو می‌فرستد، و از شرّ آنچه به آسمان صعود می‌کند، و از شر فتنه‌های شب و روز، و از شرّ هر وارد شونده‌ای در شب مگر اینکه به خیر و نیکی وارد شود، ای پروردگار مهربان! به کلمات کامل تو که هیچ نیکوکار و بدکاری نمی‌تواند از آنها تجاوز کند، پناه می‌برم».

۱- مسلم ۱۵۵۷/۳ و بیهقی ۲۸۷/۹ و بین کروشه از بیهقی و غیره است ۲۸۷/۹ و جمله‌ی آخری که با معنی ذکر شده از روایت مسلم است.

۱- أحمد ۴۱۹/۳ با إسناد صحیح، و ابن السنی شمارهٔ ۶۳۷ و أرناؤوط در تخریج کتاب: الطحاویة ص ۱۳۳ سندش را صحیح دانسته است، و نگا: مجمع الزوائد ۱۲۷/۱۰.

توبه و استغفار

۲۴۸- رسول الله ﷺ می‌فرماید: «**وَاللهِ إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي اليَوْمِ أَكْثَرُ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةٍ**»[1].

«بخدا سوگند، من روزانه بیشتر از هفتاد بار از خدا طلب مغفرت می‌کنم، و به سوی او توبه می‌نمایم».

۲۴۹- و نیز رسول الله ﷺ فرمودند: «**يَا أَيُّهَا النَّاسُ تُوبُوا إِلَى اللهِ فَإِنِّي أَتُوبُ فِي الْيَوْمِ إِلَيْهِ مِائَةُ مَرَّةً**»[2].

«ای مردم! به سوی خدا باز گردید (توبه کنید)؛ چرا که من روزانه صد بار توبه می‌کنم».

۲۵۰- همچنین رسول الله ﷺ می‌فرماید: هرکس دعای زیر را بخواند، خداوند گناهانش را می‌آمرزد، اگر چه از میدان جهاد گریخته باشد: «**أَسْتَغْفِرُ اللهَ الْعَظِيْمَ الَّذِيْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ وَأَتُوْبُ إِلَيْهِ**»[1].

«من از خدای بزرگی که هیچ معبودی بجز او «به حق» وجود ندارد و زنده و پاینده است، آمرزش می‌خواهم و به سوی او توبه می‌کنم».

۱- البخاری مع الفتح ۱۰۱/۱۱.

۲- مسلم ۲۰۷۶/۴.

۱- أبوداود ۸۵/۲ و الترمذی ۵۶۹/۵ و الحاکم و آن را صحیح دانسته است، و ذهبی ۵۱۱/۱ با حاکم موافقت کرده است. و ألبانی آن را صحیح دانسته است، نگا: صحیح الترمذی ۱۸۲/۳ و جامع الأصول لأحادیث الرسول ﷺ ۳۸۹/۴ ـ ۳۹۰ با تحقیق أرناؤوط.

۲۵۱- و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «**أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ الْعَبْدِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الآخِرِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ فَكُنْ**»[1].

«پروردگار، در بخش پایانی شب، از هر زمانِ دیگر به بنده اش نزدیک تر است، اگر می‌توانی از کسانی باش که در آن وقت، مشغول ذکر خدایند».

۲۵۲- و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «**أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ**»[2].

«نزدیک‌ترین حالت بنده به پروردگارش، هنگام سجده است، پس (در آن حالت) بسیار دعا کنید».

۲۵۳- و همچنین رسول الله ﷺ فرمودند: «**إِنَّهُ لَيُغَانُ عَلَى قَلْبِي وَإِنِّي لأَسْتَغْفِرُ اللهَ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَةٍ**»[1].

«فراموشی دلم را فرا می‌گیرد لذا روزانه صد بار از خداوند آمرزش می‌طلبم».

۱- الترمذی و النسائی ۲۷۹/۱ و الحاکم، و نگا: صحیح الترمذی ۱۸۳/۳ و جامع الأصول با تحقیق أرناؤوط ۱۴۴/۴.

۲- مسلم ۳۵۰/۱.

۱- مسلم ۲۰۷۵/۴ ابن الأثیر می‌گوید: «لَيُغَانُ على قلبي» یعنی؛ پوشانده می‌شود و مراد از آن فراموشی است؛ چرا که رسول الله ﷺ همیشه مشغول ذکر و یاد خدا بودند، و گاهی (که به خاطر انجام کاری) در بعضی از اوقات دچار فراموشی می‌شد و آن را برای خود گناه می‌دانستند، لذا به استغفار می‌شتافت. نگا: جامع الأصول ۳۸۶/۴ .

فضلیت تسبیح و تحمید و تهلیل و تکبیر

۲۵۴- رسول الله ﷺ می‌فرماید: «**مَنْ قَالَ: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ حُطَّتْ خَطَايَاهُ وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ**»[1].

«هرکس روزانه صد بار «**سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ**» بگوید، گناهانش بخشیده می‌شوند اگر چه به اندازۀ کف دریا باشند».

۲۵۵- و نیز رسول الله ﷺ می‌فرماید: هرکس دعای زیر را ده بار بخواند مانند کسی است که چهار تن از فرزندان إسماعیل؛ را آزاد کرده است: «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ**»[1].

«هیچ معبودی به جز الله «به حق» وجود ندارد، یکتاست و شریکی ندارد، پادشاهی و ستایش از آنِ او است، و او بر هر چیز تواناست».

۲۵۶- و همچنین رسول الله ﷺ می‌فرماید: دو کلمه وجود دارد که راحت به زبان می‌آیند و در ترازوی اعمال، سنگین‌اند، و نزد خدای رحمان محبوب‌اند: «**سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللهِ الْعَظِيْمِ**»[2].

«الله پاک و منزّه است، و او را ستایش می‌کنم، خداوند عظیم، پاک و منزّه است».

۱- البخاری ۱۶۸/۷ و مسلم ۲۰۷۱/۴، و نگا: فضیلت کسی که صبح و شام صد بار استغفار می‌کند، در همین کتاب.

۱- البخاری ۶۷/۷ و مسلم با همین لفظ ۲۰۷۱/۴، و نگا: فضیلت کسی که در هر روز صد بار آن را می‌گوید، در همین کتاب.

۲- البخاری ۱۶۸/۷و مسلم ۲۰۷۲/۴.

۲۵۷- و رسول الله ﷺ می‌فرماید: اگر من «**سُبْحَانَ اللّٰهِ، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللّٰهُ، وَاللّٰهُ أَكْبَرُ**» بگویم، نزد من از آنچه که خورشید بر آن طلوع کرده است (یعنی؛ همهٔ دنیا) دوست داشتنی‌تر است»[1].

۲۵۸- و رسول الله ﷺ می‌فرماید: «**أَيَعْجَزُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَكْسِبَ كُلَّ يَوْمٍ أَلْفَ حَسَنَةٍ، فَسَأَلَهُ سَائِلٌ مِنْ جُلَسَائِهِ كَيْفَ يَكْسِبُ أَحَدُنَا أَلْفَ حَسَنَةٍ؟ قَالَ:**«**يُسَبِّحُ مِائَةَ تَسْبِيحَةٍ، فَيُكْتَبُ لَهُ أَلْفُ حَسَنَةٍ أَوْ يُحَطُّ عَنْهُ أَلْفُ خَطِيئَةٍ**»[2].

«آیا کسی از شما نمی‌تواند روزانه هزار نیکی بدست آورد؟ یکی از کسانی که در جلسه حضور داشت پرسید: چگونه یکی از ما می‌تواند هزار نیکی بدست آورد؟ فرمود: «هرکس صد بار سبحان الله بگوید برایش هزار نیکی نوشته می‌شود، یا هزار گناه از او بخشیده می‌شود».

۲۵۹- هر کس «**سُبْحَانَ اللّٰهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ**» بگوید: یک درخت خرما برایش در بهشت کاشته می‌شود[1].

۲۶۰- رسول الله ﷺ فرمودند: «**يَا عَبْدَ اللّٰهِ بْنِ قَيْسٍ أَلاَ أَدُلُّكَ عَلَى كَنْزٍ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ؟ فَقُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللّٰهِ، قَالَ: «قُلْ لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللّٰهِ**»[2].

۱- مسلم ۲۰۷۲/۴.

۲- مسلم ۲۰۷۳/۴.

۱- الترمذی ۵۱۱/۵ و الحاکم ۵۰۱/۱ و آن را صحیح دانسته، و ذهبی با حاکم موافقت کرده است، و نگا: صحیح الجامع ۵۳۱/۵ و صحیح الترمذی ۱۶۰/۳.

۲- البخاری مع الفتح ۲۱۳/۱۱ و مسلم ۲۰۷۶/۴.

«ای عبدالله بن قیس! آیا تو را به گنجی از گنج‌های بهشت، راهنمایی نکنم؟» گفتم: بلی یا رسولَ الله! فرمود: «**قُلْ لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بَاللّٰهِ**».

۲۶۸- و رسول الله ﷺ فرمودند: «**أَحَبُّ الْكَلاَمِ إِلَى اللهِ أَرْبَعٌ: سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ للهِ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهِ، وَاللهُ أَكْبَرُ، لاَ يَضُرُّكَ بَأَيِّهِنَّ بَدَأْتَ**»[1].

«چهار کلمه نزد خداوند از همهٔ کلمات محبوب‌تراند: **سَبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ للهِ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهِ، وَاللهُ أَكْبَرُ**، با هر یک از آنها که شروع کنی اشکالی ندارد».

۲۶۲- بادیه نشینی نزد رسول الله ﷺ آمد و گفت: جمله‌ای به من بیاموز تا آن را وِرد خود سازم، رسول الله ﷺ فرمود: بگو: «**لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيْكَ لَهُ، اللهُ أَكْبَرُ كَبِيْراً، وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ كَثِيْراً، سُبْحَانَ اللهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ، لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ**». آن مرد گفت: این جملات از آنِ پروردگار است، برای خود چه بگویم؟ رسول‌الله ﷺ فرمود: بگو: «**اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِيْ، وَارْحَمْنِيْ، وَاهْدِنِيْ، وَارْزُقْنِيْ**»[1]. «بار الها! مرا ببخش، و به من رحم کن، و مرا هدایت کن، و به من روزی عنایت فرما».

۱- مسلم ۱۶۸۵/۳.

۱- مسلم ۴/ ۲۰۷۲ و أبوداود اضافه کرده که: هنگامی که به صحرانشین این دعا را آموخت و آن مرد بیرون رفت پیامبر ﷺ فرمود: «**لَقَدْ مَلأَ يَدَيْهِ مِنَ الخَيْرِ**». (دستانش را از خیر پر کرد.)۲۲۰/۱.

۲۶۳- هرگاه فردی مسلمان می‌شد، رسول الله ﷺ نماز را به او می‌آموخت، سپس دستور می‌داد که با این جملات دعا کند: «**اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِيْ، وَارْحَمْنِيْ، وَاهْدِنِيْ، وَعَافِنِي وَارْزُقْنِيْ**»[1].

«بار الها! مرا ببخش، و به من رحم کن، و مرا هدایت ده، و عفو کن، و به من روزی عطا فرما».

۲۶۴- «**إِنَّ أَفْضَلَ الدُّعَاءِ الحَمْدُ للهِ، وَإِنَّ أَفْضَلَ الذِّكْرِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ**»[1].

«بهترین دعا الحَمْدُ للهِ، و بهترین ذکر لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ است».

۲۶۵- باقیات صالحات (نیکی های جاودانه) عبارتند از: «**سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ للهِ، وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، وَلاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ**»[2].

شیوهٔ تسبیح گفتن رسول الله ﷺ

۲۶۶- عبد الله بن عمرو رضی الله عنه گفته: «**رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَعْقِدُ التَّسْبِيحَ**

۱- مسلم ۲۰۷۳/۴ و در روایت دیگرِ مسلم: «**فَإِنَّ هَؤُلاَءِ تَجْمَعُ لَكَ دُنْيَاكَ وَآخِرَتُكَ**». (همانا این کلمات دنیا و آخرت را برای تو جمع می‌کنند، (و تو از آنها بهره‌مند می‌شوی)).

۱- الترمذی ۴۶۲/۵ و ابن ماجه ۱۲۴۹/۲ و الحاکم ۵۰۳/۱ و آن را صحیح دانسته و ذهبی با حاکم موافقت کرده است، و نگا: صحیح الجامع ۳۶۲/۱.

۲- أحمد شمارهٔ ۵۱۳ با ترتیب أحمد شاکر و سندش صحیح است، و نگا: مجمع الزوائد ۲۹۷/۱، و ابن حجر در کتاب: بلوغ المرام با روایت أبو سعید آن را به النسائی نسبت داده، و گفته: ابن حبان و الحاکم آن را صحیح دانسته‌اند.

بِيَمِينِهِ»[1].

«پیامبر ﷺ را دیدم که تسبیحات خود را با دست راستش می‌شمرد».

چند عمل خیر و نیک

۲۶۷- **«إِذَا كَانَ جُنْحَ اللَّيْلِ ـ أَوْ أَمْسَيْتُمْ ـ فَكُفُّوا صِبْيَانَكُمْ؛ فَإِنَّ الشَّيَاطِينَ تَنْتَشِرُ حِينَئِذٍ، فَإِذَا ذَهَبَ سَاعَةٌ مِنَ اللَّيْلِ فَخَلُّوهُمْ، وَأَغْلِقُوا الأَبْوَابَ، وَاذْكُرُوا اسْمَ اللهِ؛ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لاَ يَفْتَحُ بَاباً مُغْلَقاً، وَأَوْكُوا قِرَبَكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللهِ، وَخَمِّرُوا آنِيَتَكُمْ وَاذْكُروا اسْمَ اللهِ، وَلَوْ أَنْ تَعْرُضُوا عَلَيْهَا شَيْئاً، وَأَطْفِئُوا مَصَابِيحَكُمْ»**[2].

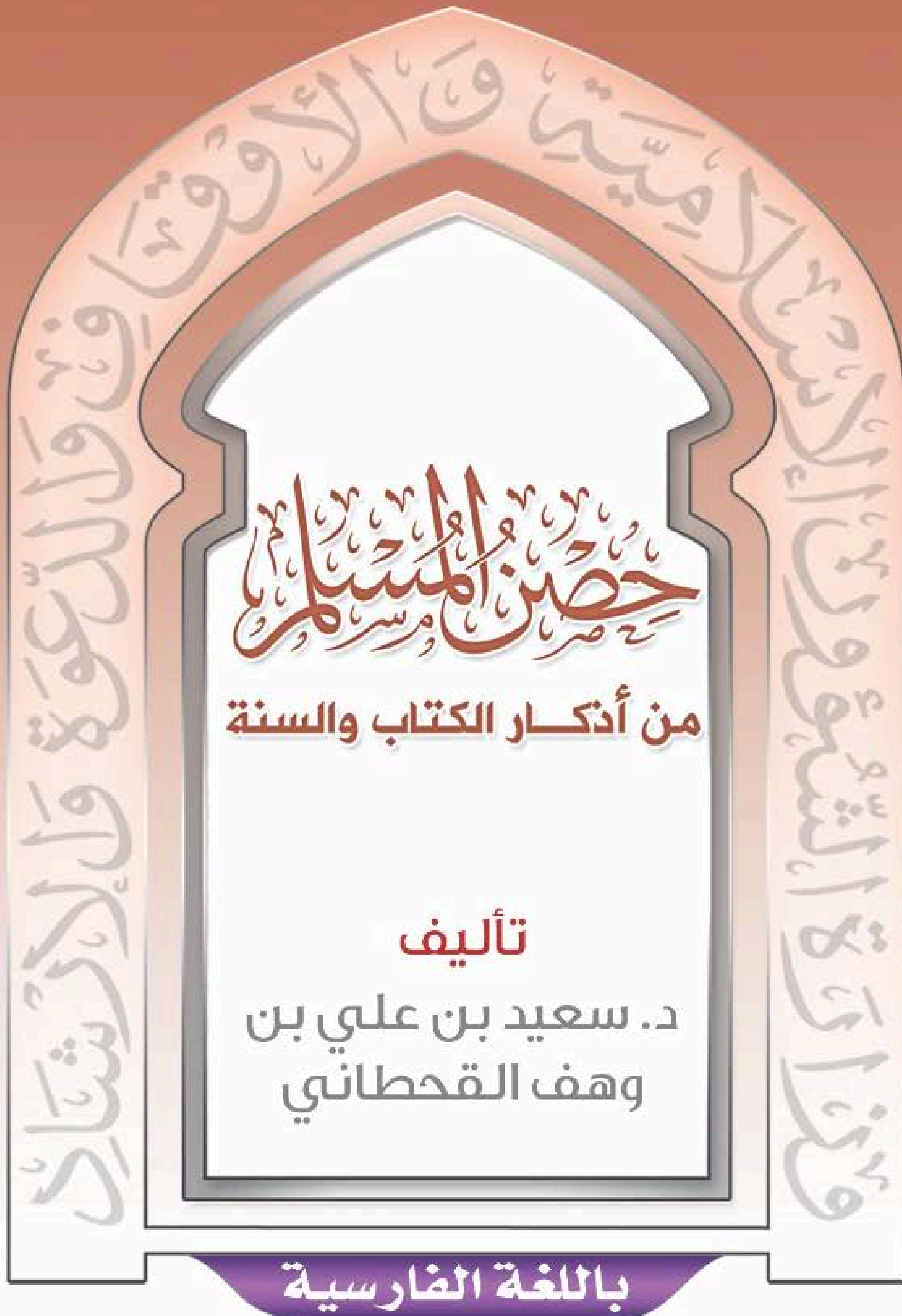
«هنگامی که تاریکی شب، سایه افکند ـ یا شب شد ـ کودکانتان را نگذارید بیرون بروند؛ زیرا در این وقت شیطان‌ها پراکنده می‌شوند، هنگامی که پاسی از شب گذشت آنها را آزاد بگذارید، به شرطی که مشکل دیگری نباشد، و قبل از خوابیدن "بسم الله" بگویید، و درها را ببندید؛ زیرا شیطان درِ بسته را باز نمی‌کند، همچنین "بسم الله" بگویید، و دهانۀ مَشْکتان را ببندید، و روی ظرف‌ها سرپوش بگذارید، اگر چه بطور کامل پوشیده نشوند، و چراغ‌هایتان را خاموش کنید».

وَصَلَّى اللَّهُ وَسَلَّمَ وَبَارَكَ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ

١- أبوداود با لفظ همین لفظ ٨١/٢، والترمذی ٥٢١/٥، ونگا: صحیح الجامع ٢٧١/٤ شمارۀ ٤٨٦٥.

٢- البخاري مع الفتح ١٠/ ٨٨، و مسلم ١٥٩٥/٣.

وكالة المطبوعات والبحث العلمي

ص.ب ٦١٨٤٣ الرياض ١١٥٧٥ | هاتف : ٤٧٣٦٩٩٩ | فاكس : ٤٧٣٧٩٩٩

الهاتف الإرشادي المجاني : ٨٠٠٢٤٥١٠٠٠ | التوعية الآلية المجانية : ٨٠٠٢٤٨٨٨٨٨

info@islam.org.sa